

Operation Barbarossa

En historisk analyse af de storstrategiske overvejelser, der lå til grund for Operation
Barbarossa

Martin Andersen
Studie nummer: 20136106
Aalborg Universitet
Modul L: Kandidatspeciale

Abstract

Historians who have written about and researched Operation Barbarossa often argue that the main factor in understanding why Hitler attacked the Soviet Union is ideology, and the fact that Hitler was obsessed with the thought of expanding Nazi Germany. This thesis aim is to challenge this view by discussing what grand strategic reasons the leadership of Nazi Germany could have had for attacking the Soviet Union. For this purpose Liddell Hart's definition of grand strategy was included, which deals with diplomatic, economic, commercial, military and ethical aspects. To make it possible to analyze the aspects it was necessary to include three points of focus, wherein it would be possible to study the impacts of the beforementioned aspects. In choosing these points of focus it was considered whether both Nazi Germany and the Soviet Union was involved, and whether it contained at least one of the aspects which was to be researched. The points of focus were chosen to be the Molotov-Ribbentrop pact, the commercial and economic situation of Germany and the effects of the Winter War regarding the Soviet Union's military. Besides the points of focus a theory has been discussed in recent years regarding Operation Barbarossa. Some historians have argued that an invasion of Germany by the Soviet Union was imminent. This theory is as such not new, as it was Hitler's main argument as he explained the reasons for attacking the Soviet Union for the German people. Viktor Suvorov has been the leading historian in bringing this theory back to life and has enjoyed some support from other historians. The objective of including this theory was to analyze the probability of it, as it could prove to be a new reason for the German attack on the Soviet Union.

Viktor Suvorov attempts to argue that the Soviet Union would attack in the summer of 1941. Suvorov manages to prove that the Soviet Union were planning an attack on Nazi Germany, but does not manage to prove that this attack should have happened in the summer of 1941. The arguments presented by Viktor Suvorov, regarding an attack in 1941, are concluded to be weak and based on circumstantial evidence. This is concluded based on the Soviet Union not being militarily ready for a war of such scale, and the fact that in a few years the Soviet mobilization of industrial and military equipment would have been completed, which would have made the strategic position of the Soviet Union stronger. As Suvorov fails to prove that the Soviet Union were to attack in the summer of 1941, his theory in general will be excluded from the conclusion of this thesis.

The conclusion of this thesis is that all the aspects of grand strategy had an impact in the decision-making process regarding the Nazi German attack on the Soviet Union, although two of these aspects stand out as being considerably more significant for the final decision. As ideology is considered an ethical aspect it proves to be a considerable part of understanding the war between Nazi Germany and the Soviet Union.

Hitler had always despised the communist led country and had throughout most of the 1930s criticized the communist ideology, the Jewish led government of the Soviet Union and more. Furthermore, Hitler's promises about *Lebensraum* and securing the German state for many years to come is to be considered as ideologic aspects of Nazism. The ideologic aspect has as such always been a reason for a coming war between the two states, but Hitler needed other grand strategic aspects to be improved before having the opportunity to attack the Soviet Union. The most important of these is the military aspect. In 1941 the German Wehrmacht was a considerable force and had occupied most of Europe by warfare, meanwhile The Red Army failed in the Winter War showing the rest of the world the weakness of The Red Army. It seems unlikely that Hitler would have invaded the Soviet Union, had it not been for this development between 1939 and 1941.

Indhold

Abstract	2
Indledning.....	5
Problemfelt.....	6
Forskningsoversigt.....	8
Tysklands intentioner	8
Sovjetunionens ønsker og intentioner	9
Årsager til krigen.....	11
Teori.....	14
Viktor Suvorovs teori	18
Opsummering af Suvorovs teori.....	25
Begrebsdefinition	27
Metode	27
Afgrænsning	28
Fokuspunkter.....	28
Molotov-Ribbentrop pagten.....	29
Tysklands kommercielle og økonomiske situation.....	29
Vinterkrigens effekt på opfattelsen af Sovjetunionens militær	29
Fremgangsmetode.....	30
Optakt til krig.....	31
De storstrategiske overvejelser	39
Kan Suvorovs teori sandsynliggøres?	57
Grundlaget for Operation Barbarossa	65
Konklusion	69
Litteraturliste.....	71
Bøger	71
Elektronisk publiceret bøger	72
Internetsider	72
Artikler i et online tidsskrift.....	76
Utrykt bachelor projekt	78

Indledning

Anden Verdenskrig blev startet med den tyske invasion af Polen d. 1. september 1939 og sluttede d. 14. august 1945 kort tid efter introduktionen af atombomben, som blev smidt på de to japanske byer Hiroshima og Nagasaki.¹ Denne seks år lange krig har sidenhen ligget til grund for meget forskning, hvilket har været med til at skabe en forståelse af krigens forløb og dens betydning for verden efter. Krigen var af så stor proportion, at forskere har specialiseret sig i konkrete aspekter af krigsførelsen, specifikke krigsteatre, slag, økonomi, politik med mere. Krigen blev udkæmpet i Europa, Asien, Nordafrika og på verdenshavene.² Hver af disse områder fortjener en detaljeret undersøgelse, fordi alle disse teatre har haft en effekt på, hvordan historien udfoldede sig. Et af de mange emner, der har stor relevans for forståelsen af krigens forløb, er Operation Barbarossa – Hitlers invasion af Sovjetunionen.

"We have only to kick in the door and the whole rotten structure will come crashing down"³

Således fortalte Hitler sine generaler om Sovjetunionens tilstand umiddelbart op til hvad blev kategoriseret som værende den største og mest magtfulde invasion i historien. Derudover er Operation Barbarossa blevet kaldt et af de afgørende vendepunkter og en af hovedårsagerne til Tysklands fald mindre end fire år efter invasionen begyndte.^{4 5} Hitlers beslutning om at angribe Sovjetunionen var selvdestruktiv, en beslutning hvis konsekvenser tydelig kan ses i historien i dag. Hitler havde en tydelig overbevisning om, at de blot skulle sparke døren ind for at vinde, hvilket sandsynligvis har været en medvirkende faktor i beslutningsprocessen. Det er til gengæld vanskeligt at forstå, hvorfor Hitler i en tid, hvor Tyskland stadig havde en fjende i Storbritannien, besluttede sig for at angribe Sovjetunionen, et land som de havde en ikke angrebspagt med, et land de halvanden år forinden delte Polens territorium med og et land som de førte betydningsfulde handler med.^{6 7}

¹ "World War Two: Summary Outline of Key Events," konsulteret 02/03/18.

http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/ww2_summary_01.shtml

² "World War Two: Summary Outline of Key Events,"

³ "Hitler's Russian Blunder," konsulteret 05/03/18.

<http://www.nytimes.com/1981/06/21/magazine/hitler-s-russian-blunder.html?pagewanted=all>

⁴ "Operation Barbarossa" i underrubrik "Introduction," konsulteret 02/03/18.

<https://www.britannica.com/event/Operation-Barbarossa>

⁵ "The Soviet-German War 1941-1945" i underrubrik "Roots of War," konsulteret 02/03/18.

http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/soviet_german_war_01.shtml

⁶ Roger Moorhouse, *En Djævelsk Alliance: Hitlers pagt med Stalin 1939-1945*, oversættelse Peter Dürrfeld (København: Kristeligt Dagblads Forlag, 2015) s. 51.

⁷ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 62.

Problemfelt

I forskningen indenfor emnet findes der flere forskellige årsagsforklaringer på, hvorfor Hitler invaderede Sovjetunionen i 1941. Trods forskellige forklaringer lader det til, at der ved de fleste forskere er en konsensus om, at naziregimets beslutning var af ideologiske årsager.^{8 9} Der kan også findes opbakning om dette gennem Hitlers udtalelser og hans bog ved navn *Mein Kampf*, hvori Hitler omtaler Sovjetunionen på følgende måde:

"Kæmperiget mod øst er modent til sammenbrud. Og enden på jødeherredømmet i Rusland vil også være enden på Rusland som stat [...] Vor opgave, den nationalsocialistiske bevægelses mission er imidlertid at bringe vort eget folk til den politiske indsigt, at det ikke skal se sit fremtidsmål opfyldt i det berusende indtryk af et nyt alexandertog, men tværtimod i flittigt virke med den tyske plov, som kun sværdet kan skænke jord."¹⁰

Ideologier og overbevisninger har altid ligget til grund for flere konflikter i menneskets historie.¹¹ Ideologi kan i nogen grad anses som primus motor for krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen, dog er det vanskeligt at tro, at ideologi alene skulle være grunden til denne krig. Tyskland befandt sig stadig i krig med Storbritannien og Tysklands allierede kæmpede ved udbruddet af Operation Barbarossa mod de vestlige magter i Afrika og i Mellemøsten.¹² Derudover havde Tyskland og Sovjetunionen indgået en ikke angrebspagt i 1939, hvilket gjorde det muligt for Tyskland at føre krig mod Polen, Frankrig og Storbritannien, da landet fik forsyninger fra og gennem Sovjetunionen.¹³ Tyskland stod dermed i en situation, hvor landet gennem eksport og import fungerede og havde en sikker ryg gennem ikke angrebspagten. Denne aftale gjorde det desuden muligt for Tyskland at erobre store dele af Europa, hvilket kan være med til yderligere at vanskeliggøre forståelsen af baggrunden for Operation Barbarossa. Dette leder op til, at der må have været flere årsager end blot de ideologiske, til beslutningen om at iværksætte Operation Barbarossa blev taget.

⁸ "The Soviet-German War 1941-1945" i underrubrik "Price of Victory".

⁹ "Operation Barbarossa" i underrubrik "Background," konsulteret 02/03/18.
<https://www.britannica.com/event/Operation-Barbarossa#ref300627>

¹⁰ Adolf Hitler, *Min kamp: Bind 2*, Den nationalsocialistiske bevægelse, oversættelse af Clara Hammerich (Viborg: Jørgen Paludans Forlag, 1977), s. 188-189.

¹¹ "War and Ideology," konsulteret 05/03/18.

<http://themendenhall.com/2013/05/22/war-and-ideology/>

¹² Robert Goralski, *World War II Almanac 1931-1945 – A Political and military Record* (New York: Bonanza Books, 1981), s. 184.

¹³ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 224.

Tyskland og Sovjetunionen havde, som beskrevet tidligere, indgået en aftale i 1939, som er blevet kaldt ved mange navne, eksempelvis *Den Tysk-Sovjetiske ikke-angrebspagt* og *Molotov-Ribbentrop pagten*.¹⁴ Denne pagt indebar en hemmelig protokol, der opdelte Østeuropa i to interessesfære, en tysk og en russisk. Derudover indeholdte den en handelsaftale mellem Tyskland og Sovjetunionen, som er blevet omtalt i litteraturen ligesom i dette afsnit, hvilket giver anledning til at undersøge Tysklands behov for ressourcer og hvor stor en betydning handelsaftalen havde. Når man betragter citatet fra Hitler i indledningen om Sovjetunionens dårlige tilstand, lader dette til at være i militær forstand, eftersom Hitler omtaler deres kollaps på baggrund af sine tanker om en militær aktion. Ved at studere historien ses det tydeligt, hvorledes Hitler undervurderede Sovjetunionen. Derfor kan det være relevant at undersøge Sovjetunionens militære tilstand og landets intentioner. Derfor inddrager specialet Viktor Suvorov og hans teori omhandlende en kommende sovjetisk invasion af Tyskland.

Den tyske invasion af Sovjetunionen i 1941 kan sandsynligvis forklares ud fra ideologiske overvejelser, men dette speciale vil samtidig forsøge at undersøge, hvilke andre strategiske overvejelser som naziregimet i Tyskland kunne have haft i tiden op til invasionen. Derfor arbejder dette speciale ud fra en problemstilling, som lyder:

En diskussion af hvilke storstrategiske overvejelser den tyske ledelse gjorde sig op til Operation Barbarossa, herunder en undersøgelse af relevansen i Viktor Suvorovs teori.

Begrebet *storstrategiske* virker muligvis ikke bekendt for alle. Det Danske Forsvarsakademi benytter Liddell Harts definition som lyder:¹⁵ *Grand Strategy deals with economic, diplomatic, commercial, ethical and military aspects of war in addition to questions about securing peace after a conflict.*¹⁶ Denne definition vil også blive benyttet i dette speciale, hvilket muliggør en undersøgelse af flere faktorer ledende op til Operation Barbarossa. Specialet vil dermed behandle den tyske ledelses overvejelser ud fra diplomatiske, økonomiske, kommercielle, etiske og militære aspekter.

¹⁴ "German-Soviet Nonaggression Pact," konsulteret 09/03/18.

<https://www.britannica.com/event/German-Soviet-Nonaggression-Pact>

¹⁵ Nicolai Stahlfest Møller "Strategi som fag på forsvarets uddannelser," Forsvarsakademiet, (2008). Downloadet d. 09/03/18.

<http://www.fak.dk/publikationer/Pages/StrategisomfagpaaForsvaretsuddannelser.aspx>

¹⁶ B. H. Liddell Hart, *Strategy* (London: Meridian Printing, 1967), s. 335-336.

Forskningsoversigt

Operation Barbarossa er blevet undersøgt ud fra mange vinkler. Hvad der er fælles for mange af disse undersøgelser er forsøget på at afklare, hvorfor invasionen blev en realitet. Dette betyder ikke, at forskerne er enige om årsagerne, tværtimod befinder forskerne sig i forskellige lejre i forhold til flere centrale punkter.

Tysklands intentioner

Edward E. Ericson har i sin bog *Feeding the German Eagle: Soviet Economic Aid to Nazi Germany, 1933-1941* opsummeret to punkter, hvori der dannes lejre. Et af disse punkter er tysk krigsøkonomi med særligt fokus på Tysklands ressourcemæssige og økonomiske mobilisering. Forskerne diskuterer, i hvilken grad Tyskland var mobiliseret og hvornår landet var fuldt mobiliseret. David Maclsaac, der redigerede *The United States Strategic Bombing Survey*, Burton Klein i *Germany's Economic Preparations for War* og Alan Milward i *The German Economy at War* argumenterer alle for, at Tyskland ikke var mobiliseret før 1942 eller endda senere, hvilket betød, at Tyskland ikke var klar til en lang krig mod Sovjetunionen. Milwards argument for dette er, at Hitler ønskede at føre en Blitzkrieg økonomi, hvilket kunne medvirke til, at Tyskland ikke skulle mobilisere en reel krigsøkonomi.

Den anden lejr argumenterer for, at Tyskland begyndte mobiliseringen af den tyske industri allerede i 1936 eller 1939 med henblik på krig i 1943, hvilket betød, at i 1939, hvor krigen brød ud, blev Tyskland tvunget til at improvisere mobiliseringen af deres ressourcer og industri. Fortalerne for denne tænkning er forfattere så som Richard Overy i hans værk *Mobilization for Total War in Germany 1939-41*, Ludolf Herbst i *Der totale Krieg und die Ordnung der Wirtschaft im Spannungsfeld von Politik, Ideologie und Propaganda 1939-1945* og J. P. Harris i tidsskriftartiklen ved navn *The Myth of Blitzkrieg*.¹⁷

Diskussionen om, hvorvidt Tyskland mobiliserede, bliver ikke alene behandlet af forfatterne som Ericson har behandlet ovenfor. Samantha Carl, der er forfatter til *The German Buildup of the German War Economy*, behandler de tysk-russiske handelsaftaler gennem 1930'erne ud fra den antagelse, at Tyskland var i gang med at mobilisere deres styrker fra 1936 og at dette ikke ville være muligt uden de ressourcer Tyskland kunne erhverve sig gennem handel med Sovjetunionen. Samantha Carl skriver: "Germany also gained a military advantage as a result of the various economic pacts. As previously stated, access to resources was vital to the German military and it was able to mobilize at a faster rate than the Western

¹⁷ Edward E. Ericson, *Feeding the German Eagle: Soviet Economic Aid to Nazi Germany, 1933-1941*, (Westpoint: Praeger Publishers, 1999), s. 3-5.

powers.”¹⁸ Adam Tooze bekræfter dette, men behandler samtidig tiden fra 1938 og frem til 1941, hvor den tyske mobilisering af industrien og dermed militære remedier var statiske og lave i forhold til, at Tyskland var i krig.¹⁹ Carl argumenterer for tesen om, at Tyskland var ved at mobilisere hæren og økonomien til total krigsførelsesøkonomi, hvor Tooze behandler den tyske industris output og stiller sig kritisk overfor denne tilgang til emnet.

De to lejre, som Ericson behandler, er uenige om naziregimets intentioner. Den ene mener at Tyskland ville føre hurtige regionale krige, hvilket ikke vil kræve en større mobilisering af Tysklands industri og økonomi. Den anden lejr mener, at Tysklands intention var at føre krig på stor skala, hvilket blev forhindret ved et tidligere krigsudbrud end forventet, hvilket var tilfældet, da Storbritannien og Frankrig, imod Hitlers formodning, erklærede Tyskland krig efter landets invasion af Polen. Statistikker kan være med til at skabe et overblik over Tysklands situation, men de kan ikke afhjælpe forskernes undren i naziregimets mobiliseringspolitik og dermed naziregimets intentioner. Selvom Tysklands mobiliseringspolitik har undergået en større undersøgelse, lader det ikke til, at forskningen er nået til en konsensus om Tysklands intentioner med mobiliseringspolitikken.

Sovjetunionens ønsker og intentioner

Et andet diskussionsfelt, som Edward E. Ericson omtaler, er synspunktet på hvem af Tyskland og Sovjetunionen, som indledte forhandlingerne om Molotov-Ribbentrop pagten og spekulationer om Sovjetunionens aggressive holdning overfor Tyskland. Diskussionen om initiativtageren til pagten omhandler ofte også en diskussion om de to ledes intentioner. Ericson opdeler ligeledes forskerne i to lejre i forhold til dette synspunkt, nemlig Tilfredsstillerne (appeaser) og De Ekspansionistiske (Expansionist). Begge lejre behandler Stalins muligheder, men ud fra to forskellige opfattelser af hans intention. Tilfredsstillerne argumenterer for, at Stalin ønskede en aftale med de vestlige magter, dermed menes der Storbritannien og Frankrig, men grundet deres langsommelige forhandlinger blev Stalin tvunget til at lave en aftale med Hitler for at sikre sig selv. Eftersom Hitlers magt og kontrol over Europa voksede kraftigt i løbet af kort tid, var Stalin tvunget til at tilfredsstille Hitler og hans behov for at undgå nazistiske aggressioner. Denne tolkning er blevet belyst af blandt andre Bianka Pietrow i *Stalinismus, Sicherheit, Offensive: Das Dritte Reich in der Konzeption der sowjetischen Aussenpolitik 1933-1941* og Ingeborg Fleischhaur i *Diplomatische Widerstand gegen "unternehmen Barbarossa" Die Friedensbemühungen der Deutschen Botschaft in Moskau 1939-1941*. Niels Bo Poulsen beskriver ligeledes, hvordan Stalin gjorde sit

¹⁸ Samantha Carl, "The German Buildup of the German War Economy: The Importance of the Nazi-Soviet Economic Agreements of 1939 and 1940" *Holocaust Conference Papers* (1999): 14. Downloadet d. 06/03/18.

¹⁹ J. Adam Tooze, "No Room for Miracles. German Industrial Output in World War II Reassessed," *Geschichte und Gesellschaft* 31 (2005): 439. Downloadet d. 06/03/18.

yderste for at undgå at fremprovokere en krig med Tyskland.²⁰

De Ekspansionistiskes tilgang behandler Stalin som en langsigtet anti-nazist. Stalin ønskede en alliance med Hitler fra begyndelsen, da dette ville give Stalin sikkerhed, territorium og flere muligheder for at fremme verdensrevolutionen. Dette syn bliver argumenteret for af Donald C. Watt i *How War Came: The Immediate Origins of the Second World War, 1938-1939*, Max Beloff i *The Foreign Policy of Soviet Russia, 1929-1941 vol. 2*, Gerhard L. Weinberg i *The Foreign Policy of Hitler's Germany, 1937-1939*, Robert C. Tucker, et al., "Discussion: The Emergence of Stalin's Foreign Policy," *Slavic Review* 36, 4. udgave og af R. C. Raack, "Stalin's Plans for World War II," *Journal of Contemporary History* 26, 2. udgave (1991): 215-227.

Sidstnævnte argumenterer samtidig for Stalin som værende opportunistisk, forsigtig og defensiv i sin udenrigspolitik.²¹ Trods Poulsens beskrivelse af, hvordan Stalin forsøgte at undgå at provokere Hitler, omtaler og behandler han også muligheden for, at Sovjetunionen ville angribe på et tidspunkt.^{22 23} Viktor Suvorov, der ligeledes støtter synspunktet om Stalins aggressive intentioner mod Tyskland, accepterer delvist tesen fra Tilfredsstillerne om, at Stalin ønskede at tilfredsstille Hitler, men dette var for at skjule Sovjetunionens aggressive intentioner mod Tyskland. Suvorov argumenter for dette ud fra forskelligartet litteratur. Eksempelvis benytter han Stalins taler og militære optegnelser af styrker, placering og udstyr. Suvorov argumenterer for, at Stalin ville have angrebet Tyskland i sommeren 1941, blot uger eller måneder efter Tysklands invasion.

På baggrund af Suvorovs teori i sin bog *Icebreaker fra 1989* er der opstået en større debat om intentionerne fra Sovjetunionens side.²⁴ Selve Suvorovs teori er derfor stadig af stor interesse, når man undersøger tiden op til Operation Barbarossa. For hvis teorien kan sandsynliggøres, er det nødvendigt at overveje dens relevans i forhold til denne episode i historien. Derfor vil Suvorovs teori, trods en generel og dette speciales kritik af hans forskningsfærdigheder, blive belyst for at undersøge dens mulige betydning for forståelsen af historien.

Trods flere forskeres enighed om, at Sovjetunionen gjorde klar til krig mod Tyskland, er de uenige om tidspunktet for en sådan krig. Suvorov argumenterer for, at krigen skulle være indledt i sommeren 1941 mens andre forskere argumenterer for en senere dato. Vladimir Nevesjin argumenterer for dette gennem en russisk optrapning af anti-nazistiske propaganda i foråret 1941. Bogdan Musial og Boris Sokolov omtaler

²⁰ Niels Bo Poulsen, *Skæbnkamp: Den tysk-sovjetiske krig – 1941-1945*, (Litauen: Gyldendal, 2016) s.35-41.

²¹ R. C. Raack, "Stalin's Plans for World War II," *Contemporary History* 26 (1991): 215. Downloadet d. 07/03/18. <http://www.jstor.org/stable/260789>

²² Poulsen, *Skæbnkamp*, s. 35-41.

²³ Ericson, *Feeding the German Eagle*, s. 3-5.

²⁴ Se teoriafsnit.

Sovjetunionens udbygning af den militære infrastruktur langs den tysk-russiske grænse. Vadim Birstein omtaler, at Den Røde Hær var udstyret med kort over Polen og kun det umiddelbare russiske territorie ved grænsen samt restruktureringen af sikkerheds- og efterretningsorganerne i Sovjetunionen.²⁵ Antony Beevor beskriver det også som en mulighed, at Sovjetunionen ville have angrebet i 1942, men afviser påstanden om, at det skulle være sket i sommeren 1941.²⁶

Årsager til krigen

Et af de mest relevante spørgsmål i forhold til dette speciale er årsagsforklaringen bag Operation Barbarossa, hvilket vil blive forsøgt forklaret gennem en undersøgelse af flere storstrategiske overvejelser. Antony Beevor er blevet kendt gennem sine bøger, der ganske detaljeret behandler store dele af Anden Verdenskrig. Beevors bøger er let læselige og kan derfor appellere til både professionelle historikere og til den almene befolkning, der har interesse i historie. På baggrund af dette synes det relevant at inddrage hans udlægning af tiden op til Operation Barbarossa, da dette kan fungere som en indsigt i, hvad der alment forstås om tiden og hvad den almene konsensus synes at være. Beevor skriver således om årsagerne til krigen:

"Hitler var overordentlig selvtilidsfuld. Han havde besluttet at ignorere både Bismarcks advarsel mod at invadere Rusland og de erkendte farer ved en krig på to fronter. Han retfærdiggjorde sin længe nærede ambition om at smadre den "jødiske bolsjevisme" ved at se det som den sikreste måde at tvinge England til at bøje sig på. Når først Sovjetunionen var besejret, ville Japan være i position til at rette amerikanernes opmærksomhed mod Stillehavet og væk fra Europa. Men det nazistiske lederskabs primære mål var at sikre sig Sovjetunionens olie og fødevarer, som de mente ville gøre dem uovervindelige."²⁷

Roger Moorhouse bakker op om ressourcenødvendigheden gennem en undersøgelse af Tysklands brug af importeret olie og uddyber denne forklaring ved at forklare, hvordan Tyskland blev stillet overfor utrolig høje priser for de ressourcer, som Sovjetunionen solgte dertil.^{28 29} Gavriil Preda argumenterer for Tysklands rolle i stridighederne i Rumænien ved at forklare det som et geopolitisk spil fra tysk side for at erhverve indflydelse i de rumænske oliefelter.³⁰

²⁵ Poulsen, *Skæbnkamp*, s. 37-38.

²⁶ Antony Beevor, *Anden Verdenskrig*, oversættelse af Anders Juel Michaelsen (Sverige: Lindhardt og Ringhof Forlag, 2012) s.206.

²⁷ Beevor, *Anden Verdenskrig*, s.204-205.

²⁸ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s.232-233.

²⁹ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 245.

³⁰ Gavriil Preda, "German Foreign Policy towards the Romanian Oil during 1938-1940," *International Journal of Social Science and Humanity* Vol. 3, 3. udgave 2013: 326-327. Downloadet d. 07/03/18.

<http://www.ijssh.org/papers/255-S00048.pdf>

Edward E. Ericson stiller sig imidlertid delvist uenig i Beevors udmelding. Ericson konkluderer, at det primært var ideologiske årsager, der lå til grund for den tyske invasion af Sovjetunionen, men afviser samtidig ikke mistilliden fra tysk side til Sovjetunionen både i form af ikke-angrebspagten og som handelspartner. I forhold til handelssituationen påpeger Ericson også frygten for, at Sovjetunionen ikke kunne udbyde nok ressourcer til, at Tyskland kunne klare en langvarig krig mod de vestlige magter.³¹ En anden tilgang er tanken om, at Hitler angreb Sovjetunionen med henblik på, at Storbritannien ville bukke under, når deres håb om, at Sovjetunionen ville gå i kamp mod Tyskland, forsvandt. Denne årsagsforklaring behandler både Moorhouse og Beevor,³²

Ligeledes her er det relevant at belyse Suvorovs teori om, at Sovjetunionen var i færd med at forberede et angreb på Tyskland. For som teorien argumenterer for, ville det tyske angreb kunne have været en forebyggende foranstaltning, hvis dette var tilfældet.

Blandt de traditionelle forskere, der ser Operation Barbarossa som værende en tysk aggression, lader det til, at der ikke er en egentlig debat om årsagerne til krigen på trods af én. Om hvorvidt Sovjetunionen havde intention om at angribe Tyskland og i så fald hvornår dette skulle ske, er blevet debatteret, hvilket jeg vil følge op på i dette speciale.

Blandt forskerne, der ikke mener, at Sovjetunionen havde intention om at angribe, diskuteres de primære årsager, hvilket omhandler ideologi, ressource mangel, mistilliden mellem Tyskland og Sovjetunionen og muligheden for Storbritanniens overgivelse.

Disse primære årsager kan forstås i lyset af de storstrategiske aspekter, som formuleret af Liddell Hart. Aspekterne var *diplomatiske, etiske, økonomiske, kommercielle og militære*. Det ideologiske aspekt kan forstås som et produkt af de etiske overvejelser, den nazistiske ledelse gjorde sig, da nazismen og kommunismen havde antaget positioner som værende hinandens fjender. Ligeledes havde Hitler i *Mein Kampf* forklaret den nazistiske politik om *Lebensraum*, hvilket indbefattede en udvidelse af de tyske områder mod øst. Derfor kan krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen ses i lyset af ideologiske og politiske overvejelser, som for Tyskland og den nationalsocialistiske ideologi skabte et etisk aspekt.³³ I forlængelse af den politiske forståelse af baggrunden for krigen kan mistilliden ses som værende en katalysator for krigen, da hverken Hitler eller Stalin nærrede stor tiltro til hinanden. Krigen kan derfor også forstås som en manglende diplomatisk kunnen fra begge parter, da de to lande ikke kunne opretholde ikke-angrebspagten, men af større relevans kan Storbritanniens diplomatiske situation have haft større relevans. Selve argumentet for, at Storbritannien skulle have indgået en fredsaftale med Tyskland, hvis Sovjetunionen var

³¹ Ericson, *Feeding the German Eagle*, s. 6.

³² Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 274.

³³ Se afsnittet *Optakt til krig*.

blevet besejret, er i stor grad et spørgsmål om diplomatik, da Sovjetunionen blandt nogle vurderinger var det sidste håb for Storbritannien. Andre forskere omtaler Tysklands ressourcemangel, mobiliseringseffekt, økonomiske og handelsmæssige vanskeligheder.^{34 35} Disse aspekter kan forstås i en kontekst af både økonomiske og kommercielle aspekter, som påvirkede de tyske krigsmuligheder. Slutteligt omtaler Viktor Suvorov et nært forstående sovjetisk angreb på Tyskland. I tilfælde af, at Suvorovs teori viser sig at være sandsynlig, er det nærliggende at formode, at tysk efterretning ville have haft en ide om det nærtforestående angreb og havde handlet derudfra. Et tysk overraskelsesangreb ville give fordelene til Tyskland og forhindre kampe på tysk territorium. Ikke alene Suvorovs teori, men også elementer som Vinterkrigen og de tyske sejre i Europa, som viste hvor god den tyske hær var, udgør det militære aspekt.

³⁴ Ericson, *Feeding the German Eagle*, s. 58.

³⁵ Se Samantha Carl "The German Buildup of the German War Economy."

Teori

Viktor Suvorov har, som beskrevet kort i forskningsoversigten, været med til at synliggøre teorien om, at Sovjetunionen havde planer om at angribe Tyskland. Teorien har haft nogen opbakning på forskellige områder. Flere forskere mener, at Sovjetunionens intention var at angribe Tyskland, blot på et senere tidspunkt end Suvorov argumenterer for.

Teorien vil senere i dette afsnit blive forklaret, men først er det relevant at betone de fejl og problematikker, der kan være ved at benytte Suvorovs teori. Suvorovs værk *The Chief Culprit*, som opsummerer pointerne fra hans tidligere bog, *Icebreaker*, benytter kilder, som ikke er tilgængelige for den vestlige verdens forskere. Kilderne vil kunne være med til at fremhæve en ny vinkel i forskningen, dog er det ikke muligt for vestlige forskere at benytte disse og derfor kan kilderne ikke blive undersøgt fra andre vinkler. Derudover benytter Suvorov sig af tal på enheder, produktionsmål og reelle produktionstal, som jeg ikke kan genfinde. Suvorov argumenterer for, at Sovjetunionen var i færd med at mobilisere, da produktionsmål, politisk gøren og lignende hændelse alle var tegn på en tydelig mobiliseringspolitik. Disse hændelser bliver også benyttet af andre forskere til at modsige Suvorovs teori. Cynthia A. Roberts og Ingmar Oldberg kritiserer ligeledes Suvorovs skrivestil og påstande for at være uden dokumentation.^{36 37} Et eksempel er citatet herunder, hvor mangel på kilder og konsekvenserne deraf vil blive belyst:

*Uralvagonzavod was built in such a manner that it could at any moment switch from producing railroad cars to producing tanks. In 1941, an order was issued to produce tanks, and Uralvagonzavod without any delays began mass production. During four years of war, Uralvagonzavod produced 35.000 T-34 tanks. It also produced other weapons. The Chelyabinsk tractor factory was also built in the Urals at the same time. It also was built according to American designs and fully outfitted with American equipment, and it also was built in such a way that at any moment it could stop producing tractors and instead begin producing tanks.*³⁸

Uralvagonzavods mulighed for at omstille produktionen til kampvogne på kort tid virker som en fornuftig argumentation for Sovjetunionens intention om at angribe Tyskland. Problematikken er, at Suvorov ikke fremlægger nogen kilder til at underbygge denne påstand. I et forsøg på at bekræfte Suvorovs påstande og

³⁶ Ingmar Oldberg, "The USSR – Evil, Strong, and Dangerous?" *Journal of Peace Research* 22, 3. udgave, (1985) 273-277. Downloadet d. 07/03/18.

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002234338502200308>

³⁷ Cynthia A. Roberts, "Planning for War: The Red Army and the Catastrophe of 1941" *Europe-Asia Studies* 47, 8. udgave (1995) 1293-1326. Downloadet d. 07/03/18.

<http://www.jstor.org/stable/153299>

³⁸ Viktor Suvorov, *The Chief Culprit*, (Annapolis: Navel Institute Press, 2008) s. 25-26.

dermed kunne verificere hans bog i nogen grad har jeg undersøgt Uralvagonzavods historie. Uralvagonzavod.com, Uralvagonzavod fabrikkens officielle hjemmeside, nævner intet om en produktion på 35.000 T-34 kampvogne under krigen, men nævner derimod, at fabrikken producerede 25.000 krigskøretøjer mellem 1941 og 1945.³⁹ Derudover nævner litteraturen en to måneders ombygning i takt med Sovjetunionens flytning af fabrikker fra det vestlige Rusland i starten af krigen mellem Sovjetunionen og Tyskland. Der var altså forsinkelser og tilbygning til Uralvagonzavod, før fabrikken kunne begynde at producere kampvogne. I citatet ses det, hvordan Suvorov påpeger en skiftende produktion i Uralvagonzavod, hvilket skete uden forsinkelser og en produktion af 35.000 T-34 kampvogne. Dette er informationer der ikke kan generhverves da Suvorovs skrive- og dokumentationsstil besværliggør dette. En fabrik eller et firma vil generelt forsøge at fremstå som værende produktive og derfor fremhæve deres præstationer. Derfor er det nærliggende at tro, at Uralvagonzavods officielle hjemmeside ville pointere samme produktionstal som Suvorov, hvilket ikke er tilfældet. Faktisk fremstår fabrikkens præstationer bedre i Suvorovs bog end på deres hjemmeside. Dette kan lede til spekulationer vedrørende Suvorovs påstande. Den udokumenteret skrivestil og forsøget på at generhverve informationerne fører i dette tilfælde til at skabe en mistillid til Suvorovs dokumentationsgrad og bogens faktuelle troværdighed. Foruden Suvorovs brug af hemmeligstemplede kilder og hans mangel på kilder benytter han sig af kilder på russisk. Da jeg ikke kan russisk, er det ikke muligt at benytte kilderne og dermed ikke muligt at be- eller afkræfte disse, hvilket besværliggør valideringen af Suvorovs bog.

Generelt for Suvorovs påstande og dokumentation lader det til, at der er en større debat om deres sandsynlighed, relevans og eksistens. Flere forskere argumenterer for, at Suvorovs beviser er bygget på indicier og dermed har Suvorovs argumentation ringe værdi, da der ikke er konkrete beviser. Kilderne, som Suvorov benytter, bliver tillagt en betydning og relevans af Suvorov i hans konklusioner. Kilderne kan ofte også benyttes til at argumentere mod Suvorov, når disse betragtes i sammenhæng med andet kildemateriale.

Eksempelvis omtaler Suvorov massive troppebevægelser i Sovjetunionen umiddelbart før den tyske invasion. Til at begrunde sin argumentation benytter Suvorov flere kilder bestående af blandt andet dagbøger, selvbiografier og transskriptioner taget af tilfangetagne officerer fra Den Røde Hær. I sammenhæng med Stalins udtalelse om Sovjetunionens telegrafagentur, hvori Stalin kritiserer rygterne om et nært forstående angreb fra Tyskland, mener Suvorov at kunne argumentere for Sovjetunionens intention om at angribe.

³⁹ "History", konsulteret 07/03/18.
<http://uralvagonzavod.com/corporation/history/>

Den amerikanske militærhistoriker David Glantz har undersøgt, om Sovjetunionen var klar til krig. Han når frem til konklusionen, at Sovjetunionens hær ikke havde den nødvendige træning i forhold til deres udstyr, manglede erfaring og generelt ikke var i en tilstand, hvor de kunne føre offensive operationer. Han konkluderer derfor, at Stalin søgte en diplomatisk løsning og mobiliseringen var af defensiv karakter.^{40 41} Eftersom Glantz har behandlet Sovjetunionens militær umiddelbart før krigsudbruddet, er det nærliggende at tro, at han vil have undersøgt nogle af de samme dokumenter som Suvorov. Selv hvis dette ikke er tilfældet, er det interessant at se, hvordan der opstår to forskellige opfattelser af, hvad der foregik gennem en undersøgelse af samme periode.

Enhver forsker bearbejder kilder forskelligt og alt efter det øvrige kildemateriale kan den enkelte forsker nå til forskellige konklusioner. Pointen med at fremhæve Glantz' konklusion er for at fremhæve forskellen på Glantz' og Suvorovs konklusioner. Glantz argumenterer for, at Sovjetunionen reagerede defensivt på tysk mobilisering, mens Suvorov argumenterer for, at Stalin fortsatte sin mobilisering.

Et eksempel på, at Suvorovs bevisbyrde er bygget på indicier, omhandler Sovjetunionens stormtropper. Disse tropper er beskrevet som værende soldater, der er specielt trænet til at udføre pludselige angreb.⁴² Sovjetunionen havde udarbejdet en militær doktrin ved navn *Operation in depth* eller *Deep Operation*, hvilket ifølge Suvorov gjorde at stormtropperne kun kunne benyttes offensivt.⁴³ Denne påstand har i nogen grad opbakning fra andre historikere, selv historikere, der er uenige i Suvorovs generelle teori. Dog påpeges det af Glantz og Klüver, at Sovjetunionens hær var trænet i at udføre modoffensiver.⁴⁴ Stormtropper må forventes at have nogenlunde samme effekt i en pludselig modoffensiv som ved en pludselig invasion. Disse troppers opgave kan stadig udføres i begge situationer. Det er en sandsynlighed, at en pludselig invasion mod en intetanende stat skaber et større overraskelseselement, men ikke desto mindre vil en pludselig offensiv sandsynligvis også skabe et overraskelseselement under en krig. Suvorovs syn på stormtropper stemmer fornuftigt overens med Sovjetunionens militære doktrin, men der var også et defensivt aspekt af denne doktrin, som kaldes *Defence in Depth*. Udførelsen af denne defensive doktrin ville føre til, at angriberen ville udmatte sig selv ved at kæmpe flere krævende kampe mod forsvareren. Når fjenden blev

⁴⁰ Richard Teder, "Stalin's Secret War Plans: Why Hitler Invaded the Soviet Union", *The Barnes Review*, November/December (2000) 27-33. Downloadet d. 08/03/18.

<https://www.wintersonnenwende.com/scriptorium/english/archives/articles/stalwarplans.html#ref34>

⁴¹ Steve R. Waddell, "Stumbling Colossus: The Red Army on the Eve of World War", *History: Reviews of new books*, 27 2. udgave (1999): 80. Downloadet d. 08/03/18.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03612759.1999.10528332>

⁴² "Shock Troops," konsulteret 26/03/18.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/shock-troops>

⁴³ Viktor Suvorov, *Icebreaker*, oversat af Thomas B. Beattie (London: Hamish Hamilton, 1990) s. 141. PDF-udgave.

⁴⁴ Teder "Stalin's Secret War Plans: Why Hitler Invaded the Soviet Union", 27-33.

låst fast i en af disse kampe, ville forsvarerens reserve gå til modangreb.⁴⁵ Denne krigsudførelse blev benyttet ved Slaget om Kursk. Britannica.com forklarer slagets fremgang som følger:

“In an attempt to recover the offensive on the Eastern Front, the Germans planned a surprise attack on the salient from both north and south, hoping to surround and destroy the Soviet forces within the bulge. [...] But the Soviets had surmised the German attack beforehand and had withdrawn their main forces from the obviously threatened positions within the salient. The Germans launched their attack on July 5, but they soon encountered deep antitank defenses and minefields, which the Soviets had emplaced in anticipation of the attack. The Germans advanced only 10 miles (16 km) into the salient in the north and 30 miles (48 km) in the south, losing many of their tanks in the process. At the height of the battle on July 12, the Soviets began to counterattack, having built up by then a marked preponderance of both troops and tanks. Their subsequent successes encouraged them to develop a broad offensive that recovered the nearby city of Orel [...] on August 5 and that of Kharkov [...] on August 23.”⁴⁶

Citatet beskriver både den defensive del af doktrinen, men samtidig også hvordan stormtropperne kan benyttes på andre måder end som invasionsstyrke, hvilket Suvorov er fortaler for. Suvorovs argumentation bygger på en overbevisning om, at offensive operationer var under forberedelse. Det kunne i modsætning lige såvel være som led i defensive operationer, hvori Sovjetunionen havde mulighed for at gå til modangreb. Suvorovs teori om opstillingen af tropper til offensive operationer er ikke nødvendigvis forkert, men det er nødvendigt at acceptere og forstå, at mobiliseringen og opstillingen af stormtropper også kunne tjene andre formål.

Den generelle kritik, af Suvorov som forfatter, er en manglende dokumentation og graden af spekulationer som hans argumenter bygger på. Flere kilder er vanskelige at bekræfte, for de er som oftest på russisk samtidig med at flere er gemt væk i russiske arkiver. Flere forskere, der har haft mulighed for at benytte nogle af Suvorovs kilder, når til konklusioner, der modsiger Suvorovs konklusioner.^{47 48 49}

Disse eksempler tjener til at forstå problematikkerne ved Suvorovs bøger, nemlig bøgernes manglende dokumentation og brug af kilder, som ikke kan generhverves. Hans teori derimod har ligget til grund for

⁴⁵ Richard W. Harrison *The Russian Way of War: Operational Art 1904–1940*. (Lawrence, Kan.: University Press of Kansas, 2001), s. 193.

⁴⁶ “Battle of Kursk,” konsulteret 26/03/18.
<https://www.britannica.com/event/Battle-of-Kursk>

⁴⁷ Waddell, “Stumbling Colossus,” 80.

⁴⁸ Teder, “Stalin’s Secret War Plans,” 27-33.

⁴⁹ Stephan Bank, “Reviewed Work(s): Grand Delusion: Stalin and the German Invasion of Russia by Gabriel Gorodetsky” *The Russian Review*, 59, 2. udgave (2000) 310-311. Downloadet d. 10/03/18.
https://www.jstor.org/stable/2679782?seq=1#page_scan_tab_contents

populariseringen af den kontroversielle debat, om hvorvidt Stalin ønskede at angribe Hitler.^{50 51} Teorien har sidenhen modtaget opbakning fra blandt andre James B. Edwards, Constantine Pleshakov, R. C. Raack og Vladimir Nevesjin.^{52 53}

Viktor Suvorovs teori

"[...]Stalin was preparing to strike the first blow, that is to commit aggression against Germany; but Hitler dealt a preventive blow first and thereby frustrated all Stalin's plans."⁵⁴

Således kan Viktor Suvorovs teori kort opsummeres. Tanken om, at Stalin skulle have ønsket at invadere Tyskland og dermed forberedte sig på krig er ikke ny. Denne argumentation for Tysklands invasion kan spores tilbage til krigen, hvor tysk propaganda skulle begrunde den nazistiske ledelses valg.⁵⁵ Under krigen blev Tyskland underlagt nazismens propaganda, hvor påstanden om et angreb fra Sovjetunionen var tilstrækkeligt, da den tyske befolkning ikke nærrede megen tiltro til Sovjetunionens ledelse. Denne påstand om Sovjetunionens intention om at føre krig mod Tyskland har på baggrund af manglende kilder og beviser har ikke opnået større anerkendelse, ikke før Suvorov i 1989 forsøgte at argumentere for denne påstand i hans bog *Icebreaker*.

Teorien behandler flere elementer og har sit udgangspunkt i 1920'erne. Sovjetunionens interesse var at udbrede verdensrevolutionen, hvilket blev forsøgt ved at bekriige Polen i 1920, for derved at nå til Tyskland, et land som de russiske ledere mente var klar til en kommunistisk revolution.⁵⁶ Dette er Suvorovs argument for det naturlige aggressive element i kommunismen. Dernæst omtales Stalins interesse i Hitler, umiddelbart efter at Stalin skulle have læst *Mein Kampf*, hvilket var før nazistpartiet havde nogen reel indflydelse i Tyskland. Suvorov omtaler, hvor ideel Hitler var for Stalins planer. For selvom Hitler i *Mein Kampf* udtrykte ønsket om at erobre land i østen, så tydeliggjorde han også, at Frankrig var Tysklands

⁵⁰ Christopher, J. Kshyk, "Did Stalin Plan to Attack Hitler in 1941? The Historiographical Controversy Surrounding the "Origins of the Nazi-Soviet War" *Inquiries Journal* 7 (2015). Downloadet d. 10/03/18.

<http://www.inquiriesjournal.com/articles/1278/did-stalin-plan-to-attack-hitler-in-1941-the-historiographical-controversy-surrounding-the-origins-of-the-nazi-soviet-war>

⁵¹ Poulsen, *Skæbnkamp*, s. 35.

⁵² Poulsen, *Skæbnkamp*, s. 36.

⁵³ R. C. Raack, "Did Stalin Plan a *Drang Nach Westen?*", *World Affairs* Vol. 155 nummer (1992) 13-22. Downloadet d. 10/03/18.

<http://www.jstor.org/stable/20672329>

⁵⁴ Suvorov, *Icebreaker*, s. 308.

⁵⁵ Poulsen *Skæbnkamp*, s. 35.

⁵⁶ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 5-9.

ærkefjende, en fjende som skulle pacificeres. Med dette argument og i forbindelse med argumentet om kommunismens ønske om at udbrede verdensrevolutionen gennem krig mener Suvorov, at Stalin indså, at Hitler ville være manden, der kunne svække Europa og dermed gøre det muligt for Sovjetunionen at udbrede verdensrevolutionen gennem en ny krig.⁵⁷

I takt med, at Hitler erhvervede sig magten i Tyskland, forsøgte Stalin at få Tyskland i krig. Dette skete ved, at Stalin tilbød at dele Polen mellem Tyskland og Sovjetunionen, hvilket Stalin formodede ville skabe en krig mellem det tyske diktatur og de vestlige demokratier. I denne krig ville de kæmpende lande udtømme deres ressourcer og deres styrker, hvilket ville skabe det rigtige tidspunkt for Sovjetunionen til at intervenere og "*bring forth world revolution on the bayonets of the Red Army.*"⁵⁸

Suvorov omtaler de problematikker der opstod under forhandlingerne mellem Storbritannien, Frankrig og Sovjetunionen vedrørende Sovjetunionens deltagelse i en eventuel krig. Problemet for Sovjetunionen ved sådan en aftale var at landet ikke delte grænse med Tyskland og ville derfor ikke kunne deltage i krigen, med mindre Polen tillod Sovjetunionens tropper i deres land, noget Polen mente var uacceptabelt. Grunden til dette var, at Polen i 1920 havde været i krig mod Sovjetunionen og frygtede, at deres tropper ikke ville trække sig tilbage, hvis først de var inde i landet. Polen frygtede dermed at miste deres selvstændighed. Ifølge Suvorov var dette krav fra Sovjetunionens side ikke en nødvendighed for at kunne deltage i krigen. Det var derimod en forhandlingsteknik, der enten gav Sovjetunionens tropper adgang til Polen eller ville lukke forhandlingerne. Storbritannien og Frankrig forsøgte at bevise deres seriøsitet ved at informere om deres garanti af Polens neutralitet og forsikre Stalin om deres aktive krigsdeltagelse i tilfælde af tysk aggression. Suvorov beskriver dette som den nødvendige information for Stalin, da dette kunne være med til at skabe scenariet, hvor Hitler bekrigede Europa og dermed klargjorde kontinentet for verdensrevolutionen, som Stalin ville udbrede gennem krig. Stalin tilbød derfor Hitler at dele Polen mellem Sovjetunionen og Tyskland, hvilket betød at en krig ville opstå, en krig som Stalin vidste ville bringe Tyskland i krig med Polen, Storbritannien og Frankrig.⁵⁹

Da Tysklands invasion af Polen blev igangsat d. 1. september 1939, skulle der gå yderligere 16 dage før Sovjetunionens tropper ville begynde deres offensive operationer mod Polen. Dette var med til, at det nazistiske Tyskland alene lod til at være aggressoren og den eneste grund til Anden Verdenskrig, hvilket samtidig fik Stalin til at ligne et uskyldigt offer og senere Europas frelser. Det var ligeledes disse 16 dage og Sovjetunionens strategiske ressourcer, som var medvirkende til, at Sovjetunionen ikke blev erklæret krig af

⁵⁷ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 19-22.

⁵⁸ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 31.

⁵⁹ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 106-109.

de vestlige magter. Tysklands rolle som aggressoren var derfor med til, at Stalin opnåede krig i Europa og Sovjetunionens neutralitet, hvilket ville fremme den kommunistiske ideologis mål om verdensrevolution.⁶⁰

Et af Suvorovs hovedargumenter for Stalins intension om at føre krig er graden af mobilisering, som Sovjetunionen var i færd med både før og under krigen. Suvorov henviser til Shaposhnikovs teori vedrørende mobilisering i kraft af, at denne bog var central i Stalins forståelse for, hvordan landet skulle operere. Suvorov opsummerer Shaposhnikovs teori i syv punkter:

- For at sikre sejre i krig er det ikke alene landets forsvars gøren, men også hele nationen, folket, industrien, transportsystemet, landbruget og så videre, som er nødvendige.
- En nation kan ikke eksistere i en konstant mobilisering, ellers ville nationen opbruge alle dets ressourcer. Derfor skal forsvaret og den militære industri i fredstid operere på et minimalt niveau, dog skal alle landets apparater (industri, landbrug og så videre) være klar til hurtig omstilling fra freds- til krigstid.
- Denne omstilling er kendt som mobilisering af hele landet. Mobilisering kan ikke sinkes eller trækkes tilbage. Når først mobiliseringen er sat i værk, da vil slutresultatet være krig.
- Mobilisering og krig er uadskillelige, for når et land mobiliserer, vil fjenden gøre det samme.
- Mobilisering er en seriøs overvejelse. Hvis et land mobiliserer ofte (det vil sige truer nabolandene) da vil slutresultatet ikke være godt for landet.
- Så snart et land har valgt at mobilisere, er landet nødt til at føre det til ende, det vil sige starte en krig.
- Mobilisering kan ikke ske delvist. Det er en proces, der enten er i gang eller ej.⁶¹

Grundideen i punkterne ovenfor er, at mobilisering kun kan føre til krig og hvis et land har igangsat mobiliseringen, kan det kun være med hensigt på at angribe et land. Med afsæt i disse punkter fra Shaposhnikovs teori behandler Suvorov den mobilisering, som var i færd i Sovjetunionen. Suvorov behandler blandt andet Sovjetunionens fem års planer, hvilke var tre økonomiske planer af fem år, som begyndte i 1927 for at opbygge Sovjetunionens økonomi og derigennem industri. Den første fem års plan blev igangsat med henblik på at opbygge industri i landet. Den anden fem års plan tjente det formål at fortsætte på den første plan og dermed fortsætte udbygningen af industrien. I tilfældet af den anden fem års plan var der fokus på ovne, elværker, minedrift med mere. Den tredje og sidste før krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen var til for at producere store mængder militært udstyr i den nylige opbyggede

⁶⁰ Suvorov, *The Chief Culprit*, s.111-113.

⁶¹ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 124.

industri.⁶² Foruden det industrielle aspekt mobiliserede Stalin også hæren 1. september 1939. Dette skete ved en ny lov vedrørende værnepligten i Sovjetunionen, som hvervede yderligere 4,2 millioner på en to årig værnepligt. Dette benytter Suvorov samtidig som et argument for, at Sovjetunionen ville have angrebet i sommeren 1941, da den nye lov krævede to års tjenestetid, hvilket betød, at i efteråret 1941 ville rekrutterne være blevet fritstillet fra deres værnepligt.⁶³ Derudover belyser Suvorov Sovjetunionens produktion af kampvogne, kampfly m.m.⁶⁴

Stalin havde opbygget fire ledende organer, som skulle styre produktionen af diverse militære midler. Disse fire industrielle organer var: skibsbyggeri, våben, luftfart og ammunition. Suvorov belyser alle fire organer og deres produktion, men det organ, der belyser hans teori bedst og samtidig giver det bedste indblik i disse organers formål er ammunitionsorganet. Derfor behandler specialet kun dette element.

For at ammunitionsorganet skulle kunne producere optimalt, ville det være nødvendigt at bygge fabrikker til formålet. Suvorov overvejer placeringen af disse fabrikker og hvor de burde være blevet bygget afhængigt af Sovjetunionens interesser. I tilfælde af, at Sovjetunionen ikke ville angribe og at landet derfor i tilfælde af krig ville føre en defensiv krig, skulle fabrikkerne være blevet bygget enten omkring Uralbjergene eller på den østlige side af Volgafloden. Dette vil samtidig være et problem, da store mængder ammunition skulle transporteres på jernbaner over store strækninger, hvilket ville være vanskeligt at optimere. Hvis Sovjetunionen ville angribe, ville denne lange transporttid besværliggøre fremrykningen og derfor valgte ledelsen at placere fabrikkerne i Zaporozhye, Dnepropetrovsk, Kharkov, Krivoy Rog og Leningrad, alle steder væsentlig længere mod vest (og dermed tættere på den tyske grænse) end Uralbjergene og Volgafloden.⁶⁵

⁶⁶ Suvorov pointerer derudover, at der opstod en anden problematik. For i takt med, at disse fabrikker begyndte at producere store mængder ammunition, skulle dette opbevares på ammunitionslagre, hvilket var problematisk, da der skal tages højde for adskillige faktorer ved sådanne lagre.⁶⁷ I forbindelse med den ophobende mængde af ammunition blev der udgivet en ordre fra chefen for artilleriet, som gik ud på, at ammunition skulle sendes til den vestlige del af Sovjetunionen og lægges på jorden, hvilket blev gjort. Det vides også, at 4.216 togvogne var læsset med artilleri ammunition og stod stille på en grænsestation op mod Tyskland. Suvorov kan ikke argumentere for disse toges placering og deres læs, udover at det var ment som et led i offensive operationer fra Sovjetunionens side.⁶⁸

⁶² Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 23.

⁶³ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 125-126.

⁶⁴ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 32-80.

⁶⁵ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 129-130.

⁶⁶ For mere læsning om diverse produktionsorganer læs: Viktor Suvorov, *The Chief Culprit*, s.127-130.

⁶⁷ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 131.

⁶⁸ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 131-132.

Molotov-Ribbentrop pagten ligger til grund for yderligere argumentation for Suvorovs teori, da de territoriale erhvervelser fra Sovjetunionens side kan tydeliggøre landets intentioner. I 1940 blev de baltiske stater annekteret af Sovjetunionen, hvilket Suvorov pointerer kun kan være på baggrund af offensive intentioner. Argumentet bygger på, at Sovjetunionen da ville have mulighed for at opstille sine tropper langs en længere grænse, dette værende både landtropper, luftvåbnet og flåden, som nu fik Tallinn, Riga og Liepāja som flådebaser. Hvis derimod Stalin skulle have ønsket en defensiv krig, skulle han have annonceret, at de baltiske stater var under Sovjetunionens beskyttelse. Dette ville føre tyske tropper til at kæmpe mod tre uafhængige lande, før hæren ville støde på Den Røde Hær.⁶⁹ I forlængelse af de nye flådebaser pointerer Suvorov, hvordan disse kunne bruges til at ødelægge Tysklands forsyninger af jern, tømmer og nikkel fra Sverige og Finland. Dette er samtidig den eneste årsag til, at Sovjetunionen havde en flåde i det baltiske hav, ifølge Suvorov.⁷⁰ I forbindelse med Sovjetunionens territoriale erhvervelser omtales Rumænien, hvor Stalin annekterede Bessarabien og det nordlige Bukovina. Dette var, ifølge Suvorov, et af vendepunkterne for Hitler, for det var ved Sovjetunionens erhvervelse af disse, at Hitler indså Sovjetunionens intentioner. Ved grænseflytningen var Rumæniens oliefelter nu inden for rækkevidde af både Sovjetunionens kampvognsenheder og militære luftfartsenheder. Det er relevant at bemærke, at foruden Sovjetunionens forsyninger af olie til Tyskland, gennem Molotov-Ribbentrop pagten, da fik Tyskland næsten kun olie fra oliefelterne i Rumænien. Under Sovjetunionens erhvervelse af Bessarabien og det nordlige Bukovina indså Hitler, hvad det betød for Tyskland som krigsførende nation, at olien i Rumænien blev truet. Uden olie ville Tysklands krigsmaskiner gå i stå, hvilket ville tvinge landet til at kapitulere efter kort tid.⁷¹

Opdelingen af Polen skabte en fælles grænse med Tyskland og erobringen af de baltiske lande var med til at gøre grænsen mellem Tyskland og Sovjetunionen længere. Dette gav en invasionsstyrke større råderum til at udfærdige militære manøvre, der kunne øge sandsynligheden for en sejr. Men for landet, der skulle forsvare sig, betød det meget arbejde for at opbygge et forsvar. Stalin begyndte ikke at bygge store forsvarsværker, men rev derimod forsvarsværkerne fra den tidligere grænse til Polen ned. I stedet for at bygge en nye forsvarslinje langs den tysk-sovjetiske grænse begyndte de militære ledere at klargøre området for militære operationer. Infrastrukturen blev udbygget med veje ledende direkte op til den tyske grænse, nye jernbanebroer blev bygget, broer blev forstærket, landminer og pigtrådshegn blev desarmeret og fjernet.^{72 73} På floden Dnepr, som løber fra det nordlige Ukraine, nord fra Kiev, med udmunding i

⁶⁹ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 151-152.

⁷⁰ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 146-152.

⁷¹ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 153-159.

⁷² Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 164-167.

⁷³ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 171-177.

Sortehavet blev den stationeret flåde fjernet. Denne flåde kunne være med til defensive operationer og forhindre en tysk offensiv i området. Årsagen til fjernelsen af Dnepr flåden virker således tydelig ifølge Suvorov.⁷⁴ Stalin gjorde således klar til en krig mod Tyskland. Stalin skulle desuden have skrevet følgende: *"History says that when any country wants to fight against another country, even one that it does not neighbor, it begins to seek out borders, through which it could reach the borders of the country it wants to attack"*. Dette citat kan være en del af årssagsforklaringen til, hvorfor Stalin erobrede landene, som er blevet omtalt, da dette skabte en fælles grænse med Tyskland, som var målet for Sovjetunionens næste angreb.⁷⁵

I maj 1941 overtog Stalin titlen som Chairman of the People's Commissars Council, hvilket var den titel med størst betydning og magt i Sovjetunionen. Dette mener Suvorov kun kan være af én grund, at landet skulle primere til en krig mod Tyskland. Da Stalin overtog denne position, skulle han, ligesom andre ledere, offentliggøre sin agenda. Dette blev gjort ved en tale i Kreml til en reception for kandidater fra militærakademiet. Suvorov omtaler hovedpunktet i talen:

*"[...]Stalin said that Germany fought under the flag of conquering other nations. Under that flag, Germany would not be successful. Stalin asked why Germany lost World War I. Because it fought on two fronts, he answered. This was a very direct hint. Stalin led his audience to a logical conclusion: Germany fought Great Britain, which was backed by the United States. If the Soviet Union opened a second front, Germany would be defeated, just as it was during World War I."*⁷⁶

Temaet i talen lader således til at have været tydeligt; Tyskland vil falde, hvis Sovjetunionen angriber. Det lader til, at det ikke var alle, som forstod dette budskab, for generalløjtnant A. K. Sivkov skålede for Stalins fredsfulde udenrigspolitik, hvilket Stalin irettesatte på følgende måde:

*"Allow me to make a correction. A peaceful foreign policy secured peace in our country. A peaceful foreign policy is a good thing. For a while, we drew a line of defenses until we re-armed our army [and] supplied it with modern means of combat. Now, when our army has been rebuilt, our technology modernized, [now that we are] strong [enough] for combat, now we must shift from defense to offence. In conducting the defense of our country, we are compelled to act in an aggressive manner. From defense we have to shift to a military policy of offense. It is indispensable that we reform our training, our propaganda, our press to a mindset of offense. The Red Army is a modern army, and the modern army is an army of offense."*⁷⁷

⁷⁴ Suvorov, *The Chief Culprit*, s.190-192.

⁷⁵ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 160-163.

⁷⁶ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 204-205.

⁷⁷ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 205.

Talen og den følgende irettesættelse af generalløjtnant Sivkov skete d. 5. maj 1941, hvilket var mindre end syv uger inden Operation Barbarossa blev iværksat. Efter talen begyndte Pravda⁷⁸ at skrive artikler om det europæiske folks interesser i at blive frelst fra krigen og hvordan folket anså Sovjetunionens hær og flåde som midlet til at sikre fred. Denne retorik blev også benyttet i september 1939 kort før Den Røde Hærs indtog i Polen.⁷⁹ Suvorov argumenterer gennem citaterne og denne ændring af Pravdas retorik for, at Stalin og dermed Sovjetunionen ændrede tilgang til udenrigspolitikken og ikke mindst til Tyskland.

D. 13. juni 1941 meddelte Sovjetunionens telegrafagentur, at rygterne om, at Tyskland ville angribe Sovjetunionen, var falske og blot propaganda fra Tysklands og Sovjetunionens fjender. Denne udmelding, mener Suvorov, kom fra Stalin og var rettet mod den tyske ledelse i håb om, at de ville miste deres årvågenhed.⁸⁰ Denne meddelelse blev ikke gentaget i militære kredse, derimod begyndte en massiv mobilisering af tropper langs den tyske grænse. De vestlige militærdistrikter fik besked på at skulle begynde feltræning langs grænsen og opsætte lejre. Disse ordrer kom direkte fra Moskva og flere af dokumenterne, der indeholdte ordrene, var hemmeligstemplede af højeste prioritet. På baggrund af mobiliseringen af tropperne langs grænsen og de hemmeligstemplede ordrer argumenterer Suvorov for, at Stalin var ved at klargøre offensive operationer. I fredstid vil ordrer til militære grupperinger ikke være hemmeligstemplet af denne karakter medmindre det var med henblik på en operation af stor betydning. Dertil pointerer Suvorov, at alle 114 divisioner, som befandt sig i Sovjetunionens vestfront, fik besked på at rykke mod grænsen. Derudover fik alle divisioner i Ural området besked på at bevæge sig mod vest.⁸¹ Der fandt således store forberedelser sted umiddelbart efter meddelelsen over Sovjetunionens telegrafagentur, hvilket modsagde en nærtstående krig. På baggrund af, at Sovjetunionens tropper ikke begyndte at opsætte defensive midler, men derimod gemte sig i skovene, mener Suvorov, at det ikke var et defensivt formål disse tropper var til for. Derudover overvejer han muligheden for, at mobiliseringen af Sovjetunionens tropper kunne være en skræmmetaktik, hvilket han også argumenterer imod, da disse tropper blev beordret at flytte til grænsen gennem tophemmeligstemplede dokumenter og blev flyttet om natten.⁸² Dertil udtalte generalløjtnant Vlassov, der var leder af det fjerde mekaniserede corps, som var udstationeret i Lvov området, at forberedelse på at angribe oliefeltet i Rumænien virkede til at være i gang da, Tyskland invaderede.⁸³ Gennem dokumenter, udsagn fra officerer i Den Røde Hær og observationer

⁷⁸ Avis, der fungerede som Sovjetunionens kommunistiske partis talerør.

⁷⁹ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 205-206.

⁸⁰ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 207-208.

⁸¹ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 207-213.

⁸² Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 216-217.

⁸³ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 229.

mener Suvorov, at det klare mål for Sovjetunionen med landets offensive intentioner var at angribe de rumænske oliefelter for derefter at fortsætte op langs Oder og Vistula floderne.⁸⁴

Suvorov kritiserer den almene opfattelse af Anden Verdenskrigs forløb. Han mener ikke, at Tyskland kunne gøre sig forhåbninger om at vinde en krig mod Sovjetunionen. Tysklands økonomiske situation var dårlig og landet ville ikke kunne holde til en forlænget krig. Eksempelvis regner Suvorov med, at Tyskland ikke kunne have klaret to måneder uden olieleverancer. Argumenterne for, at Tyskland ikke ville kunne klare en krig mod Sovjetunionen, er mange, eksempelvis det disproportionale antal soldater mellem de to lande, den territoriale størrelse af Sovjetunionen, Tysklands økonomi og det faktum, at Tyskland ville ende i en tofrontskrig.⁸⁵

Suvorov konkluderer sin bog ved først at udtrykke, hvordan Sovjetunionen startede og sluttede krigen som aggressor, da dette var det eneste land, der endte krigen med territoriale vindinger. Stalins mål var at hjælpe Hitler med at ødelægge Europa, hvorefter Stalin ville befri Europa fra Hitler og nazismen. Problemet var, at Hitler slog først mod Stalin og var skyld i store tab i Sovjetunionens militær, hvilket forhindrede Stalins planer.⁸⁶

Opsummering af Suvorovs teori

Stalin planlagde et strategisk spil, der indlemmede hele Europa. Frontfiguren i dette spil var Hitler og derigennem Tyskland, som Stalin i starten af 1930'erne havde hjulpet til magten i Tyskland. Efter at have læst *Mein Kampf* vidste Stalin, at Hitler gennem sit ønske om at annullere Versailles-traktaten ville føre Europa i problemer. Hitler skulle således være ansvarlig for at bringe Europa i krig og derigennem udmatte stormagterne på kontinentet. Imens Tyskland og de vestlige demokratier udkæmpede denne udmattende krig, som var sket i 1914-1918, ville Sovjetunionen mobilisere deres økonomi og militær med henblik på at træde ind i krigen på et senere tidspunkt. Stalins udenrigspolitiske valg, specielt over for Tyskland, Frankrig og Storbritannien, skulle vise sig at lede op til en nærtforestående krig. I 1943 ville Sovjetunionens mobilisering være fuldendt, fabrikker ville være blevet opført, infrastrukturen i landet forbedret og militæret ville være udrustet og trænet til at føre moderne offensive operationer. Alt dette var for at klargøre Europa til den kommunistiske verdensrevolution, som skulle udbredes ved hjælp af Den Røde Hær. Hitlers succeser i Europa forpurrede imidlertid Stalins langsigtede planer og allerede ved faldet af Frankrig d. 25. juni 1940 begyndte Stalin at skynde Sovjetunionens mobilisering. Grundet Tysklands pludselige magterhvervelser i Europa indså Stalin, at den langtrukne og udmattende krig som han havde forudset

⁸⁴ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 232.

⁸⁵ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 238-239.

⁸⁶ Suvorov, *The Chief Culprit*, s. 2.

Tyskland, ville ende i ikke blev en realitet. Dog var Hitler stadig i krig med Storbritannien og derfor ville det stadig være en mulighed, at Tyskland ville ende i en tofrontskrig, hvis Sovjetunionen valgte at angribe. Hitler indså, hvad Stalins planer var og forberedte derfor det tyske militær på et angreb rettet mod Sovjetunionen. På denne måde ville Hitler opnå fordelene ved et overraskelsesangreb. Suvorovs konklusion på Tysklands invasion d. 22. juni 1941 er derfor, at Tyskland førte et forebyggende angreb på Sovjetunionen og dermed kom Stalin i forkøbet. Krigen var ikke et ønske fra Hitlers side, i hvert fald ikke på dette tidspunkt, da Tysklands industri, økonomi og militær ikke var i stand til at bekæmpe Sovjetunionens store arsenal, antal tropper og landmasser.

Begrebsdefinition

I forbindelse med specialets brug af Liddell Harts definition af storstrategi er det nødvendigt at forklare de begreber, han bruger. I definitionen af storstrategi omtales begreberne *diplomatiske*, *kommercielle*, *økonomiske*, *militære* og *etiske*, hvilket er begreberne, der fortjener en definition.

Det *diplomatiske* aspekt må forstås som værende et organiseret middel til forhandling, information, og kommunikation mellem stater. Det *kommercielle* aspekt kan forstås som værende indtjening og handel. Dette speciale vil primært behandle Tysklands handelsaftaler med andre lande. I sammenhæng med det kommercielle aspekt findes det *økonomi*, som omhandler produktion, forbrug og fordeling af vare.⁸⁷ I forbindelse med undersøgelsen, der bliver foretaget i dette speciale, vil det være det produktionsmæssige aspekt af økonomien, der vil være af central betydning. *Militæret* forstås som værende et lands forsvar, dermed hæren, luftvåbnet, flåden og øvrige instanser, der kunne påvirke kamphandlingerne.

Etik er et begreb, der ligger til grund for en større diskussion blandt filosoffer og kan derfor være vanskelig at begrebsdefinere præcist. Etik kan forstås ud fra forskelligartede perspektiver, såsom det personlige og det nationale. For dette speciale omhandler etikopfattelsen af, hvad der er rigtigt og forkert. Eftersom specialet omhandler den nazistiske ledelses beslutningsproces, vil etik blive behandlet ud fra deres perspektiv. Nazismen var et af de tydeligste eksempler på nationalisme og derfor vil de etiske overvejelser primært behandle den tyske ledelses opfattelse af deres pligt for landet og deres ideologi.⁸⁸

Metode

Da specialet forsøger at afdække de storstrategiske overvejelser bag Operation Barbarossa, er det nødvendigt at undersøge flere aspekter, der kunne påvirke beslutningen. Det vil til gengæld ikke være muligt inden for specialets afgrænsede længde at behandle alle faktorer, som kunne have påvirket beslutningsprocessen i Tysklands ledelse og derfor er det nødvendigt at udfærdige en geografisk og tidsmæssig afgrænsning. I denne afgrænsning vil det være muligt at udvælge specifikke fokuspunkter, som ville kunne være med til at belyse begivenhederne og overvejelserne ledende op til Operation Barbarossa. For at fokuspunkterne har relevans til specialet, er det nødvendigt, at disse har betydning for Tyskland og/eller Sovjetunionen og kan anskues ud fra et storstrategisk perspektiv.⁸⁹ Jeg anerkender, at den tyske

⁸⁷ "Økonomi," konsulteret 11/04/18.

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=%C3%B8konomi>

⁸⁸ "Nazism," konsulteret 04/04/18.

<https://www.britannica.com/event/National-Socialism>

⁸⁹ Liddell Harts definition som beskrevet i problemfeltets afsnittet og omhandler: diplomatiske, kommercielle, etiske og militære aspekter.

ledelses beslutningsproces kan være blevet påvirket af andre faktorer end de, som vil blive undersøgt i dette speciale.

Afgrænsning

Med henblik på at skulle undersøge de storstrategiske overvejelser er specialets tidsafgrænsning sat til perioden 1936-1941. Starten af tidsafgrænsningen er d. 29. april 1936, hvor Tyskland og Sovjetunionen fornyede en handelsaftale imellem de to lande.⁹⁰ Denne aftale blev samtidig udvidet til at have større omfang. D. 22. juni 1941, hvor Operation Barbarossa starter, fungerer som afslutningen af tidsafgrænsningen. Specialet har valgt denne tidsafgrænsning, da det vil være muligt at undersøge udviklingen af de to landes relationer, Tysklands økonomiske situation, militære og etiske aspekter, hvilket er fokuspunkterne. Disse vil blive undersøgt med henblik på at vurdere, om disse kunne have påvirket den tyske ledelses beslutningsproces.

Da Anden Verdenskrig geografisk set spænder over størstedelen af verden, vil der ikke blive udført en geografisk afgrænsning, men derimod en afgrænsning af aktørerne, som vil blive behandlet. Aktørerne, der er relevante for dette speciale, er Tyskland og Sovjetunionen. Frankrig, Storbritannien, Italien og andre lande har uden tvivl haft en effekt på Tyskland og dens ledelses tanker, men i tilfælde af, at disse bliver relevante for specialet, vil de blive behandlet ud fra et tysk synspunkt.

Fokuspunkter

Tysklands beslutning om at invadere Sovjetunionen må være blevet fortaget på baggrund af flere faktorer. Det er ikke muligt for et speciale af denne størrelse at behandle alle faktorer, der kunne lede op til denne beslutning. Derfor er det nødvendigt at afgrænse fokusområderne for at kunne skabe en fornuftig analyse af problemformuleringen. Specialets ønske er at undersøge, hvilke storstrategiske overvejelser, der lå til grund for Tysklands ledelses beslutning og benytter sig af Liddell Harts definition af begrebet *storstrategisk*. Harts definition er beskrevet i problemfeltafsnittet, men for at opsummere indbefatter hans definition diplomatiske, økonomiske, kommercielle, etiske, militære og aspekter. Med afsæt i Harts definition og specialets tidsafgrænsning har specialet udvalgt fokuspunkter, som har til formål at danne en arena, hvori de ovennævnte aspekter kan blive undersøgt.

⁹⁰ Gerhard L. Weinberg, *Hitlers Foreign Policy 1933-1939: The Road to World War 2*, (New York: Enigma Books, 1970) s. 174.

Molotov-Ribbentrop pagten

Pagten, også kendt som Stalin-Hitler pagten, den tysk-sovjetiske ikke-angrebspagt, var en ekstrem vending i international politik i 1939 og havde ifølge megen forskning massive konsekvenser for ikke alene Tyskland og Sovjetunionen, men også for de vestlige magter.⁹¹

Pagten er mest kendt i nyere tid som ikke-angrebspagten, der opdelte det østlige Europa i en tysk og sovjetisk interessesfære og samtidig fungerede som katalysator for udbruddet af Anden Verdenskrig. Men pagten introducerede også en ny handelsaftale mellem de to stater. Ikke-angrebspagten mellem Tyskland og Sovjetunionen indeholder dermed flere aspekter. Pagten fungerede som en diplomatisk sikkerhedsgaranti for begge lande. Derudover indeholdte den et kommercielt aspekt, da ressourcehandel var et større aspekt af pagten. Men ikke mindst indeholdt den militære vindinger, både i form af territorial vinding og i form af, at begge lande nu havde en sikker grænse, som ikke var nødvendig at bemane med mere end grænsevagter. Dertil opstår også det etiske aspekt i at opretholde pagtens vedtægter det vil sige militært, kommercielt og diplomatisk. Da Molotov-Ribbentrop pagten indbefatter hovedparten af elementerne nævnt i Liddell Harts definition på storstrategi, fremgår pagten som værende et centralt fokuspunkt for forståelsen af krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen og derfor også for dette speciale.

Tysklands kommercielle og økonomiske situation

Den økonomiske og kommercielle situation i Tyskland er blevet beskrevet af flere forskere som værende et centralt element i forståelsen af landets krigsførende muligheder. Molotov-Ribbentrop pagten mellem Tyskland og Sovjetunionen gav Tyskland mulighed for at importere ressourcer, der var nødvendige for produktionen og mobiliseringen i landet og derefter for selve krigen. Tysklands situation gjorde, at handelsdelen af pagten var af stor relevans, men andre handelspartnere havde også betydning for forløbet af krigen. Derfor vil specialet behandle Tysklands økonomiske og kommercielle situation. Det primære element i dette afsnit vil være Tyskland handelspartnere, ressourcernes nødvendighed for Tyskland og den potentielle problematik ved disse handler.

Vinterkrigens effekt på opfattelsen af Sovjetunionens militær

Første Verdenskrig sluttede mellem Tyskland og Sovjetunionen d. 3. marts 1918, hvor det nye Sovjetunionen blev tvunget til at opgive Ukraine, Finland, Polen og de baltiske lande. Dette signalerer samtidig den sidste krig og de sidste kampe, som blev ført mellem de to magter indtil d. 22. juni 1941. Sovjetunionen opnåede i de godt 23 år blandt andet at delvist modernisere landet, blive udsat for Stalins udrensninger og tre større konflikter. En af disse konflikter var Vinterkrigen mod Finland, som blev

⁹¹ Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 1.

udkæmpet fra d. 30. november 1939 til d. 13. marts 1940.⁹² På papiret var Sovjetunionen favorit til at vinde krigen, idet landet havde et langt større militær i alle henseender. Da fredsforhandlingerne var ovre, lod det også til, at Sovjetunionen var sejrrig, dog var dette på bekostning af massive tab og et prestigetab i øjnene på de andre stormagter.⁹³ Vinterkrigen er valgt som fokuspunkt for dette speciale af flere årsager. Krigen foregik under Anden Verdenskrig og var et produkt af Molotov-Ribbentrop pagten, da Finland skulle høre under den sovjetiske interessesfære. Dertil er Vinterkrigen den sidste militære konflikt, som Sovjetunionen var involveret i før udbruddet af krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen, hvilket kan være med til at forstå Sovjetunionens militære kapacitet og kunnen. Desuden er Vinterkrigen fremhævet i flere værker som et element den tyske ledelse måtte have overvejet i deres beslutningsproces ledende op til Operation Barbarossa.

Fremgangsmetode

Efter at have redegjort for ovennævnte fokuspunkter vil specialet undersøge deres potentielle effekt på de storstrategiske overvejelser. Fokuspunkterne vil dermed blive forsøgt forstået i kontekst med kommercielle, økonomiske, diplomatiske, etiske og militære aspekter. Ved at undersøge, hvordan fokuspunkterne kan have påvirket de storstrategiske overvejelser, vil der være mulighed for at forstå dele af den situation som Tyskland og dens ledelses befandt sig i. Med afsæt i overstående vil specialet vurdere Suvorovs teori om, at Sovjetunionen var ved at forberede et angreb på Tyskland. I tilfælde af, at Suvorov har ret i hans teori opstår der et ganske nyt argument for Tysklands gøren, et argument som potentielt kan have haft større effekt end de traditionelle argumentationer. Derfor er det relevant at undersøge om Suvorovs teori kan sandsynliggøres i blot nogen grad. Grundet debatten vedrørende teorien er det nødvendigt at pointere, at dette speciale ikke ønsker at bekræfte eller afkræfte teoriens realitet. Formålet med dette afsnit er at undersøge, om teorien kan sandsynliggøres og i så fald hvad dette kunne have betydet for Tysklands ledelses beslutning om at angribe Sovjetunionen.

Slutteligt vil specialet vurdere og diskutere de storstrategiske overvejelser, som er blevet belyst med henblik på at konkludere, om disse kan have skabt et tilstrækkeligt grundlag for beslutningen om at invadere Sovjetunionen.

⁹² "Russo-Finnish War," konsulteret 28/03/18.

<https://www.britannica.com/event/Russo-Finnish-War>

⁹³ Anders H. Holdensen, Magnus L. Jensen, Mikkel Frederiksen og Martin Andersen, *Vinterkrigen 1939-1940* (utrykt bachelorprojekt, Aalborg Universitet, 2015), s. 9.

Optakt til krig

Selvom de præcise detaljer i pagten var uigennemskuelige, var de fleste af den tids kommentatorer enige om, at den markerede et uhørt skifte. [...] Desuden herskede der en bister enighed om, at pagten var noget andet og mere end blot et nyt kapitel i Europas vedvarende krise, og at den sandsynligvis var et varsel om en helt ny krise.⁹⁴

Citatet ovenfor er fra Roger Moorhouses bog *En Djævelsk Alliance* og omhandler de internationale reaktioner på Molotov-Ribbentrop pagtens offentliggørelse. Det er ikke vanskeligt at forstå, at pagten kom som en overraskelse fra det internationale samfund, da Tyskland og Sovjetunionen i årtiet forinden havde omtalt hinandens ideologier som fjenden man kæmpede imod og i den sammenhæng havde forværret forholdet mellem de to lande.⁹⁵ ⁹⁶ Et godt eksempel på den kritiske holdning mellem de to statsledere og de to ideologier i årtiet forinden er at finde i et citat fra Hitler:

[...] Her synes skæbnen selv at ville give os et fingerpeg. Idet den overgav Rusland til bolsjevismen, berøvede den det russiske folk den intelligens, som hidtil havde fremmet og sikret dets beståen som stat. Thi organisationen af en russisk statsform var ikke resultatet af slavernes statspolitiske evner i Rusland, men tværtimod kun et vidunderligt eksempel på det germanske elements statsdannede virksomhed i en underlødige race. [...] I dens sted er jøden kommet. Lige så umuligt som det er for russerne ved egen kraft at afkaste jødens åg, lige så umuligt er det for jøden i længden at opretholde det mægtige rige. [...] Kæmperiget mod øst er modent til sammenbrud. Og enden på jødeherredømmet i Rusland vil også være enden på Rusland som stat.⁹⁷

Kritikken af Sovjetunionen synes tydelig. Landet mod øst består af uintelligente jøder, som alene har dannet staten grundet germanske elementer. Staten kan ikke opretholdes, da jøderne ikke har evnerne dertil. Ligeledes sammenlignes jøder i nogen grad med en pestilens, som det russiske folk ikke kan skille sig af med. Hitlers tekst lader ikke meget plads være til fortolkning og citatet giver samtidig en indsigt i kritikken de to lande førte mod hinanden i årtiet forinden.

Trods de tydelige forskelligheder og den tydelige kritik mellem Tyskland og Sovjetunionen opnåede de d. 23. august 1939 at indgå Molotov-Ribbentrop pagten, som skulle blive et centralt element for Anden

⁹⁴ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 65.

⁹⁵ Poulsen, *Skæbnkamp*, s. 21-22.

⁹⁶ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 32-33.

⁹⁷ Hitler, *Min Kamp*: Bind 2, s. 188-189.

Verdenskrigs forløb. Pagten skulle vise sig at være det nødvendige element for Hitler til at starte sine offensive operationer i Polen, som markerede starten på Anden Verdenskrig.^{98 99}

Tyskland havde i løbet af 1930'erne ført en aggressiv udenrigspolitik med henblik på at bekæmpe effekterne af Versailles-traktaten. Hitler og den nazistiske ledelse genindførte værnepligten, udbyggede den tyske flåde, oprettede *Luftwaffe* (det tyske luftvåben) og indsatte soldater i det demilitariseret Rhinområde. Alle disse delelementer er brud på Versailles-traktatens krav til Tyskland.^{100 101} Derudover opnåede Tyskland at erhverve sig Østrig og dele af Tjekkoslavakiet uden krig og i Tjekkoslavakiets tilfælde med nogen opbakning fra Neville Chamberlain.¹⁰² D. 15. marts 1939 marcherede tyske tropper ind i den resterende del af Tjekkoslavakiet og dermed var landet, trods diplomatiske og politiske krumspring, nu besat.¹⁰³ Dermed blev det muligt for andre statsledere at indse Hitlers aggressive ekspansionistiske intentioner.

Mindre end to måneder efter den tyske besættelse af Tjekkoslavakiet blev den sovjetiske udenrigsminister Maksim Litvinov erstattet med Vyacheslav Mikhaylovich Molotov. Litvinov havde været fortaler for en kollektiv sikkerhedspolitik, hvor Molotov kort efter sin tiltrædelse begyndte at forhandle med Tyskland.¹⁰⁴ Den kollektive sikkerhedspolitik havde ikke forhindret Tysklands ekspansioner og den italienske krig mod Etiopien, hvilket sammen med München aftalen, hvori Tyskland fik tildelt Sudeterlandet, miskrediterede denne form for sikkerhedspolitik. Sovjetunionens ændrede udenrigspolitik kan sandsynligvis være kommet på grund af disse episoder og den manglende intervention. En ikke-angrebspagt med aggressorerne (Tyskland) virkede derfor som et fornuftigt træk for at sikre landets grænser.^{105 106}

For at forstå hvorfor landene signerede pagten i 1939, trods deres ideologiske forskelligheder og kritik af hinanden, er det nødvendigt at undersøge, hvad der lå forud for forhandlingerne vedrørende pagtens tilblivelse. Selvom det politiske forhold blev forværret fra Hitlers tiltrædelse som Tysklands leder i 1933, fortsatte Sovjetunionen og Tyskland med at være handelspartnere. I takt med Hitlers ønske om, at Tyskland skulle være selvforsynende, blev handelsrelationerne også forværret og det var først da det stod klart, at

⁹⁸ Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 1.

⁹⁹ Teder "Stalin's Secret War Plans: Why Hitler Invaded the Soviet Union," 27-33.

¹⁰⁰ Beevor, *Anden Verdenskrig*, s. 18.

¹⁰¹ "Versaillestraktaten 1919" konsulteret 06/04/18.

http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Milit%C3%A6re_forhold_og_krigshistorie/F%C3%B8rste_Verdenskrig/Versaillestraktaten_1919

¹⁰² Beevor, *Anden Verdenskrig*, s. 18-22.

¹⁰³ Moorhouse, *en Djævelsk Alliance*, s. 40-41.

¹⁰⁴ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 22.

¹⁰⁵ Moorhouse, *en Djævelsk Alliance*, s. 43.

¹⁰⁶ "German-Soviet Nonaggression pact"

Tyskland ikke havde muligheden for at være selvforsynende, at handelsforholdene mellem landene blev forstærket.¹⁰⁷ I 1936 forlængede Sovjetunionen og Tyskland handelsaftalen mellem landene, en aftale som skulle revalueres inden udgangen af 1938. Hvis man betragter handelsaftalen overordnet, lader den til at være en ganske almindelig aftale, som andre lande også benyttede sig af. Men hvis man anskuer Tysklands gøren og mål i samme tidsperiode, ses det, at denne aftale var af større relevans end som så.¹⁰⁸ I 1936 påbegyndte Tyskland deres fire års plan. Den Internationale Skole for Holocaust Studier beskriver fire års planen som en økonomisk plan målrettet mod at opbygge den tyske økonomi og det tyske militær i forventning af krig.¹⁰⁹ Hvis ikke det havde været for handelsaftalen i 1936 eller en tilsvarende aftale med andre lande, som kunne tilbyde de samme mængder, ville mobiliseringen af den tyske hær have været blevet besværliggjort.^{110 111} I årene mellem 1936 og 1938 begyndte det at være klart, i hvor stor grad Tyskland manglede råstoffer, hvis de skulle opnå deres fire års plan. Derfor var Hermann Göring, som overså og ledede fire års planen, i 1938, hvor handelsaftalen skulle genforhandles, fortaler for bedre økonomiske relationer med Sovjetunionen. Forhandlingerne mellem de to lande begyndte d. 1. marts 1938 med målet om at indgå en handelsaftale, der skulle erstatte handelsaftalen fra 1936. Forhandlingerne endte d. 19. december 1938 med, at handelsaftalen fra 1936 blev forlænget til udgangen af 1939.¹¹² Disse forhandlinger var for tysk side med henblik på at fortsætte oprustningen.¹¹³ Dette skulle ændre sig i løbet af 1939, hvor flere eksterne faktorer medførte en revidering af den udenrigspolitiske tankegang. Dette gjaldt både Tyskland og Sovjetunionen.

Harvey Dyck opsummerer nogle pointer, som kunne have påvirket den tyske stilling i forhold til Sovjetunionen. Disse omhandler blandt andre de britiske og franske forhandlinger, der foregik i Sovjetunionen vedrørende en alliance rettet mod tyske aggressioner og Storbritanniens garanti af Polens uafhængighed d. 31. marts 1939, hvilket modarbejdede den tyske udenrigspolitiske mål.^{114 115} Derudover blev den tyske ledelse kontaktet af den sovjetiske ambassadør, som udtalte: *"As far as Russia was concerned there was no reason why she should not live on a normal footing with Germany and out of normal relations could grow increasingly improved relations"*¹¹⁶ Denne udtalelse kom kun to uger, før

¹⁰⁷ Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 1-2.

¹⁰⁸ Weinberg, *Hitlers Foreign Policy 1933-1939*, s. 242.

¹⁰⁹ "Four-Year Plan," konsulteret 12/04/18.

http://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%205856.pdf

¹¹⁰ Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 2.

¹¹¹ Weinberg, *Hitlers Foreign Policy 1933-1939*, s. 242.

¹¹² Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 4.

¹¹³ Dyck, Harvey Leonard, *Hitler's Foreign policy towards the Soviet Union: January 1933 – June 1941*, (utrykt bachelorprojekt, The University of British Columbia, 1958), s. 55-56.

¹¹⁴ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 64-65.

¹¹⁵ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 33, s. 45-46 og s. 49.

¹¹⁶ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 68.

Litvinov blev erstattet af Molotov,¹¹⁷ hvis mulige internationale effekt er behandlet tidligere i afsnittet. D. 17. maj gentog den sovjetiske diplomat Astakhov,¹¹⁸ at Sovjetunionen ikke så nogen grund til, at deres lande ikke kunne have fornuftige relationer mellem sig og henviste til en genoprettelse af Rapallo-traktaten, som var en traktat, der styrkede landenes økonomi og militære forbindelser.¹¹⁹ ¹²⁰ D. 20. maj 1939 foreslog Schulenburg, der var den tyske ambassadør i Sovjetunionen, at Schnurre, lederen af det tyske udenrigsministeriums østeuropæiske økonomiske sektion, skulle besøge Moskva med hensigt på at genoptage forhandlingerne vedrørende handelsaftalen, som skulle udløbe ved årets afslutning. I forbindelse med Astakhovs forslag om at genoprette Rapallo-traktaten mener Dyck, at dette var for at få en ide om Sovjetunionens intentioner vedrørende det politiske aspekt. Molotovs svar til dette forslag var: "... *the Soviet Government could only agree to a resumption of the negotiations if the necessary 'political basis' for them were to be conducted.*"¹²¹ Dermed blev det nødvendigt for Tyskland at indgå i forhandlinger vedrørende politiske mål for at opnå en ny handelsaftale, hvilket var en nødvendighed for den tyske industri og mobilisering.

Nødvendigheden i at opnå en handelsaftale med Sovjetunionen skal forstås i forbindelse med Hitlers ønske om at modarbejde konsekvenserne af Versailles-traktaten og derfor var det nødvendigt med et økonomisk og militært stærkt Tyskland. Omfanget af handelsaftalen mellem Tyskland og Sovjetunionen, som blev underskrevet i august 1939, var sovjetiske leverancer af råvarer til Tyskland på 180 millioner Reichsmark (RM) til gengæld for tyske leverancer af industrivare til Sovjetunionen for 120 millioner RM.¹²² I en optegnelse foretaget af Schnurre umiddelbart efter traktatens underskrivelse oplister han væsentlige råmaterialer, som Sovjetunionen skal levere til Tyskland: "*It is a question, in particular, of lumber, cotton, feed grain, oil cake, phosphate, platinum, raw furs, petroleum [...]*."¹²³ Det er med citatet fra Schnurre muligt at forstå, i hvor stor grad Tyskland manglede vitale materialer til at fortsætte mobiliseringen og opretholde landet i tilfælde af krig. På trods af, at tallene for importen af sovjetiske råmaterialer virker store, skulle det vise sig, at både olie- og kornforsyningerne ikke var tilstrækkelige til at opretholde de tyske lagre. Tyskland behøvede eksempelvis 60.000 tons olie månedligt, for at der ikke skulle være underskud og det var forventet, at landet ville have et underskud på 1,6 millioner tons korn i løbet af 1940 uden de sovjetiske forsyninger.¹²⁴ Historikere mener, at de mest essentielle ressourcer, som Tyskland manglede, var

¹¹⁷ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 70.

¹¹⁸ Astakhov var udstationeret i den sovjetiske ambassade i Berlin på daværende tidspunkt.

¹¹⁹ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 69-70.

¹²⁰ "Treaty of Rapallo," konsultret 13/04/18.

<https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rapallo>

¹²¹ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 71.

¹²² Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 226.

¹²³ Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 25.

¹²⁴ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 231-232.

olie, mangan, gummi og muligvis korn. Fælles for flere af de råmaterialer, som Tyskland behøvede for at producere våben og andet krigsmateriale var, at handlemulighederne før krigen medførte, at materialerne skulle importeres ved hjælp af skibe, hvilket ikke ville være muligt, når den britiske flådeblokade ville træde i kraft. Derfor endte Tyskland i en situation, hvor det alene var Sovjetunionen, der kunne tilbyde de manglende råmaterialer eller fungere som transportmulighed for ressourcer købt i andre lande. Eksempelvis blev gummi fragtet fra Fjernøsten gennem Sovjetunionen.^{125 126} Tysklands økonomiske og kommercielle situation medførte dermed de politiske forhandlinger, da Sovjetunionen krævede en 'politisk basis' for at forlænge handelsaftalen.

Den politiske Molotov-Ribbentrop pagt kan af flere grunde anses som et nødvendigt onde for begge lande, idet landene opnåede en sikker grænse, sikrede Tyskland råmaterialer og Sovjetunionen industrivare. Men som bekendt indeholdte pagten andre elementer end blot ikke-angrebspagten. Den hemmelige protokol klarlagde den tyske og sovjetiske interessesfæres grænser i Østeuropa. Alt øst fra floderne Narew, Vistula og San var sovjetisk interessesfære og alt vest på var tilhørende tysk interessesfære. I de baltiske lande var grænsen ved den nordlige litauiske grænse, hvilket gjorde, at Litauen hørte under den tyske sfære og Estland, Letland og Finland hørte under den sovjetiske sfære. Slutteligt aflagde Tyskland al interesse i Bessarabien i Rumænien.¹²⁷ Kortet herunder viser opdelingen af Polen mellem Tyskland og Sovjetunionen. Den røde linje viser grænsen, som blev aftalt ved signeringen af pagten og den tykke sorte linje viser den reelle opdeling af Polen efter genforhandlingerne i slutningen af september 1939. I disse forhandlinger aflagde Tyskland sine krav på Litauen til fordel for områder i Polen.¹²⁸

¹²⁵ Ericson, *Feeding the German Eagle*, s. 2-3.

¹²⁶ Carl, "The German Buildup of the German War Economy," 9-12.

¹²⁷ Antanas Dundzila, "The Molotov-Ribbentrop pact of 1939: Legal and political consequences", *Lithuanian Quarterly Journal of Arts and Science* 34, 2. udgave, (1989). Downloadet d. 06/04/18.

http://www.lituanus.org/1989/89_2_02.htm

¹²⁸ "German-Soviet Nonaggression Pact".

Kort fra refereret hjemmeside med tilføjet redigering foretaget af mig selv.¹²⁹

Ikke alene opnåede Sovjetunionen og Tyskland en fælles og sikker grænse gennem pagten, men også territoriale vindinger. Den fælles grænse afhjalp en problematik i forhold til handelsaftalen, da transport af råmaterialer nu kunne foregå via jernbaner direkte fra Sovjetunionen til Tyskland. Aftalen forhindrede samtidig flere problematikker som Tyskland kunne forvente i en kommende krig mod de vestlige magter. Under Første Verdenskrig kæmpede Tyskland en tofrontsrig, hvilket besværliggjorde kamphandlinger, da hæren skulle spredes ud, men med pagten underskrevet kunne Tyskland mobilisere størstedelen af sine styrker på den franske grænse. Dermed var Molotov-Ribbentrop pagten med til at give en krig mod Frankrig og Storbritannien væsentlig bedre odds.¹³⁰

Kort efter pagtens underskrivelse brød krigen ud. Tyskland havde nu mulighed for at føre krig uden frygten for, at Sovjetunionen skulle intervenere, eller at landet skulle lide hungersnød eller ressourcenød. Men det var ikke kun Tyskland, som umiddelbart efter pagtens ikrafttrædelse skulle udnytte denne, det samme

¹²⁹ "October 1939: Poland is Partitioned," konsulteret 06/03/18.

<http://isr2016.github.io/saisstrat/explainer.html>

¹³⁰ Beevor, *Anden Verdenskrig*, s. 30-32.

gjorde Sovjetunionen. Polen kæmpede stadig mod de invaderende styrker, da Sovjetunionen begyndte at udnytte deres nye interessesfære i Baltikum. De baltiske stater og Finland var blevet anerkendt af Tyskland som værende en del af sovjetisk interessesfære. Indlemmelsen af disse stater var af stor interesse for Sovjetunionen med forklaringen om, at det var et sikkerhedsspørgsmål og derfor udsendte Molotov i slutningen af september og starten af oktober ultimatummer til Estland, Letland, Litauen og Finland. Landene skulle acceptere sovjetiske militære baser, flådestationer og et større antal tropper på deres jord i den tid, hvor der var krig i Europa. De tre førstnævnte lande accepterede det sovjetiske ultimatum, men Finland afviste det, hvilket førte til forhandlinger mellem Finland og Sovjetunionen om grænserykninger og oprettelsen af sovjetiske baser i Finland.¹³¹ ¹³² Forhandlingerne brød sammen d. 13. november 1939 og kort efter, d. 26. november, blev en russisk grænseby ramt af artilleriskyts, som Sovjetunionen anklagede Finland for at stå bag. D. 30. november indledte Sovjetunionen invasionen af Finland og brugte episoden fra d. 26. november som forklaring derfor.¹³³ Dermed startede krigen, som i moderne tid er kendt som Vinterkrigen. Den skulle vare i næsten 14 uger og sluttede med, at Finland skulle afgive landområder og tillade sovjetiske flådebaser. Sovjetunionen endte med at miste mindst 68.000 soldater, 1.600 kampvogne og 700 fly, dertil mistede Finland mindst 24.923 soldater.¹³⁴ Vinterkrigen endte med at være en bekostelig affære for Sovjetunionen. Dette var både i forhold til tabene under kampene, men også i forhold deres militære image, da landet på papiret burde have vundet krigen mod Finland uden massive tab. Den militære prestige, som Sovjetunionen mistede de første seks uger af krigen, var altafgørende for, hvordan landet så sig selv og hvordan det blev opfattet i omverden.¹³⁵ Grunden til, at invasionen af Finland var problematisk, kan der findes flere forklaringer på. Først og fremmest troede den sovjetiske ledelse ikke på megen modstand, hvilket betød, at deres soldater ikke var godt nok udrustet og at soldaterne nærmest gik parademarch mod de fjendtlige styrker. Finnerne havde blandt andet udviklet en kampteknik ved navn Motti, som var specialdesignet til de finske skove. Simpelt forklaret var det en guerilla krigsførelse, hvis mål var at opdele de store sovjetiske kolonner i mindre grupper, hvorefter de blev nedkæmpet en efter en.¹³⁶ I hvad man kan kalde for en tragikomisk udvikling af Anden Verdenskrig, er den finske vinter blevet anerkendt som værende et centralt element for finernes styrke og de sovjetiske styrkers svaghed.¹³⁷

¹³¹ David Kirby, *The Baltic World 1772-1993: Europe's Northern Periphery in an Age of Change*, (New York, Longman Publishing, 1995), s. 350-351..

¹³² Lane et. Al., *The Baltic States*, s. 23-26.

¹³³ Goralski, *World War II Almanac 1931-1945*, s. 100.

¹³⁴ Goralski, *World War II Almanac 1931-1945*, s. 107-108.

¹³⁵ Holdensen, Jensen, et. Al., *Vinterkrigen 1939-1940*, s. 61-62.

¹³⁶ Holdensen, Jensen, et. Al., *Vinterkrigen 1939-1940*, s. 43-44.

¹³⁷ Holdensen, Jensen, et. Al., *Vinterkrigen 1939-1940*, s. 53.

Lignende hårde vintre var hvad nogle forskere mener redede Sovjetunionen under Tysklands offensive Operation Barbarossa.¹³⁸

¹³⁸ Allan F. Chew, "Fighting the Russians in Winter: Three Case Studies," *Leavenworth Papers* 5 (1981): 31-43. Downloadet d. 20/04/18.
<https://archive.org/details/FightingTheRussiansInWinter>

De storstrategiske overvejelser

Med en grundlæggende viden fra det foregående afsnit vil det være muligt at forsøge at observere, hvordan omstændighederne vil kunne have påvirket beslutningen om iværksættelsen af Operation Barbarossa. De tre fokuspunkter, Molotov-Ribbentrop pagten, Tysklands kommercielle og økonomisk situation og Vinterkrigens effekt, vil danne baggrunden for at undersøge, hvordan de diplomatiske, kommercielle, økonomiske, militære og etiske aspekter kan have haft en rolle i beslutningsprocessen. Der vil være et kort indledende afsnit til hvert aspekt før selve behandlingen af aspektet. Dette har til formål at forklare specialets forståelse af aspektet med henblik på at fremme forståelsen af analysen. Øvrige elementer, der kunne afhjælpe forklaringen af de forskellige aspekters indvirkning, som ikke har været inkluderet i forrige afsnit, vil blive kort behandlet, hvis det skulle vise sig nødvendigt.

Tyskland var i færd med at opruste landets industri og militær. Som Edward Ericson beskriver det, var Hitler i første omgang i gang med et forsøg på at selvstændiggøre landets økonomi, dette ved at opbygge infrastruktur, industri og sikre sig de nødvendige råmaterialer og øvrige ressourcer. Det første store skridt mod dette var fire års planen, men en sådan bedrift ville tage utrolige mængder ressourcer og var tidskrævende. Det tidligste tidspunkt, som infrastrukturen kunne være færdig til, ville være i 1942.¹³⁹ I litteraturen kendes denne forståelse af Tysklands økonomiske program som Autarky, hvilket på dansk betyder *selvforsyning*. Britannica uddyber forståelsen af Autarky ved at fremhæve, at landet samtidig skal have en lukket økonomi, det vil sige ikke handle med omverden.¹⁴⁰ Landet skal kunne klare alle behov, eksempelvis have råmaterialer nok i landet til, at det ikke er nødvendigt at importere disse og landet dermed ikke er afhængig af handelsaftaler.

Et land, som er selvforsynende, står som regel stærkere end andre lande, da landet ikke har behov for stærke diplomatiske forbindelser, handelsaftaler eller lignende. I tilfældet af, at et land bliver selvforsynende, mistes der ikke penge på import af forskellige råmaterialer eller andre nødvendigheder. Hitler ønskede dette for Tyskland, et land, der kunne producere mad og andre nødvendige produkter til befolkningen og generelt ikke have brug for udefrakommende handel. Ønsket om at være selvforsynende virker derfor ikke til at være underligt, men de fleste lande havde ikke adgang til alle nødvendige ressourcer til et sådant ønske. Ud fra Tysklands ekspansionslystne ideologi og udenrigspolitik kan der også ses alternative mål i ønsket om ikke at være afhængig af andre lande. Tyskland havde under Første Verdenskrig oplevet hungersnød, hvilket uden tvivl påvirkede landets og soldaternes interesse i at fortsætte krigen.

¹³⁹ Ericson, *Feeding the German Eagle*, s. 3-5.

¹⁴⁰ "Autarky," konsulteret 30/04/18.

<https://www.britannica.com/topic/autarky>

Derudover oplevede landet ressourcemangel på andre nødvendige materialer, som var nødvendige for krigsproduktion. Tysklands ressourcemangel i Første Verdenskrig kan ofte tilskrives Storbritanniens og Frankrigs blokade af tyske havne og det faktum, at Tyskland var i krig med Rusland. Landet var altså omringet af fjender og havde kun mindre handelspartnere, som ikke kunne udfylde den tyske ressourcemangel.¹⁴¹ Hvis Hitler frygtede at ende i en tilsvarende situation i en kommende krig, kunne ønsket om at være selvforsynende være med henblik på at minimere påvirkningen af en blokade. Det lader i hvert fald til, ud fra litteraturen på emnet og Hitlers egen bog, at de europæiske modstandere fra Første Verdenskrig også ville blive modstanderne i en kommende krig.

I 1936 forlængede Tyskland og Sovjetunionen deres handelsaftale, som forbedrede både handelsrelationer og øgede Tysklands adgang til Sovjetunionens marked for råmaterialer. Dette var tidspunktet, hvor det gik op for Hitler, at Tyskland ikke ville blive selvforsynende.¹⁴² Hvis man betragter handelsaftalerne mellem Tyskland og Sovjetunionen i 1936, 1938, 1939 og frem til udbruddet af Operation Barbarossa ud fra Hitlers hensigt på ikke at blive ramt af en fjendtlig blokade af import, så signalerede handelsaftalerne en strategisk udvikling af Tysklands økonomiske, kommercielle, diplomatiske og militære situation. Hvis man anskuer Tysklands situation, hvori landet ikke kunne blive selvforsynende på logisk vis, da ville en handelspartner, som kunne forsyne størstedelen af de nødvendige ressourcer, være et fornuftigt alternativ. Moorhouse forklarer, at handelsaftalen, der blev underskrevet i 1939, ikke var af stor karakter eller relevans for de tyske offensiver i samme år eller året efter. Eksempelvis importerede Tyskland kun omkring 100.000 tons, hvilket var en syvendedel af de tyske olielagre og dermed pointerer han, at en syvendedel af de tyske lagre næppe kan have haft en afgørende rolle i den tyske offensiv mod Frankrig. Det samme gjaldt kornimporten. I forlængelse heraf forklarer Moorhouse, at den nyopståede handel egentlig blot rekreerede den handel, de to lande havde før Hitlers indtrædelse som leder af Tyskland.¹⁴³ Dermed kritiserer Moorhouse den traditionelle forståelse af, at Sovjetunionens olie var af vital nødvendighed for Tyskland. Tyskland startede Anden Verdenskrig med olielagre bestående af to millioner tons og da Operation Barbarossa blev iværksat, var lagrene faldet med cirka en fjerdedel. Tyskland havde erobret en million tons olie fra de franske lagre og importerede olie fra Rumænien. Det skulle vise sig, at i tiden, hvor Stalin eksporterede omkring en million tons olie til Tyskland, da eksporterede Rumænien over fire millioner tons olie. En lignende situation i forhold til jernmalm ses i den tyske handel med Sverige. En tredje ressource, som Sovjetunionen skulle levere til Tyskland var gummi, men leverancerne skulle vise sig at være mindre end den mængde syntetisk gummi, Tyskland selv kunne producere. Dog mener Moorhouse, at en vigtig

¹⁴¹ "World War I," konsulteret d. 30/04/18.

<https://www.britannica.com/place/Germany/World-War-I>

¹⁴² Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 2.

¹⁴³ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 237.

ressource, som Tyskland fik gennem handelsaftalen, var fødevarer og benytter sig også af argumentet om, hvordan hungersnød påvirkede Tyskland i Første Verdenskrig. I forhold til importen af fødevarer fik Tyskland fornuftige mængder og var i en periode afhængige af disse leverancer for at kunne brødføde befolkningen.¹⁴⁴ Moorhouse lader ikke til at give den økonomiske aftale stor betydning. Han har sandsynligvis ret i, at den importerede olie fra Sovjetunionen i de tidlige år af krigen ikke var af afgørende karakter for krigen i vest, da Tyskland havde store mængder olie på lager. Ligeledes kan dette argument bruges på jernmalmimporten. Der opstår en problematik i Moorhouses vurdering af handelsaftalen, hvis man betragter andre importerede råmaterialer. I 1940 alene, samme år som Moorhouse observerede, importerede Tyskland fra Sovjetunionen 65.000 tons mangan og 129.000 fosfater. Den sovjetiske eksport af mangan var 55 % af den samlede tyske import af denne jerntype, derudover stod den sovjetiske eksport af fosfater for 74 % af, hvad Tyskland importerede af denne vare.¹⁴⁵

Hvorvidt den økonomiske aftale havde stor effekt på krigen før Operation Barbarossa, er vanskeligt at fastslå. Moorhouse har en fornuftig argumentation i, at importen fra Sovjetunionen sandsynligvis ikke nåede at have en effekt på krigen i Vesteuropa. Men samtidig lader det til, at Tyskland ville have haft vanskeligheder med at importere ressourcer, såsom mangan, fra andre lande end Sovjetunionen. Hvis man accepterer Moorhouses konklusion om unødvendigheden af de sovjetiske ressourcer i kamphandlingerne i Vesteuropa, så er det stadig relevant at forstå, at disse ressourcer stadig blev importeret i tiden, hvor Tyskland ikke førte store militære offensiver. Dermed ville de tyske lagre blive fyldt op, den tyske industri ville kunne fortsætte og de militære remedier, som var nødvendige, ville fortsat kunne produceres. Moorhouse argumenterer for, at den traditionelle opfattelse af, at sovjetisk olie var altoverskyggende i Tysklands tankegang er forkert. Dette er til trods for, at fremtiden skulle vise, at den manglende olie i Tyskland førte til landets undergang, da den tyske kampeffektivitet blev reduceret.¹⁴⁶ Dette argument kan have en vis realitet over sig, men når øvrige importvare inddrages i overvejelserne om handelsaftalen, lader det til, at aftalen med Sovjetunionen i 1939 var nødvendig for Tysklands fremtidig færd. Moorhouse tager ikke afstand fra handlen som en faktor i krigen, men tager afstand fra, hvor stor en betydning handelsaftalen, med særligt fokus på oliehandlen, havde i de tyske offensiver op til Operation Barbarossa. Dette står i skarp kontrast til eksempelvis Carl, som pointerer, at den tyske olieproduktion knap nok var

¹⁴⁴ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 240-242.

¹⁴⁵ Jonas Scherner og Eugene N. White, *Paying for Hitler's War: The Consequences of Nazi Economics Hegemony for Europe*. (New York: Cambridge University Press, 2016), s. 394.

¹⁴⁶ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 240.

tilstrækkelig til at forsyne den civile del af befolkningen i fredstid. Derfor var import af olie ifølge Carl af stor betydning, da den tyske Blitzkrieg ville benytte sig af store mængder olie.¹⁴⁷

”Af kommunister at være udviste Stalins forhandlere en sund forståelse for de fundamentale mekanismer i kapitalismen”¹⁴⁸

Overstående citat er Moorhouses udtalelse vedrørende priserne som, Sovjetunionen pålagde de varer, Tyskland kun kunne importere fra dem. Med pagten og handelsaftalen i 1939 var Sovjetunionen et af få lande, som Tyskland kunne være sikker på at kunne handle med uden brug af skibe, hvilket ellers ville være vanskeligt eller næsten umuligt med en kommende britisk blokade. Dette vidste Stalin og derfor blev priserne på de råmaterialer, som Tyskland importerede, væsentlig højere, end hvad de havde været. Eksempelvis havde 60.000 tons mangan kostet 2,9 millioner RM i 1938. I 1940 kostede 65.000 tons mangan 5,5 millioner RM, hvilket betød en stigning i prisen på 75 %.¹⁴⁹ Uden en indgående kundskab til økonomi på international skala kan der argumenteres for, at ekstraordinære prisændringer finder sted og sandsynligvis af større karakter i krigstid, men Sovjetunionen var ikke i krig og en sådan massiv ændring lader til at være ude af proportioner. Derfor kan der spekuleres i, hvorvidt Sovjetunionen har forsøgt at udnytte Tysklands dårlige strategiske position i starten af Anden Verdenskrig.

I takt med de tyske erobringer i Europa blev Tysklands strategiske position stærkere og mulighederne for andre handelspartnere åbnede sig. I sommeren 1940 kunne Tyskland eksempelvis benytte sig af ressourcer fra det besatte Frankrig. Derudover kunne Tyskland importere olie fra Rumænien og jernmalm fra Sverige uden om den britiske blokade.¹⁵⁰

Tyskland havde gennem 1939 og frem til sommeren 1941 importeret flere vitale ressourcer, der kunne fremme den tyske industri, om det har været olie, jernmalm, mangan eller andet. Der er blandt forskere en diskussion om, hvorvidt mængderne af de importerede vare har været tilstrækkelige for den tyske krigsindsats, eller om de har været tilgængelige på de rigtige tidspunkter. Dog ses fødevarer som en ressource, som var nødvendig for Tyskland, både hos forskere, der argumenterer for, at handelsaftalen som helhed havde stor relevans, men også hos forskere, der mener, at den havde mindre relevans. Hvorvidt ressourcerne har været nødvendige for individuelle felttog eller ej, kan i nogen grad ses som værende irrelevant i forhold til dette speciales fokus, for importen fra Sovjetunionen stoppede naturligvis i forbindelse med Operation Barbarossa. Derfor ville alle importerede ressourcer fra Sovjetunionen stadig have tjent et formål op til denne offensiv, om det er olie, fødevarer eller andre materialer. Derfor kan der

¹⁴⁷ Carl, "The German Buildup of the German War Economy," s. 10.

¹⁴⁸ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 245.

¹⁴⁹ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 245.

¹⁵⁰ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 246.

argumenteres for, at havde det ikke været for denne handelsaftale, da ville Tyskland have haft vanskeligheder ved at fortsætte eksempelvis oprustningen og produktion af civile såvel som militære produkter i tiden, før deres strategiske position blev forbedret.

Tyskland var i foråret 1941 i en position, hvor to essentielle ressourcer, olie og jernmalm, kunne importeres andetstedsfra end Sovjetunionen og i større mængder, end hvad Sovjetunionen tilbød. Dertil var Sovjetunionens høje priser en faktor, som kan formodes ikke har været en positiv faktor blandt den tyske ledelse. Situationen var således, at Tyskland nu i realiteten var uafhængig af Sovjetunionen for to af de mest betydningsfulde ressourcer i deres krigsproduktion og krigsførelse, men samtidig ses det, at 1941 markerede året i handlen mellem Tyskland og Sovjetunionen, hvor Tyskland importerede flest fødevarer og var dermed afhængig af forsyningerne fra Sovjetunionen.¹⁵¹ Hvis forsyningerne af fødevarer stoppede, ville Tyskland dermed ende i hungersnød, som var tilfældet under Første Verdenskrig. Antages det, at Tyskland gennem leverancerne af fødevarer opbyggede lagre og forventede at kunne vinde en hurtig krig mod Sovjetunionen, som Hitler mente,¹⁵² da ville forhindringerne, der lå i vejen for en krig mod Sovjetunionen, være få. Dertil kan den tyske ledelse have forventet at erobre lager med fødevarer og lignende nødvendigheder i Sovjetunionen under deres fremrykning. Moorhouse afslutter sin behandling af handelsaftalen med at bekræfte, at handelsaftalen kom til at have betydning for både den tyske og den sovjetiske krigsførelse under Operation Barbarossa. Dette eksemplificerer han ved at citere Edward Ericson for følgende:

”Tyske soldater, der blev bespist med ukrainsk korn, transporteret takket være kaukasiske olie og udstyret med støvler lavet af gummi, som blev transporteret via den transsibiriske jernbane, affyrede deres våben af stål, hærdet af mangan fra Donetsk, mod deres tidligere allierede. Den Røde Hær svarede igen med artilleri og fly, designet efter tyske specifikationer og fremstillet i Ruhrdalen af fabrikker, der brændte kul fra Saar.”¹⁵³

Som formuleret i begrebsdefinitionsafsnittet, betragtes det diplomatiske aspekt som et organiseret middel til forhandlinger, informationsudvekslinger og kommunikation mellem stater. Det vil derfor være relevant at undersøge, hvordan det diplomatiske aspekt kan have haft en rolle i beslutningsprocessen blandt Tysklands ledelse i perioden op til Operation Barbarossa. På trods af krigen førte til en isolering af Tyskland, foregik der stadig diplomatiske interaktioner mellem de europæiske stater. For selvom et land som eksempelvis Slovakiet var blevet til et protektorat, skulle Tyskland stadig tydeliggøre forventninger og

¹⁵¹ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 242-243.

¹⁵² Hitler sagde i en tale *“We have only to kick in the door and the whole rotten structure will come crashing down”*, hvilket er udtalt om Sovjetunionen og dens styrer umiddelbart før Operation Barbarossa.

¹⁵³ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 335-336.

interesser i landet.¹⁵⁴ I foråret var det nordlige Frankrig erobret og besat af Tyskland og i det sydlige Frankrig var Vichy Frankrig at finde, der ofte, var venligere stemt overfor Tyskland end overfor de allierede magter og simplificeret sagt agerede regimet ofte som var det en marionetregering.¹⁵⁵ Benelux-landene, Danmark, Norge, Jugoslavien, Albanien og Grækenland var alle blevet erobret og var dermed under tysk eller italiensk kontrol. Derudover havde Rumænien, Bulgarien og Ungarn tilsluttet sig Aksemagterne. Tysklands diplomatiske situation ændrede sig således drastisk mellem 1939 og 1941.

Som tidligere nævnt i projektet, opstod Molotov-Ribbentrop pagten kort efter Storbritanniens og Frankrigs garanti af Polens grænser og uafhængighed. Garantien kan blive betragtet som en større diplomatisk aktion mod Tyskland, da der på international plan var stor vished om, at Polen var Tysklands næste mål. Hitler havde håbet på at kunne tilbagetrække Versailles-traktaten lidt efter lidt. Dette involverede den polske korridor, som afskar Østpreussen fra selve Tyskland. Samtidig fik Hitler nys om, at de vestlige magter forsøgte at indgå en alliance med Sovjetunionen, som var rettet mod Tyskland. Hitler befandt sig i en situation, hvori et angreb på Polen ville involvere to af Europas største magter og samtidig skabe risiko for, at Sovjetunionen også ville intervenere. Ud fra det tyske nazistpartis propaganda i 20'erne og 30'erne og *Mein Kampf* virkede det ikke sandsynligt, at Sovjetunionen og Tyskland skulle udarbejde et større diplomatisk samarbejde. Grundet Tysklands truede position i Europa var den nazistisk ledelse nu klar til at genoverveje, hvilke diplomatiske muligheder de havde til rådighed. Samtidig havde Sovjetunionen ændret kurs i deres udenrigspolitik og var slået fra den kollektive sikkerhedspolitik til en selvstændig sikkerhedspolitik. Disse politiske ændringer skete i første halvdel af 1939 og var grundlaget for en udvikling af de diplomatiske og politiske forhandlinger. Med de informationer, der er at finde om det tyske forhold til Sovjetunionen i 1930'erne, virker det usandsynligt, at Hitler skulle have haft et ønske om at gøre diplomatiske og politiske tilnærmelser til Stalin. Til gengæld måtte Tysklands ledelse også have indset, at ethvert håb om at komme til en diplomatisk løsning med Frankrig og Storbritannien vedrørende problemet om den polske korridor var udelukket. Disse lande havde tydeligt markeret en grænse for Tysklands ekspansive ønske ved at garantere Polens sikkerhed. Tysklands strategiske og diplomatiske position i starten af april 1939 var derfor kritisk.

Ifølge Dyck besluttede Hitler sig i perioden mellem d. 25. marts og frem til d. 2. april 1939 for, at spørgsmålet om den polske korridor skulle kunne afgøres med militære midler. Dette argumenterer Dyck for ud fra Hitlers ordre om, at det tyske militær skulle kunne udføre militære operationer mod Polen fra d.

¹⁵⁴ Goralski, *World War II Almanac 1931-1945*, s. 80.

¹⁵⁵ "Germans take Vichy France," konsulteret d. 24/04/18.

<https://www.history.com/this-day-in-history/germans-take-vichy-france>

1. september og frem.¹⁵⁶ Men mobiliseringen af en offensiv styrke på den tysk-polske grænse kan også ses som værende en diplomatisk forhandlingstaktik, hvori et land tydeliggør, hvad der vil ske, hvis ikke forhandlingerne bærer frugt. Dyck pointerer i samme omgang, at Polen var isoleret mod øst, da det polsk-russiske forhold var af ringe karakter grundet den polske frygt for Sovjetunionen.¹⁵⁷ I en potentiel fremtidig forhandling kunne Tyskland benytte sig af deres hær på grænsen, den polske frygt for Sovjetunionen og en tilslutning til Antikominternpagten som diplomatiske forhandlingsmidler.

De diplomatiske forhold i Europa udviklede sig i løbet af april og maj. D. 6. april blev garantien af Polens uafhængighed erstattet med en officiel aftale om gensidig bistand mellem Storbritannien, Frankrig og Polen. Dagen efter begyndte Italiens invasion af Albanien, hvilket d. 13. april medførte en udvidelse af aftalen om gensidig bistand, som derefter indbefattede Rumænien og Grækenland. Blot to dage senere, d. 15. april, modtog Sovjetunionen et forslag fra Storbritannien og Frankrig, der omhandlede oprettelsen af en fælles alliance mod Tyskland.¹⁵⁸ Storbritannien og Frankrig lader til gennem diplomatik at have forsøgt at omringe Tyskland, således at landet var omringet af lande, der alle havde interesse i at stoppe den tyske ekspansion. Denne indlemmelse førte til, at Hitler var tvunget til at genoverveje Tysklands position i Europa og udtænke en måde, hvorpå landet kunne fortsætte sin ekspansionistiske udenrigspolitik.

D. 16. april og d. 17. maj blev henholdsvis Weizsäcker og Schnurre kontaktet af sovjetiske diplomater, som fortalte, at Sovjetunionen ikke så noget i vejen for forbedrede relationer mellem Tyskland og Sovjetunionen. D. 3. maj, imellem disse udtalelser, blev Sovjetunionens udenrigsminister Litvinov udskiftet med Molotov. Sidstnævnte hændelse vakte Hitlers interesse i Sovjetunionens udenrigspolitik og han indkaldte derfor Hilger d. 10. maj for at opnå større indsigt i ændringerne i sovjetisk udenrigspolitik og betydningen af Molotovs indtrædelse i embedet.^{159 160}

Senere i maj forsøgte de tyske forhandlere at genoptage forhandlingerne vedrørende handelsaftalen, som skulle fornyes inden udgangen af 1939, hvis Tyskland skulle have nogle forhåbninger om at modtage de nødvendige ressourcer. Molotovs svar til genoptagelsen af forhandlingerne var: *"the Soviet Union could only agree to a resumption of the negotiations if the necessary 'political basis' for them were to be constructed."*¹⁶¹

Det er relevant at forstå, at en økonomisk aftale mellem Sovjetunionen og Tyskland var nødvendig for den

¹⁵⁶ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 64.

¹⁵⁷ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 66.

¹⁵⁸ "Chronology 1939," konsulteret 25/04/18.

<http://www.indiana.edu/~league/1939.htm>

¹⁵⁹ Hilger var tysk diplomat, som var udsendt til ambassaden i Sovjetunionen. Han var fortaler for en genoprettelse af Rapallo-traktaten og generelt bedre relationer mellem Tyskland og Sovjetunionen.

¹⁶⁰ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 68-69.

¹⁶¹ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 71.

tyske industri og militære mobilisering. Tyskland kunne erhverve sig adskillige ressourcer fra Sovjetunionen, som de ikke selv havde adgang til. Hitler benyttede den tyske hær til at tilbageerobre land, som var taget fra Tyskland efter Første Verdenskrig. Derudover findes der citater fra *Mein Kampf*, som tyder på, at Hitler forventede en konflikt mellem Tyskland og Frankrig. Et eksempel på dette er:

"Hverken vest- eller østorientering bør være det fremtidige mål for vor udenrigspolitik, men østpolitik, gående ud på at erhverve den nødvendige jord til vort tyske folk. Hertil behøves styrke, men da vort folks dødsfjende, Frankrig, ubarmhjertigt kvæler os og berøver os styrken, må vi bære ethvert offer, som ved sine følger er egnet til at bidrage sit til at tilintetgøre den franske bestræbelse for hegemoni i Europa. Enhver magt, der ligesom vi finder Frankrigs herskesyge på kontinentet utålelig, er vor naturlige forbundsfælle. Ingen gang til en sådan magt må forekomme os for tung, intet offer for stort, hvis det endelige resultat giver os mulighed for at underkue den, der hader os mest."¹⁶²

Samtidig vides det også fra *Mein Kampf*, at Sovjetunionen var en fremtidig fjende for Tyskland, hvilket gjorde en politisk alliance, en ikke-angrebspagt eller lignende politiske samarbejde til en barriere for det nazistiske mål. Den tyske ledelses fremtidsvisioner, opfattelse og indstilling til Sovjetunionen lader derfor ikke til at have ledt til et kommende politisk arbejde. Derfor virker det også sandsynligt, at de tyske intentioner i tiden op til maj alene var af økonomiske interesser.

Den sovjetiske restriktion på at genoptage forhandlingerne kan forstås på forskellige måder. Det vides, at Molotovs nye embede som udenrigsminister betød en ændring i den sovjetiske sikkerhedspolitik.¹⁶³ Derfor kan Sovjetunionens ønske om en politisk traktat forstås som et forsøg på at sikre landets grænser. Dette kunne ske, hvis Sovjetunionen og Tyskland underskrev en ikke-angrebspagt og opbyggede bedre politiske og diplomatiske relationer. En anden tilgang til udviklingen kan være, at Sovjetunionen ønskede at presse Storbritannien og Frankrig til indrømmelser og bedre vilkår i deres forhandlinger om at danne fælles front mod Tyskland. Hvis de vestlige magter mistænkte Sovjetunionen for at overveje at indgå en aftale med Tyskland, ville dette sandsynligvis have påvirket udviklingen af forhandlingerne såvel som det endelige resultat deraf. Om det har været sidstnævnte tanke, Hitler havde i mente, da han afbrød alle forhandlinger d. 29. juni, vides ikke. Sovjetunionen havde været meget fokuseret på de politiske aspekter, som de mente skulle til for at genoptage de økonomiske forhandlinger, hvilket Hitler ikke var interesseret i. Først d. 18. juli kom der en udvikling, der gjorde, at forhandlingerne kunne genoptages, da den sovjetiske handelsrepræsentant Barbarin i en samtale med Schnurre klargjorde, at han var i position til at udarbejde en handelsaftale med Tyskland, hvis de kunne nå til enighed. Fire dage senere fik Schulenburg besked på at

¹⁶² Hitler, *Min kamp*: Bind 2, s. 196.

¹⁶³ Se afsnit *Optakt til krig*

begynde politiske forhandlinger med den sovjetiske ledelse.¹⁶⁴

Hitler har muligvis været mistroisk overfor Sovjetunionens interesser vedrørende de politiske forhandlinger, da han brød kontakten i juni måned. Det lader dog til, at det sovjetiske tilbud om kun at fortsætte de økonomiske forhandlinger, overbeviste Hitler om, at politiske forhandlinger mellem Sovjetunionen og Tyskland ville være reelle og ikke ville blive brugt som et sovjetisk forhandlingsmiddel i forhandlingerne med Storbritannien og Frankrig.

I takt med, at mistilliden til Sovjetunionens intention blev mindre, blev de vestlige landes forhandlinger intensiveret, hvilket medførte en intensivering af Tysklands forhandlinger. I de politiske forhandlinger udtalte de tyske diplomater, at der ikke var stridigheder mellem de to lande, som ikke kunne løses til Sovjetunionens tilfredsstillelse, at det polske problem sandsynligvis ville blive løst med militær magt og muligheden for en ikke-angrebspagt.¹⁶⁵

De tyske forhandlere lader til at have været direkte og tydelige i deres udmelding af Tysklands interesser, intentioner og hvilke vindinger Sovjetunionen kunne forvente af en eventuel aftale mellem landene. Hvorvidt det har været en desperat handling for at få Sovjetunionen til at fremskynde forhandlingerne eller om de tyske forhandlere havde tilstrækkelig indsigt i Sovjetunionens interesser til at vide, at de tyske forslag havde interesse, er ikke til at sige. Det vides derimod, at Hitler havde en intention om at invadere Polen d. 26. august.¹⁶⁶

Med Hitlers og generelt nazismens kritik målrettet Sovjetunionen, kommunismen og jøderne fra slut 1920'erne og frem til midt 30'erne lader Molotov-Ribbentrop pagten ikke til at have været et præmediteret mål for Tyskland. Forhandlingerne vedrørende den politiske pagt lader i større grad til at være et produkt af Tysklands diplomatiske og økonomiske situation, hvilket påvirkede udførelsen af landets udenrigspolitiske mål.

Pagten blev underskrevet d. 23. august og mindre end to uger senere var Europa i en ny verdenskrig. Traktaten indbefattede, som behandlet, Sovjetunionens interesse i Finland. Konkret var det Leningrads beskyttelse, som Sovjetunionen benyttede som grundlag for deres interesse i Finland.¹⁶⁷ Invasionen af Finland og dermed Vinterkrigen skulle vise sig at være vanskeligere, end Sovjetunionen havde forventet. De første seks uger, hvor Finland holdte skansen mod Sovjetunionen, skulle vise sig at have stor betydning for

¹⁶⁴ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 81-82.

¹⁶⁵ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 85-88.

¹⁶⁶ Dyck, *Hitler's Foreign Policy towards the Soviet Union*, s. 87.

¹⁶⁷ Holdensen, Jensen, et. Al., *Vinterkrigen 1939-1940*, s. 6.

den sovjetiske militære prestige og hvordan omverden samt Sovjetunionen selv betragtede landet.^{168 169}

Kimmo Rentola beskriver Stalins problematik i forhold til krigens længde:

“Unable to present the world with a fait accompli, Stalin’s main concern was what the foreign powers might come up with, now that the fighting Finns provided them with time to deliberate their moves, under the pressure of popular opinion to do something. Again, intelligence was crucial. No alarm from Germany. Although the Germans at first allowed - and Göring even instigated - others to sell arms in secret to Finland and Soviet intelligence watched this nervously, Germany was not getting involved. This was confirmed by all sources available, including Auswärtiges Amt correspondence with Helsinki, samples of which Moscow was able to capture.”

Sovjetunionen blev presset på tid, da vestlige lande begyndte at overveje hvilke handlinger, som kunne foretages for at afhjælpe finnerne i deres krig. Der blev blandt andet diskuteret en militær intervention fra Storbritannien og Frankrig, som nu ikke længere så Sovjetunionen som en potentiel allieret.¹⁷⁰ Den Røde Hærs langsomme fremrykning og den stigende trussel om intervention tvang Stalin til at nå en afslutning på krigen. Efter Sovjetunionen havde forstærket deres positioner og mobiliseret en million soldater, var det nu muligt at opnå en hurtigere, men stadig langsom fremrykning. Finland var klar over, at hvis ikke de snart blev forstærket, så ville de ende med at tabe krigen. Ligeledes var Stalin klar over, at med det langsomme tempo Den Røde Hær bevægede sig ind i Finland, ville der være en stor risiko for, at de vestlige magter ville kunne nå at komme til undsætning. Begge parter var derfor indstillet på at nå en fredsftale.¹⁷¹

Krigen mellem Sovjetunionen og Finland var i et diplomatisk perspektiv et problem for Stalin. Krigen havde trukket i langdrag, finnerne med deres relativt ringe arsenal kæmpede mod den overlegne militære invasion og de vestlige lande havde et ændret syn på Sovjetunionen som endnu en aggressor i Europa og var villige til at tage aktion for at forhindre landets ekspansion. Med tale om en militære intervention er det formodentligt ikke en overfortolkning, at de vestlige lande under Vinterkrigen begyndte at have et fjendeperspektiv til Sovjetunionen

¹⁶⁸ Holdensen, Jensen, et. Al., *Vinterkrigen 1939-1940*, s. 61.

¹⁶⁹ Kimmo Rentola. "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939-1940," *The International History Review* 35 3. udgave (2013): 1096-1097. Downloadet d. 27/04/18.
<http://doi.org/10.1080/07075332.2013.828637>

¹⁷⁰ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War," s. 1097-1098.

¹⁷¹ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War," s. 1099-1103.

Når man betragter, hvordan Molotov-Ribbentrop pagten opstod og dens følger, er det muligt at danne sig et billede af situationen i Europa i foråret 1941. Pagten opstod som et produkt af flere aspekter. Tyskland var ved at blive omringet af lande, som forsøgte at danne fælles front mod landet. Sovjetunionen dannede en mindre trussel mod øst, men med muligheden for at sikre Tysklands østlige grænse kunne Hitler undgå en tofrontskrig. Derudover kunne pagten med Sovjetunionen forbedre Tysklands kommercielle og økonomiske situation. Pagten opstod dermed som et produkt af Tysklands økonomiske, strategiske og diplomatiske situation.

Tysklands situation ændrede sig på få år og i 1941 var Europa stort set under tysk, eller tyskvenlige nationers kontrol, med undtagelse af Storbritannien og få neutrale lande. Frankrig, som havde dannet det tydeligste modstykke til Hitlers udenrigspolitiske intentioner var besejret og det lod ikke til, at Storbritannien var i en position til at true Tysklands territorier. I forlængelse af denne tankegang ville Hitler nu kunne føre krig mod Sovjetunionen uden at skulle risikere en tofrontskrig, ligesom det var tilfældet i 1939, hvor pagten var blevet underskrevet. Stalin havde i samme periode formået at udstille Sovjetunionen negativt på den internationale scene gennem Vinterkrigen, hvor de vestlige lande var villige til at støtte Finland og diskuterede hvorvidt de skulle intervenere i krigen. Tysklands strategiske udvikling gjorde, at landet var mindre og mindre afhængig af, at Sovjetunionen forholdte sig neutralt og dermed begyndte Molotov-Ribbentrop pagtens relevans langsomt at svinde.

Hvordan Vinterkrigen påvirkede Sovjetunionens image udadtil var ikke alene af diplomatisk og politisk karakter, men også af militær karakter. Ved en gennemgang af de militære ressourcer, som de to lande havde til rådighed ved kamphandlingernes start, lader det til, at Sovjetunionen på papiret burde have vundet krigen relativt let. Finland havde i realiteten få aspekter inden for de militære ressourcer, hvori de havde en fordel, heriblandt Suomi maskinpistolen og Mannerheim forsvarslinjen.

Tabstallene under Vinterkrigen er et meget omdiskuteret emne. I et forsøg på at forstå de menneskelige omkostninger ved krigen er der flere kilder, som forsøger at fastsætte tabstal. Dog kan tallene variere kraftigt fra kilde til kilde. Hvis man eksempelvis forsøger at undersøge de sovjetiske tab, kan tallene variere fra 68.000 til 250.000, alt efter kilden der benyttes. Samme problematik er tydelig i forhold til Finlands tab og sårede på begge sider af konflikten.^{172 173} Trods uenighederne i tabsantallet og antallet af sårede lader den samme tendens til at være fremtræden i alle udlægninger, hvilket er, at Sovjetunionen tabte væsentlig flere soldater, kampvogne med mere, end Finland gjorde. Dertil skal det pointeres, at Finland ikke havde én

¹⁷² Claes Johansen, *Finland og den totale krig 1939-1945*. (København: Gyldendal, 2013), s. 347.

¹⁷³ Goralski, *World War II Almanac 1931-1945*, s. 107-108.

funktionel kampvogn under krigen.¹⁷⁴ Ligeegyldigt hvilke tal, som benyttes i en belysning af Vinterkrigen, kan det konkluderes, at Sovjetunionen ikke opnåede en hurtig sejr og landet led mange tab. Generel forskning argumenterer for, at en af grundene til Sovjetunionens svage militær var Stalins udrensninger fra 1936 og frem til 1938. Disse udrensninger skal forstås som en udrensning af den sovjetiske ledelse med begrundelsen, at de skulle stå i ledtog med Leon Trotsky og var en terrororganisation. I perioden mellem 1936 og 1938 blev der ført tre store retssager, hvor prominente sovjetiske ledere blev dømt til døden. Resultatet af Stalins udrensninger var, at erfarne militære ledere blev fjernet fra deres poster, hvilket førte til, at Den Røde Hær klarede sig dårligt både i Vinterkrigen og i krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen.¹⁷⁵ Den dårlige ledelse og det generelle dårlige resultat af Vinterkrigen giver derfor mulighed for at spekulere i, hvilken effekt Vinterkrigen havde på Sovjetunionens militære image. Eksempelvis kan det være relevant at undersøge, hvilket indtryk omverden fik af det sovjetiske militære på baggrund af Vinterkrigen. En umiddelbar forståelse af kampene i Finland kunne være, at det sovjetiske militær havde vanskeligheder i deres militær, eller at det ligefremt var svagt, når Finland kunne yde så effektiv en modstand mod et land med et ellers overlegent arsenal. Rentola forklarer, hvordan Vinterkrigen påvirkede Sovjetunionen:

“Stubborn Finnish resistance and victories deprived Stalin of the momentum he needed. Instead of swift success he had to wage a nasty war as an international out-cast, condemned by democratic and undemocratic forces of every denomination (except for the Nazis) all over the world, and, worst of all, with a new reputation as an incompetent warlord. Even if the loss of men did not matter - Stalin later quipped that his North Korean allies had no reason to complain, since they were losing - ‘nothing, except for men’ - the loss of military prestige certainly was a factor.”¹⁷⁶

Som beskrevet vedrørende den diplomatiske del af Vinterkrigens effekt, var Sovjetunionen nu, som Rentola beskriver det, et internationalt udskud. Dertil blev landet nu betragtet som inkompetent, når det gjaldt krigsførelse. Slutteligt i citatet ovenfor udtaler Stalin, at han var klar over, hvilken effekt krigen havde haft på Sovjetunionen. Tabet af mænd var af mindre af lille betydning, mens tabet af militær prestige derimod var relevant. Det må formodes, at hvis Stalin selv har indset, at krigen medførte negative konsekvenser vedrørende synet på Sovjetunionens militær, da ville andre stater have samme opfattelse. Dette lader da også til at være tilfældet i følgende citat:

¹⁷⁴ Holdensen, Jensen, et. Al., *Vinterkrigen 1939-1940*, s. 42.

¹⁷⁵ “Purge Trials,” konsulteret d. 11/05/18.

<https://www.britannica.com/event/purge-trials>

¹⁷⁶ Rentola, “Intelligence and Stalin’s Two Crucial Decisions in the Winter War,” s. 1097.

“Different military conclusions were drawn in Berlin and in Moscow. The Winter War strengthened the prevailing German view that the Red Army was incapable of large-scale operations and its numerical superiority not a determining factor against a large, modern army. However, Stalin was not obstinate here. He could listen and learn, as shown by the four-day post mortem discussion of the political and military command in April 1940”¹⁷⁷

Vinterkrigen forstærkede ifølge Rentola det tyske syn på Den Røde Hær som værende svag. Konklusionen var, at Den Røde Hær ikke var i stand til at udføre større militære operationer og formåede ikke at benytte deres stærke side, som var et stort antal soldater. Derudover forstærkede Vinterkrigen Tysklands opfattelse af, at et stort antal soldater ikke var en afgørende faktor mod en stor moderne hær, hvilket med god sandsynlighed må antages at være Tysklands egen hær, som omtales. Den tyske hær havde i slutningen af Vinterkrigen invaderet Østrig og Tjekkosllovakiet uden meget modstand. Derudover havde Tyskland ført en krig mod Polen, som på kort tid tabte kampen mod den nye og effektive krigstaktik ved navn Blitzkrieg. Derudover nåede det nazistiske Tyskland inden krigen mod Sovjetunionen, succesrigt at benytte sig af Blitzkrieg taktikken mod flere lande i Europa. Ni lande havde kæmpet mod den tyske hær og ni lande havde tabt kampen. Europa var stort set under Aksemagternes kontrol i den tidlige sommer 1941. Disse militære succeser må til en vis grad have påvirket den tyske ledelse til at tro på, at den tyske hær var en stærk og næsten uovervindelig hær. Dette er en pointe, som også Poulsen omtaler: *“Siden 1939 havde de tyske tropper bevæget sig fra succes til succes og virkede nærmest uovervindelige.”¹⁷⁸*

Når de tyske succeser bliver betragtet, skal det forstås i sammenhæng med flere faktorer. Først og fremmest havde Hitler fokuseret på en krigsproduktion i årene inden krigen og derfor var den tyske hær ved udbruddet af Anden Verdenskrig udrustet med nymoderne kampvogne, moderne militært udstyr, et nyt luftvåben og en ny taktik, som indbefattede alle disse elementer i en ny måde at føre krig på.¹⁷⁹ Blitzkrieg, som Tyskland benyttede sig af, gik i sin simpelhed ud på at overrumple fjenden i hurtige, overraskende og effektive kampe. I modsætning til de vestlige magters måde at implementere kampvogne på dannede Tyskland kampvognsdivisioner, som tjente et specifikt formål i Blitzkrieg taktikken. Disse divisioner skulle penetrere fjendens forsvarslinje, hvorefter de kunne angribe fjenden bagfra og skabe panik blandt fjendens soldater.¹⁸⁰ Tysklands militære opsætning havde generelt gennemgået en ekstrem

¹⁷⁷ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War," s. 1105.

¹⁷⁸ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 42.

¹⁷⁹ "Their Wehrmacht Was Better Than Our Army," konsulteret 03/05/18.

https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/1985/05/05/their-wehrmacht-was-better-than-our-army/0b2cfe73-68f4-4bc3-a62d-7626f6382dbd/?utm_term=.6d5b9fa519d3

¹⁸⁰ "Blitzkrieg," konsulteret d. 02/05/18.

<https://www.britannica.com/topic/blitzkrieg>

udvikling siden Første Verdenskrig, hvilket lande som Frankrig og Storbritannien ikke havde. Både Frankrig og Storbritannien var forberedt på en krig, hvori det forsvarende land havde fordel, som var tilfældet i Første Verdenskrig. Tysklands modstandere mod vest kunne mobilisere 3.500 kampvogne. Til sammenligning benyttede Tyskland blot 2.400 i offensiven mod Frankrig, men Storbritannien og Frankrig benyttede kampvogne i en støttende rolle.¹⁸¹ Heri ses en fundamental forskel i den tyske krigsførelse overfor den franske og britiske. Tyskland var forberedt på en ny og moderne krig, mens franskmændene og briterne var forberedt på en gentagelse af første verdenskrig. En forskel som var med til at afgøre slaget om Frankrig i tysk favør.

Det tyske militær fremstår derfor overlegen i forhold til de vestlige magters militær og fremstår næsten som to modstykker. Dertil er det relativt let at finde litteratur, hvori også den tyske og sovjetiske hær fremstår som to modstykker. Den tyske hær havde kamperfaring, var velmotiveret og var i besiddelse af moderne og afprøvet udstyr. Den Røde Hær var i besiddelse af dårligt vedligeholdt udstyr, en dårlig ledelse, ringe træning og lav moral.¹⁸² Med Molotov-Ribbentrop pagten havde tyske ledere og specielt embedsmænd, som skulle forhandle ressourceimporten, haft mulighed for at rejse til Sovjetunionen. Derudover delte Tyskland og Sovjetunionen fra efteråret 1939 frem til Operation Barbarossa grænse. På disse grænser var der udstationeret et fåtal af soldater og grænsevagter. Sandsynligheden for, at de tyske og sovjetiske grænsevagter og soldater har interageret sammen i tiden, hvor de delte grænse, lader til at være høj. Derudover foretog de to landes hære et paradeoptog sammen i 1939, hvor de fejrede den vundne krig over Polen. Moorhouse omtaler de to hæres fremtoning til paraden. Tyskerne brugte lastbiler til at trække deres artilleri i modsætning til de sovjetiske tropper, der benyttede grimme forkrøblede heste. De tyske soldater gik i deres smarte uniformer og med den beundringsværdige præcise strækmarch, samtidig bar mændene i Den Røde Hær beskidte støvler og støvede overfrakker og var ubarberet.¹⁸³ Hvis dette var, hvad den almene tyske grænsevagt og udstationerede soldat på østfronten bemærkede i fredstid, kan man formode, at et negativt syn og rygte har spredt sig i de tyske rækker. Derfor kan en forståelse af tyskernes manglende frygt for det sovjetiske militær dannes.

Vinterkrigen var tydeligt ikke en succes for Stalin og Sovjetunionen. Rentola beskriver dog i citatet vedrørende opfattelsen af Vinterkrigens effekt, at Stalin og den sovjetiske ledelse efter Vinterkrigen havde diskussioner omhandlende den politiske og militære kommando. Stalin forsøgte dermed at benytte Vinterkrigen som lektie i, hvilke aspekter, som fungerede i det sovjetiske forsvar og hvilke aspekter, der

¹⁸¹ "Blitzkrieg," konsulteret d. 02/05/18.

http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/blitzkrieg_01.shtml

¹⁸² Poulsen, *Skæbnkamp*, s. 42.

¹⁸³ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 26.

skulle ændres. Det er vanskeligt at vide præcist hvad, der blev diskuteret, men faktum er, at flere af de fejltagelser, som Sovjetunionen gjorde sig under Vinterkrigen, ikke er blevet belyst i litteraturen, som behandler krigen mellem Sovjetunionen og Tyskland. Når disse fejl, så som manglende vinterbeklædning, ikke bliver belyst som værende en problematik for de sovjetiske tropper under krigen mod Tyskland, er det muligt til en vis grad at acceptere ideen om, at dette problem ikke var særlig udbredt på det givne tidspunkt. Dette er især tilfældet, når det sammenholdes med, at både populær- og forskningslitteratur tydeligt beskriver tyskernes manglende vinterudstyr under krigen.¹⁸⁴ Derfor lader det ikke til, at Hitler vurderede og lærte af fejltagelserne som Sovjetunionen foretog under Vinterkrigen. Stalin havde forventet en hurtig krig mod Finland. En krig, hvor soldaterne ikke behøvede at gøre meget mere end blot at marchere ind i landet og derefter havde de ikke behøvet vinterudstyr.¹⁸⁵ Hitler udtalte et lignende syn vedrørende Operation Barbarossa:

"We have only to kick in the door and the whole rotten structure will come crashing down"¹⁸⁶

Citatet ovenfor kunne lige såvel have været Stalins udtalelse i forhold til Finland umiddelbart før Vinterkrigen. Stalin mente, at Finland ikke kunne yde nogen særlig modstand og Hitler mente det samme om Sovjetunionen. Begge mente, at en invasion af landene ville være kort og derfor sendte de ikke det nødvendige udstyr til at føre krig i en hård vinter.

Det tyske forsvar havde i sommeren 1941 to års krigserfaring, en kamptaktik, der var velfungerende og afprøvet, hvor den almindelige soldat forstod sin opgave. I kontrast til det tyske forsvar var det sovjetiske forsvar uerfarent, ringe trænet, dårligt udrustet og besad ikke forståelsen af deres rolle på slagmarken. Dertil havde Tyskland oplevet flere store succeser på slagmarkerne i Europa og havde med god sandsynlighed en høj kampgejst på grund af disse. Sovjetunionens sidste krig havde været mod Finland, en krig som på papiret var en sovjetisk sejr, men i realiteten var en pinefuld oplevelse og demonstration for resten af verden om den ringe kvalitet af Den Røde Hær. Når de to landes militære situation opstilles på denne måde, er det ikke vanskeligt at forstå, hvor den tyske ledelse, med Hitler i spidsen, mente, at Sovjetunionen ville falde fra hinanden ved blot at sparke døren ind.

¹⁸⁴ "Second World War: Frozen to death by the Fuhrer," konsulteret d. 02/05/18.

<https://www.telegraph.co.uk/history/britain-at-war/5907564/Second-World-War-Frozen-to-death-by-the-Fuhrer.html>

¹⁸⁵ William R. Trotter, *Den Finske Vinterkrig 1939-1940*. (København: Borgen, 2004) s. 57-58.

¹⁸⁶ "Hitler's Russian Blunder".

Det er i begrebsdefinitionsafsnittet blevet forklaret, hvordan etik vil blive benyttet, men for at opsummere vil etik blive betragtet ud fra det nazistiskes partis mål og løfter til folket, dette værende specielt i forhold til Hitlers kommentarer, der kan findes i *Mein Kampf*. Dermed er det den nazistiske ideologiskes overvejelser for folket og for landet, som bliver belyst.

Som beskrevet, var relationerne mellem det nazistiske Tyskland og det kommunistiske Sovjetunionen i 1930'erne af ringe karakter. Dette har i dette speciales tilfælde lagt til grund for en undren for blandt andet baggrunden for Molotov-Ribbentrop pagtens opståen. Analysen har frem til nu fundet, at pagten blev indgået af nødvendighed, dette værende af diplomatisk, økonomisk, kommerciel og militær nødvendighed. Samtidig har historien vist, at Hitler ikke veg fra sin mening om jøder og kommunister, hvilket ifølge Hitler var, hvad Sovjetunionen var indbegrebet af. Et eksempel på Hitlers tanker om Sovjetunionen ses her:

"Men når vi i dag taler om ny jord i Europa, kan vi i første række kun tænke på Rusland og de randstater, der står under det.

Her synes skæbnen selv at ville give os et fingerpeg. Idet den overgav Rusland til bolsjevismen, berøvede den det russiske folk den intelligens, som hidtil havde fremmet og sikret dets beståen som stat. Thi organisationen af en russisk statsform var ikke resultatet af slavernes statspolitiske evner i Rusland, men tværtimod kun et vidunderligt eksempel på det germanske elements statsdannede virksomhed i en underlødige race. [...] I dens sted er jøden kommet [...] Kæmperiget mod øst er modent til sammenbrud. Og enden på jødeherredømmet i Rusland vil også være enden på Rusland som stat. Vi er af skæbnen udvalgt til at blive vidne til en katastrofe, som vil blive den mægtigste bekræftelse på den nationale raceteoriens rigtighed. Vor opgave, den nationalsocialistiske bevægelses mission er imidlertid at bringe vort eget folk til den politiske indsigt, at det ikke skal se sit fremtidsmål opfyldt i det berusende indtryk af et nyt alexandertog, men tværtimod i flittigt virke med den tyske plov, som kun sværdet kan skænke jord."¹⁸⁷

I teksten overfor taler Hitler om hans *Lebensraum* vision, hvori hver tysker skal være under samme flag, have nok land til sig selv og Det Tyske Rige skal kunne være selvforsynende. I Hitlers vision dannede staterne, som netop var blevet frie efter den russiske revolution, såvel som Rusland selv, det ultimative område for tysk ekspansionisme. Ved at erobre landet ville Tyskland få adgang til store mængder ressourcer såsom olie og korn.¹⁸⁸

Pagten var blevet underskrevet og Hitler havde gennem denne opnået at erobre Europa og føre det under tysk herredømme. Dermed drog Hitler fuldt udbytte deraf, hvilket betød, at pagten i foråret 1941 ikke

¹⁸⁷ Hitler, *Min Kampf*: Bind 2, s. 188-189.

¹⁸⁸ Hitler, *Min Kampf*: Bind 2, s. 180-181.

længere havde samme betydning som ved underskrivningen. D. 22. juni 1941 adresserede Hitler det tyske folk i en tale, som skulle forklare Hitlers beslutning om at angribe Sovjetunionen:

“You probably all felt that this was a bitter and difficult step for me. The German people have never had hostile feelings toward the peoples of Russia. During the last two decades, however, the Jewish-Bolshevist rulers in Moscow have attempted to set not only Germany, but all of Europe, aflame. Germany has never attempted to spread its National Socialist worldview to Russia. Rather, the Jewish-Bolshevist rulers in Moscow have constantly attempted to subject us and the other European peoples to their rule. They have attempted this not only intellectually, but above all through military means.

“ [...]It was, therefore, difficult for me in August 1939 to send my minister to Moscow to attempt to work against Britain’s plans to encircle Germany.[...]”¹⁸⁹

Første sætning om, at det var et bittert og besværligt skridt for Hitler, refererer til Molotov-Ribbentrop pagten og nødvendigheden af at underskrive den. I forståelsen deraf må det etiske træk derefter være at modarbejde pagten på et tidspunkt, siden den etisk ikke kunne forsvares ud fra et nazistisk synspunkt. Den resterende del af citatet omhandler Hitlers forsøg på en retfærdiggørelse af det etiske aspekt bag angrebet. Hitler omtaler, hvordan Sovjetunionen forsøgte at skabe kaos i Europa og hvordan landet forsøgte at sprede kommunismen. Fortsættes en analyse af talen, bliver der inddraget flere problematikker, der medfører, at Sovjetunionen og Tyskland ikke kan fortsætte arbejdet. Eksempelvis udtaler Hitler, at tusindvis af tyskere, som befandt sig i de områder, Sovjetunionen erobrede, var tvunget på flugt og at flere af disse er forsvundet. Hitler omtaler problematikken i forhold til, at Sovjetunionen i slutningen af invasionen af Polen gjorde krav på Litauen, hvilket ikke havde været en del af den oprindelige aftale. Efter Polens fald havde Hitler også forsøgt at indgå fredsforhandlinger med de vestlige magter, hvilket de nægtede, da ifølge Hitler, de stadig håbede på at danne koalition med Sovjetunionen mod Tyskland.¹⁹⁰ Sidste argument lader til at bygge på en etisk forståelse af, at en statsleder bør være fremtidspottende og reagere derpå. Både Carl og Ericson omtaler ligeledes, hvordan Storbritanniens sidste håb lå i Sovjetunionen, hvilket lader til, at dette argument kan have en vis relevans i forhold til Tysklands strategiske position på det givne tidspunkt. Dette er de etiske forklaringer, Hitler udlægger for folket.

Når Hitlers tidligere udtalelser om Sovjetunionen, og Tysklands mål dermed, sammenlignes med talen fra d. 22. juni 1941, ses det, at kritikken både før og efter pagten var meget lig hinanden. Den væsentlige forskel

¹⁸⁹ “The Führer to the German People: 22 June 1941,” konsulteret d. 03/05/18.

<http://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/hitler4.htm>

¹⁹⁰ “The Führer to the German People: 22 June 1941”.

er, at Hitler i talen skal retfærdiggøre krigen mod Sovjetunionen og derfor bliver Sovjetunionens aggressive side inddraget deri.

Hitler havde lovet *Lebensraum* og til dels også, at Tyskland skulle være enden på det bolsjevikiske styre, hvilket kan forstås i citatet ovenfor, hvor Hitler skrev:

*"Vor opgave, den nationalsocialistiske bevægelses mission er imidlertid at bringe vort eget folk til den politiske indsigt, at det ikke skal se sit fremtidsmål opfyldt i det berusende indtryk af et nyt alexandertog, men tværtimod i flittigt virke med den tyske plov, som kun sværdet kan skænke jord."*¹⁹¹

Den etiske begrundelse for at angribe Sovjetunionen er forskelligartet. Den nazistiske opfattelse af Sovjetunionen var, at landet var kommunistisk og styret af jøder. Hitler nedskrev i *Mein Kampf*: "*Jøden danner den største modsætning til arieren.*"¹⁹² Med Hitlers raceteoretiske ideer, og hans nationalistiske tilgang til det politiske liv ses det, at jøderne ikke havde en plads i det tyske rige.¹⁹³ Ligeledes udtalte Hitler vedrørende kommunismen: "*Indtil året 1920 eksisterede der altså faktisk ingen fane, som repræsenterede den polare modsætning til marxismen.*"¹⁹⁴ Heri forstås det, at nazismen og dens svastikabanner, dannede den polare modsætning til marxismen, hvilket også kan forklare, hvorfor Hitler og nazipartiet førte den førromtalte negative omtale af Sovjetunionen i løbet af 1930'erne. Ud fra et etisk synspunkt, hvori nationen og befolkningens interesser er af størst relevans, da ville Sovjetunionen ikke kunne eksistere, i hvert fald ikke i samarbejde med nazismen.

¹⁹¹ Hitler, *Min Kamp*: Bind 2, s. 188-189.

¹⁹² Adolf Hitler, *Min kamp*: Bind 1 Et opgør, af Clara Hammerich (Viborg: Jørgen Paludans Forlag, 1977), s. 202.

¹⁹³ "Antisemitism in History: Nazi Antisemitism," konsulteret d. 04/05/18.

<https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007167>

¹⁹⁴ Hitler, *Min Kamp*: Bind 2, s. 85.

Kan Suvorovs teori sandsynliggøres?

Suvorovs teori forsøger at argumentere for, at Operation Barbarossa skal forstås som værende en forebyggende krig, da Sovjetunionen var ved at forberede en invasion af Tyskland. For kort at opsummere Suvorovs teori omhandler den, at Stalin bevidst førte Hitler i krig med Polen, da han vidste, at Storbritannien og Frankrig havde til hensigt at stå fast ved deres garanti af Polens sikkerhed. Stalins mål var dermed, at Europas stormagter skulle udmatte hinanden i en langtrukken krig, som skulle minde om Første Verdenskrig, hvorefter Stalin og Den Røde Hær ville angribe og udbrede verdensrevolutionen. Der opstod imidlertid et problem, da Hitler med sin tyske Værnemagt formåede at erobre Frankrig og store dele af det øvrige Europa, før landene blev udmattet nok til, at Sovjetunionen kunne angribe. Suvorov argumenterer for, at det ikke var Hitlers ønske at starte krigen mod Sovjetunionen allerede i sommeren 1941.

I krigserklæringen, som blev overrakt til den sovjetiske ambassadør Dekanosov d. 22. juni, var en af grundene til krigen, at Sovjetunionen var ved at forberede et overraskelsesangreb på Tyskland og Rumænien.¹⁹⁵ Derudover benyttede Hitler sig af samme argumentation, da han adresserede folket for at informere om den udbrudte tysk-sovjetiske krig. Citatet herunder er fra talen, hvor Hitler forklarede grunden til krigen. Generelt i talen kan det forstås, at Sovjetunionen i en længere periode modarbejdede Tyskland og forsøgte at danne en fælles front mod Tyskland:

“Immediately after this enterprise collapsed, there was a new increase in Russian troops along the German eastern border. Increasing numbers of tank and parachute divisions threatened the German border. The German army, and the German homeland, know that until a few weeks ago, there was not a single German tank or motorized division on our eastern border.

If anyone needed final proof of the carefully hidden coalition between England and Soviet Russia, the conflict in Yugoslavia provided it. While I was making a last attempt to keep peace in the Balkans, and in agreement with the Duce invited Yugoslavia to join the Three Power Pact, England and Soviet Russia organized a coup that toppled the government that was ready for such an agreement.”¹⁹⁶

Hitlers konklusion på talen var, at Sovjetunionen ikke alene brød pagten mellem de to lande, men ligefrem forrådte Tyskland. Dette var det sidste strå, som Tyskland kunne klare uden at skulle reagere. Hitler udtalte, at hvis han ikke reagerede nu, da ville det være en forbrydelse mod det tyske folk.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 35.

¹⁹⁶ “The Führer to the German People: 22 June 1941.”

¹⁹⁷ “The Führer to the German People: 22 June 1941.”

Suvorovs teori går ud på, at det var specifikt i 1941, at Sovjetunionen ville angribe og at Tyskland blot var to til fire uger hurtigere end Sovjetunionen. Formålet med en diskussion af Suvorovs teori er ikke, hvorvidt Sovjetunionen i fremtiden ville have angrebet eller ej, men om landet forberedte et angreb specifikt i sommeren eller i det tidlige efterår 1941. Grunden til, at det alene er planerne for 1941, som er relevante for dette speciale, er fordi de vil blive undersøgt som en mulig årsag til den tyske invasion. Skulle Stalin have påtænkt en invasion af Tyskland i eksempelvis 1944, lader det til at være usandsynligt, at Hitler og den nazistiske ledelse ville have kendt til disse planer allerede i 1941. Derfor vil Suvorovs teori blive undersøgt med henblik på, om teorien kan anses for værende sandsynlig eller usandsynlig.

Et af Suvorovs argumenter for et sovjetisk angreb er den massive oprustning, som landet foretog op til udbruddet af Operation Barbarossa. Som beskrevet benyttede Sovjetunionen sig af fem års planer, der fungerede som udviklingsplaner for den sovjetiske økonomi. De to første fem års planer, som strakte sig fra 1928 til 1937 omhandlede i stor grad sværindustri, kommunikation, jernbaner, energiproduktion og udvinding af råmaterialer. Dette var alle elementer, som kan sammenlignes med Tysklands fokus i deres fire års plan, hvori de forsøgte at blive selvforsynende. De to første fem års planer fokuserede dermed på at opbygge landets økonomi. Den tredje fem års plan forløb fra 1938 og frem til 1941, hvor Tyskland angreb. Denne plans fokus omhandlede Sovjetunionens forsvar, hvilket betød, at i tiden hvor planen var i effekt, opnåede Sovjetunionen en stor produktion af krigsmateriale.¹⁹⁸ Generelt kan de tre fem års planer sammenlignes med Tysklands økonomiske mål, da begge fokuserede på at opbygge en økonomi, hvorefter en udvikling af krigsmateriale var muligt. Begge lande opbyggede deres industri for at kunne mobilisere et større og mere effektivt militær. Selve den sovjetiske mobilisering anser Suvorov som et centralt element i forståelsen af Sovjetunionens hensigter. Suvorov benytter Shaposhnikovs teori om mobilisering, som simplificeret forklaret omhandler mobiliseringseffekten og betydningen udadtil. Shaposhnikovs teori behandler blandt andet risikoen ved at føre en mobiliseringspolitik uden at have et konkret mål, da et land ikke ville kunne befinde sig i en tilstand af konstant mobilisering uden at komme til at lide økonomisk i sidste ende. Derudover er en af hovedpointerne i Shaposhnikovs teori, at en mobilisering altid skal lede til krig.

Hitlers intentioner med den tyske mobilisering fremstår tydeligt for en læser i dag. Hitler ønskede at tilbagetage tabt territorium og modvirke øvrige virkninger af Versailles-traktaten. Dette leder os til at overveje Stalins intentioner med mobiliseringen af Sovjetunionen. Suvorov argumenterer for ud fra den sovjetiske mobilisering for, at det var med henblik på at angribe Tyskland, men i 1938, hvor den tredje fem

¹⁹⁸ "The Achievements and weaknesses of the Five Year Plans in the 1930's," konsulteret d. 08/05/18.

<http://ww2.ecclesbourne.derbyshire.sch.uk/ecclesbourne/content/subsites/history/files/Mr%20Mcs%20Russia%20Themes%20Resources/Five%20Year%20Plans%20figures.pdf>

års plan begyndte, foregik der også andre ting i den sovjetiske udenrigspolitik. Eksempelvis fandt slaget om floden Khasan sted, som var en mindre grænsekonflikt mellem Sovjetunionen og Japan, der medførte flere efterfølgende grænsekonflikter.¹⁹⁹ Derfor er det muligt at argumentere for, at udviklingen i produktionen af krigsmateriale kom på baggrund af disse konflikter fremfor offensive operationer mod Tyskland. Derudover kan den øgede produktion ses som en foranstaltning til de turbulente tider i Europa, da 1938 også markerer året for Tysklands indlemmelse af Østrig og Münchenaftalen, som gjorde, at Tyskland fredsfuldt kunne annektere Sudeterlandet fra Tjekkosllovakiet. Derfor kan det også overvejes, om den øgede produktion af krigsmateriale var for at øge landets defensive muligheder frem for offensive muligheder. I fortsættelse af disse mulige bevæggrunde til den øgede produktion er det vanskeligt at forestille sig, at Stalin og ledelsen for fem års planernes planlægning vidste i 1938, at Sovjetunionen inden for kort tid skulle dele grænse med Tyskland.

Et andet relevant aspekt, som bør overvejes, er planlægningen af den tredje fem års plan, for trods fem års planens iværksættelse i 1938 er det ikke vanskeligt at tro, at planlægningen bag den økonomiske plan kan spores i årene op til 1938. De to første fem års planer (1928-1937) opnåede store forøgelse i produktionen af råmaterialer, energiudvikling og åbnede omkring 5.000 nye virksomheder.²⁰⁰ De økonomiske planer var omfattende og havde til opgave at øge landets samlede produktivitet. Derfor kan det formodes, at planlægningen af disse planer ligeledes var en omfattende opgave. Hvis det derfor antages, at den tredje fem års plan blev planlagt i løbet af 1936 og 1937, vil de ovennævnte hændelser sandsynligvis ikke have haft effekt på målet med den nye økonomiske plan. En hændelse, der kunne ligge til grund for den militære oprustning, kan derimod være den sovjetiske intervention i Den Spanske Borgerkrig, som var fra 1936 til 1939.²⁰¹

Et andet argument, Suvorov benytter sig af, er Stalins nye lov om værnepligtige. I september 1939 indførtes i Sovjetunionen en ny værnepligtslov, der betød, at 4,2 millioner mennesker blev hvervet i to år. Suvorov argumenterer på baggrund af denne for, at invasionen skulle være sket i sommeren 1941, da disse hvervede soldater ville være blevet afskediget i september samme år.²⁰² Som dette speciale har behandlet, var Molotov-Ribbentrop pagten blevet underskrevet i slutningen af august, det vil sige blot få uger før

¹⁹⁹ Alvin D. Coox, "The Lake Khasan affair of 1938: Overview and Lessons," *Soviet Studies* 25, 1. udgave (1973). Downloadet d. 08/05/18.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668137308410900?journalCode=ceas19>

²⁰⁰ "The Achievements and weaknesses of the Five Year Plans in the 1930's."

²⁰¹ John McCannon, "Soviet Intervention in the Spanish Civil War. 1936-39: A Reexamination," *Russian History* 22, 2. udgave (1995). Downloadet d. 09/05/18.

<http://www.jstor.org/stable/24657802>

²⁰² Se teorifsnit.

denne nye lov om værnepligt. I Molotov-Ribbentrop pagten var Østeuropa som bekendt opdelt i en tysk og en sovjetisk interessesfære, hvori de to lande kunne handle, som de ønskede, uden modpartens indblanding. Sovjetunionen havde i pagten fået tildelt Estland, Letland, Bessarabien, dele af Polen og Finland. Ved at studere historien lader det til, at Sovjetunionens interesser i deres tildelte områder var at indlemme dem i Sovjetunionen om nødvendigt med militær magt. Dette ses ved Vinterkrigen, Polen og Bessarabien, mens Letland, Estland og senere Litauen skulle vise sig at acceptere den diplomatiske løsning.²⁰³

Sovjetunionen havde nu fået en mulighed for at ekspandere, både arealmæssigt, men også ideologisk, da verdensrevolutionen nu kunne spredes. I modsætning til den klassiske marxistiske teori anså Stalin det vigtigst først at opbygge en stærk kommunistisk stat, hvorefter verdensrevolutionen kunne spredes. Dette var ifølge Robert C. Tucker Stalins udenrigspolitiske syn på verdensrevolutionen, som dermed stadig var en del af den sovjetiske udenrigspolitik, dog var første prioritet at forstærke den sovjetiske stat. Først med en stærk sovjetisk stat kunne verdensrevolutionen udbredes. Sovjetunionen ville aldrig kunne være sikker, så længe der var risiko for en militær intervention, dette kunne kun forebygges ved at sprede den kommunistiske revolution.²⁰⁴ I takt med, at Sovjetunionen gennem pagten med Tyskland havde en forholdsvis sikker ekspansionssfære og havde undergået en økonomisk mobilisering gennem de to første fem års planer, kan det spekuleres i, om tiden var inde til at sprede verdensrevolutionen. Hvis dette var tilfældet, var der en risiko for at ende i en krig med landene, som Sovjetunionen havde fået tildelt i pagten. Derfor kunne loven vedrørende værnepligten være en foranstaltning til disse mulige kommende krige. Dog kan en mobilisering af 4,2 millioner samtidig virke drastisk i forhold til landene, som Sovjetunionen kunne risikere at ende i krig med, derfor kan denne mobilisering også forstås en større foranstaltning. Det er muligt at argumentere for, at mobiliseringen var af offensivkarakter, da Estland, Letland, Litauen, Finland og Rumænien alle blev udsat for Sovjetunionens ekspansionsønsker. Derimod er det vanskeligt at konkludere, om samme mobilisering har været rettet mod Tyskland på et senere tidspunkt. Selv hvis der ikke var udbrudt krig mellem Tyskland og Sovjetunionen i 1941, ville de værnepligtige, som ville være blevet sendt hjem efter tjent værnepligt, stadig have haft en grunduddannelse og grundforståelse for at kunne fungere som soldater. Det betyder, at mobiliseringen ikke havde været nyttesløs og derfor lader Suvorovs argument om en nødvendig krig før 1. september 1941 til at være af mindre relevans.

²⁰³ Se Molotov-Ribbentrop pagten afsnittet.

²⁰⁴ Robert C. Tucker, "The Emergence of Stalin's Foreign Policy," *Slavic Review* 36, 3. udgave, (1977). Downloadet d. 09/05/18.
<http://www.jstor.org/stable/2495260>

Selve mobiliseringen i Sovjetunionen kan anskues fra forskellige perspektiver. Først og fremmest kan den forstås som et produkt af fem års planen, hvori der var fokus på krigsmateriale og dermed en mobilisering af hæren, dermed var der ikke umiddelbare udenrigspolitiske årsager til mobiliseringen. Denne forståelse lider dog af Sovjetunionens gøren i resten af 1939, hvor landet blandt andet ender i krig med Finland. Derfor kan mobiliseringen også forstås som et produkt af Sovjetunionens intension om at angribe de førnævnte lande, hvilket kan have en vis sandsynlighed. Dernæst kan den anses som værende af defensiv karakter, nu hvor Stalin vidste, at Tyskland ville dele grænse med dem inden længe og sandsynligvis kendte til det nazistiske syn på Sovjetunionen.²⁰⁵ Slutteligt er det muligt at se mobiliseringen som en måde at øge muligheden for at føre en offensiv krig mod Tyskland. Stalin var sandsynligvis overbevist om, at Tyskland ville ende i krig med Frankrig og Storbritannien omkring 1. september 1939, da han vidste, at Tyskland ville angribe Polen og han vidste, at Storbritannien og Frankrig havde intention om at beskytte Polen. Dette sammenholdt med Stalins ønske om at udbrede verdensrevolutionen for at sikre Sovjetunionen kan danne argument for, at Stalin ville være klar til at angribe et udmattet Tyskland på et senere tidspunkt. Suvorovs argument om mobiliseringen i september 1939 kan være sandsynligt, når Stalins mål overvejes. Det er dermed muligt, at Stalin ønskede at være klar til at angribe Tyskland, skulle omstændighederne være dertil. Suvorovs argument om, at angrebet absolut skulle være fundet sted inden september 1941, lader til at være svagt, da Sovjetunionen stadig mobiliserede deres krigsmateriale på det givne tidspunkt. En mobilisering som ud fra fem års planens længde først skulle være færdig i 1943. Dette sammenholdt med Stalins ønske om at skabe sig en stærk stat før revolutionen skulle udbredes taler derfor imod en sovjetisk offensiv i 1941.

Et andet argument for en nærtforestående krig, der skulle være indledt af Sovjetunionen, omhandler et skift i propagandaen og en tale Stalin holdte for afgangselever fra officersskolen. Desuden var der et forslag til revidering af sovjetiske militære planer og et udkast til en ændring af Den Røde Hærs politiske håndbog.²⁰⁶ Fælles for disse argumenter er, at de ikke var implementeret i sommeren 1941. Ifølge Vladimir Nevesjin skulle den militære propaganda have ændret sig i foråret 1941, hvilket betonedede offensive tanker og den revolutionære etos blev fremhævet yderligere.²⁰⁷ Et udkast til ændringerne i Den Røde Hærs politiske håndbog indeholder følgende:

"Hvis der, som resultat af krigen, opstår en situation i nogle lande, hvorved en revolutionær krise modnes og bourgeoisiets magt svækkes, vil USSR gå i krig mod kapitalismen og komme den proletariske revolution til undsætning. Lenin sagde:

²⁰⁵ Se afsnittet om Molotov-Ribbentrop pagten eller Optakt til krig.

²⁰⁶ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 36.

²⁰⁷ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 36.

'Så snart vi er stærke nok til at knuse kapitalismen, vil vi øjeblikkeligt gribe den i nakken.'

*Den mulighed kan ikke udelukkes, at USSR, hvis visse situationer opstår, vil påbegynde offensive militære operationer.*²⁰⁸

Sammenholdt med yderligere pointer, som specialet har fremhævet, lader dette skift i den militære forståelse og propaganda til at være sandsynlig. Skiftet bliver tydeligere, hvis overstående sammenholdes med talen, som Stalin afholdte for afgangseleverne fra officersskolen d. 5. maj 1941. Stalin skulle have sagt følgende:

*"Vores fredspolitik har sikret freden i vores land. Fredspolitikken har været en god sag. (...) på den tid, da vi endnu ikke havde genoprustet vores hær, ikke havde forsynet hæren med moderne militær udrustning. Men nu, hvor vores hær er rekonstrueret, mættet med teknik til en moderne krig, nu hvor vi er blevet stærke, skal vi gå fra forsvar til angreb. (...) Vi skal uomgængeligt omstille vores politiske undervisning, vores propaganda, agitation og vores presse til en offensiv ånd. Den Røde Hær er en moderne hær, og en moderne hær er en offensiv hær."*²⁰⁹

Det lader altså til, at Stalin ønskede at forberede Sovjetunionens militær og civile befolkning på offensive krige, da han sagde, at Sovjetunionens politiske undervisning, propaganda og presse skulle omstilles til en offensiv ånd. Men en sådan omstilling tager tid; en hær, en befolkning og den politiske undervisning ville sandsynligvis ikke kunne nå at omstille sig til denne nye tankegang i løbet af et par måneder.

Slutteligt omtaler Suvorov et forslag til en revideret plan vedrørende de sovjetiske tropper langs den tyske grænse. Da Tyskland var i færd med at mobilisere deres tropper langs den sovjetiske grænse, blev det foreslået, at Sovjetunionen ikke skulle overlade initiativet til Tyskland, men derimod angribe først og dermed overtage initiativet. Denne revision af planerne er dateret til maj 1941 og blev fortaget af forsvarsminister Timosjenko og generelstabschef Georgij Sjukov. Suvorov og andre historikere argumenterer for, at det er utænkeligt, at et forslag omhandlende et angreb på Tyskland ville være til uden Stalins ønske herom. Planerne op til dette forslag havde indtil da været defensive og antaget, at Tyskland angreb, ikke at Sovjetunionen angreb Tyskland.²¹⁰ Om Stalin har bevilget disse planer eller ej, kan i dette tilfælde være af ringe relevans, dette værende fordi planerne på intet tidspunkt før invasionen var blevet underskrevet af hverken Timosjenko, Sjukov eller Stalin. I tilfælde af, at de militære offensive planer skulle bruges i sommeren 1941, kan det formodes, at de ville være blevet underskrevet. Dermed ville der være mulighed for at bekendtgøre alle højere rangerende officer med detaljerne om planene og give dem

²⁰⁸ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 36-37.

²⁰⁹ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 37.

²¹⁰ Poulsen, *Skæbnekamp*, s. 36.

mulighed for at træne deres mænd til specifikke aktioner, som planen måtte kræve af dem. Derfor virker det usandsynligt, at disse planer skulle være blevet benyttet i sommeren 1941.

Overstående diskussion er blot delelementer af Suvorovs samlede teori. En komplet diskussion af Suvorovs teori ville ikke kunne lade sig gøre i dette speciale, grundet teoriens omfang og pladsen der er til rådighed. Derfor har jeg udvalgt elementer af teorien, som danner de centrale argumentationselementer for Suvorovs teori, med henblik på at undersøge, om disse kan sandsynliggøres. I tilfælde af, at disse elementer kan sandsynliggøres, vil Suvorovs samlede teori også i stor udstrækning kunne accepteres som værende sandsynlig.

Ud fra overstående diskussion om Suvorovs teoris centrale argumenter lader det til, at hans argumentation i et stort omfang lige såvel kan benyttes til at argumentere imod et sovjetisk angreb i 1941. Eksempelvis omtaler Suvorov mobiliseringen af Den Røde Hær, dette værende både antallet af soldater, men også produktionen af krigsmateriale. Problemet i Suvorovs argumentation er, at mobiliseringen af krigsmaterialet først ville være færdig i 1943, hvilket må antages at have haft en central rolle i den generelle mobilisering af det sovjetisk forsvar. Suvorovs argument vedrørende den nye værnepligtslov, som skulle have ført til et angreb senest i september 1941, opfattes også som værende et svagt argument, da de værnepligtige stadig ville have haft en militær grunduddannelse at drage på, hvis en krig på et senere tidspunkt skulle opstå. Propagandaen og det ændrede syn på Sovjetunionens militær som værende af en offensiv kaliber synes at være sket for sent i forhold til, at Stalin skulle have erklæret krig i 1941, da det formodes at en sådan ændring ville tage længere tid at inkorporere end et par måneder. Slutteligt omtales de offensive planer, som aldrig blev underskrevet. Det er vanskeligt at tro, at disse planer ville være blevet benyttet i sommeren 1941. For at omtale andre historikers fortolkning deraf, er det værd at påpege, at de sandsynligvis kan have delvist ret i, at en sådan plan ikke ville blive udarbejdet, med mindre Stalin havde interesse deri. Dette er dog ikke et argument for, at krigen skulle være fundet sted i 1941, for det virker ikke usandsynligt, at lande har planer for, hvordan man kan føre offensive operationer mod dets naboer, skulle en lejlighed dertil vise sig. Dette passer også overens med den tidligere nævnte reviderede udgave af Den Røde Hærs politiske håndbog, hvori der står: *"Hvis der, som resultat af krigen, opstår en situation i nogle lande, hvorved en revolutionær krise modnes og bourgeoisiets magt svækkes, vil USSR gå i krig mod kapitalismen og komme den proletariske revolution til undsætning."*²¹¹ Det kunne tyde på at, Sovjetunionen skulle forberedes til at udbrede verdensrevolutionen på et senere tidspunkt. Grundlaget for dette er den udarbejdet plan om en offensiv krig mod Tyskland, Stalins tanker om, at landets militær skulle transformeres fra en defensiv til en offensiv hær, samt omlægningen af den politiske undervisning, som

²¹¹ Poulsen, *Skæbnkamp*, s. 36-37.

skulle gøre befolkningen positivt stemt til Sovjetunionens fremtidige udenrigspolitiske mål. Det bakkes yderligere op af den reviderede politiske håndbog for Den Røde Hær. Problematikken ved teorien om, at Sovjetunionen skulle angribe Tyskland i 1941, er tidsperspektivet. Det synes usandsynligt, at ændringerne kunne have nået at blive implementeret til en tilstrækkelig grad og det synes ufornuftigt at påbegynde offensive krige uden at have fuldført landets udrustningsprogram i form af fem års planen.

Konklusionen af Suvorovs teori er derfor, at der argumenteres fornuftigt for Sovjetunionen intention om at bekribe Tyskland, eller i hvert fald Sovjetunionens forberedelse af krig mod Tyskland. Til gengæld er konkrete beviser eller fornuftige argumentationer for, at Sovjetunionen skulle have angrebet i 1941, mangelfulde. Argumentationen består ofte af indicier og er ofte ikke belyst ud fra et objektivi synspunkt. Et eksempel herpå er den tredje fem års plan, som Suvorov mener er et bevis på Sovjetunionens planer om at angribe Tyskland. Denne argumentation har ikke været mulig at bekræfte i dette speciale derimod lader det til at være sandsynligt, at fem års planen er som produkt af andre hændelser. Derudover finder specialet det usandsynligt, at Sovjetunionen ville have ført offensive krige, før den tredje fem års plan ville være afsluttet i 1943. I forlængelse heraf er den største problematik i forhold til Suvorovs teori tidsperspektivet, da det ikke lader til, at Sovjetunionen kunne være klar til en krig i 1941. Ud fra overstående eksempel og de øvrige diskuterede argumentationselementer kan dette speciale ikke anse Suvorovs teori for sandsynlig og derfor vil teorien ikke blive benyttet i den øvrige diskussion om aspekterne, som den nazistiske ledelse måtte have overvejet op til Operation Barbarossa.

Grundlaget for Operation Barbarossa

”Af samtidige interne tyske dokumenter fremgår dog, at Hitler på intet tidspunkt baserede sit forestående angreb på en akut sovjetisk trussel. I januar 1941 begrundede Hitler således det planlagte overfald med, at selv om Sovjetunionen for indeværende var en kolos på lerfodder, kunne man ikke forudsige landets fremtidige udvikling. Eftersom Sovjetunionen ifølge Hitler under alle omstændigheder før eller senere skulle nedkæmpes, var det belejligt at angribe nu, hvor landet savnede gode militære ledere og efter tysk opfattelse havde en våbenindustri, der var inde i store problemer.”²¹²

Dette er Poulsens sluttende kommentarer på Suvorovs teori. Dette tjener også som yderligere argumentation for, at Sovjetunionen ikke var i færd med at angribe Tyskland i 1941, da Værnemagten, efterretningstjeneste eller lignende tyske organer sandsynligvis ville have opdaget begivenheder eller informationer, som kunne tyde derpå.

Hitlers udmelding om, at Sovjetunionen var en kolos på lerfodder, har sandsynligvis noget af dens oprindelse i Vinterkrigen, hvor Sovjetunionen viste omverden, at Den Røde Hær ikke var decideret frygtfremkaldende. Der er intet, der tyder på, at Hitler i 1941 skulle have frygtet Den Røde Hær. Dette gjaldt også den tyske militære ledelse, da både Walter von Brauchitsch og Franz Halder, som var to ledende figurer inden for den tyske hær, mente, at det blot ville tage to til tre måneder at besejre den sovjetiske hær.²¹³ Vinterkrigen var den sidste større konflikt, som Sovjetunionen udkæmpede før krigen med Tyskland. Det var også dermed den sidste mulighed for at vise, hvad Den Røde Hær kunne præstere i krig. På baggrund af denne krig og dens følger for Sovjetunionens militære image, vil det derfor være acceptabelt at anerkende, at den manglende frygt for Den Røde Hær i nogen grad var på baggrund af Vinterkrigen. Den manglende frygt, Brauchitsch og Halders udtalelser og Den Røde Hærs dårlige præstation i Vinterkrigen leder alt sammen til, at det er muligt at acceptere, at det militære aspekt har haft en betydningsfuld rolle i beslutningsprocessen ledende op til Operation Barbarossa.

Et andet element, der bør nævnes, er frygten for Sovjetunionens udvikling. Hitler er ovenfor citeret for at have sagt, at trods Sovjetunionen var svag lige nu, var det ikke muligt at vide, hvordan landet ville udvikle sig og derfor var det belejligt at angribe, mens landet stadig led af militære og industrielle problemer. Det lader til, at Hitler dermed frygtede, hvad det fremtidige Sovjetunionen kunne blive til og har ud fra dette speciales etiske undersøgelse altid haft for øje, at landet skulle bekæmpes. Derfor er det relevant at bemærke, at Hitler frygtede Sovjetunionen og dette dermed gav ham yderligere en grund til at udføre

²¹² Poulsen, *Skæbnkamp*, s.38.

²¹³ ”Operation Barbarossa” i underrubrik ”Background”.

invasjonen tidligst muligt. Slutteligt er det værd at bemærke, at Tyskland på dette tidspunkt i Anden Verdenskrig ikke havde tabt en eneste konflikt mod andre lande. Tysklands militære operationer mod andre lande havde været utrolige succesfulde, eksempelvis faldt Frankrig på mindre end halvanden måned, en bedrift landet ikke havde formået i løbet af fire års krig i Første Verdenskrig.²¹⁴

Foruden Tysklands stærke militære position var landets økonomiske og kommercielle status også forbedret i 1941 sammenlignet med tiden omkring underskrivelsen af Molotov-Ribbentrop pagten. Magtstrukturen i Europa havde ændret sig drastisk til tysk favør, hvilket medførte, at Tyskland nu havde handelspartnere, som kunne eksportere store mængder af de ressourcer, som Tyskland ikke selv havde adgang til. Med olie sikret af Rumænien, jernmalm sikret af Sverige og en stadig større import af fødevarer fra Sovjetunionen, havde Tyskland de nødvendige ressourcer til at holde landet kørende trods krigen mod Storbritannien og dermed blokaden af tyske havne, hvilket forhindrede handel over havene. Tyskland var, som beskrevet, afhængig af fødevarerimporten fra Sovjetunionen i 1941,²¹⁵ men trods dette invaderede Tyskland alligevel Sovjetunionen samme år. Der kan være forskellige årsagsforklaringer på dette. Hitler havde i sin regeringstid haft et ønske om, at Tyskland kunne blive selvforsynende, et ønske som den nazistiske ledelse indså, at Tyskland ikke kunne opnå i den umiddelbare fremtid. Hvis dette stadig var et ønske fra den nazistiske ledelse i 1941, kunne Sovjetunionen med dets svage militære ledelse være et oplagt mål, da Sovjetunionen havde store mængder råmaterialer og store områder, der var oplagt til landbrug og dermed fødevarerproduktion.

En anden mulighed er igen frygt. I takt med, at Tyskland var afhængig af de sovjetiske fødevarer, kunne Hitler have frygtet, at Stalin brød handelsaftalen, hvilket ville medføre en hungersnød som under Første Verdenskrig. Hvis Stalin afbrød handelsaftalerne i 1941, havde han sandsynligvis ikke haft behov for at bekriige Tyskland for at svække landet. Dette ville være sket i takt med, at befolkningen og det tyske militære ville begynde at sulte. Ud fra denne tankegang kunne Stalin have givet Tysklands dødsstødet i form af et simpelt handelsstop. Importen af fødevarer var af høj prioritet for Hitlers rådgivere, fordi de huskede, hvor nedbrydende en mangel på denne ressource var for moralen under Første Verdenskrig. Importen af fødevarer i 1941 var over 1,5 millioner tons.²¹⁶ Når Hitlers rådgivere havde et sådant fokus på fødevarerimporten, er det også rimeligt at antage, at frygten for at mangle denne ressource kan have været i betragtning, da de nazistiske ledere overvejede at angribe Sovjetunionen.

²¹⁴ "World War II," konsulteret d. 14/05/18.

<https://www.britannica.com/event/World-War-II/The-invasion-of-the-Low-Countries-and-France>

²¹⁵ Se afsnittet om De Storestrategiske Overvejelser.

²¹⁶ Moorhouse, *En Djævelsk Alliance*, s. 242-243.

Det er også muligt at betragte Tysklands situation ud fra et hovmodts perspektiv. I 1941 havde handelsaftalen og ikke-angrebspagten mellem Tyskland og Sovjetunionen tjent sit formål. Hitler havde erobret Europa og havde ikke lidt nederlag trods den britiske blokade. Derudover havde Tyskland i 1939, hvor pagten og handelsaftalen blev underskrevet, ikke sikret sig stærke handelsaftaler med andre lande i Europa. I 1941 havde Hitler adgang til andre handelspartnere og havde mulighed for at importere flere af de nødvendige ressourcer fra andre lande end Sovjetunionen. Ud fra dette perspektiv var Sovjetunionens største relevans for Tyskland dets fødevarerforsendelser. Hvis Hitler og den nazistiske ledelse mente, at den tyske hær kunne vinde krigen på to til tre måneder, ville der sandsynligvis ikke opstå hungersnød, da Tyskland kunne have forberedt sig på ikke at modtage den vanlige import i disse måneder. Ud fra dette perspektiv kan invasionen af Sovjetunionen betragtes som det tidspunkt, hvor Tyskland havde bedst mulighed for at opnå en sejr uden større mangler i krigens forløb.

Endnu et aspekt, som bør overvejes, er hvordan Tysklands diplomatiske situation var i 1941. Foruden de store landvindinger under krigen havde Italien og størstedelen af de balkanske lande tilsluttet sig Hitler og trods Finland aldrig officielt tilsluttede sig Tyskland, kæmpede de to lande side om side under Operation Barbarossa.²¹⁷ Europa var dermed under tysk eller tyskvenligt herredømme med undtagelse af nogle få lande. Betragtes krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen ud fra Hitlers overmodige sind, det vil sige at han mente at sommeren 1941 gav de bedste muligheder for at nedkæmpe kommunismen, da er den diplomatiske udvikling fra 1939 til 1941 af stor betydning. Tyskland havde erhvervet sig allierede og forholdsvis sikre grænser. Rumænien og Finland var interesseret i at kæmpe side om side med tyskerne i kampen mod Sovjetunionen og flere af de øvrige tyskvenlige lande var interesseret i at bakke op om invasionen.²¹⁸

Specialet har også behandlet det etiske aspekt bag Operation Barbarossa, hvilket er blevet defineret til at omhandle den nazistiskes ledelse opfattelse af deres pligt for landet og for deres ideologi. Nazismen og kommunismen anså gennem de tidlige 1930'ere hinanden som modsætninger og førte en meget kritisk diskurs overfor hinanden. Dertil er Hitler citeret flere gange i dette speciale for hans kritiske og fjendtlige syn på Sovjetunionen. I kraft af, at de to lande endte med at bekrige hinanden i 1941 synes det sandsynligt, at det kritiske syn på hinanden fortsatte trods handelsaftalerne fra 1936 og frem og pagten i 1939. Kritikken mellem de to lande gav i 1930'erne også mening i forhold til Hitlers fremtidsplaner. Hitler udtalte i *Mein Kampf*:

²¹⁷ "Axis Powers," konsulteret 15/05/18.

<https://www.britannica.com/topic/Axis-Powers><https://www.britannica.com/topic/Axis-Powers>

²¹⁸ "Invasion of the Soviet Union, June 1941," konsulteret 15/05/18.

<https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005164>

”Den nationale stats udenrigspolitik skal sikre eksistensen for den race, staten består af, ved at skabe et sundt, levedygtigt, naturligt forhold mellem folkets antal og vækst på den ene side og jordens størrelse og kvalitet på den anden side.

Som et sundt forhold bør man kun regne den tilstand, der sikrer et folks ernæring på egen grund. Enhver anden tilstand er, selv om den har varet århundrede eller endog årtusinder, ikke desto mindre usund og vil før eller senere føre til skade, om ikke til ødelæggelse af vedkommende folk.

Et tilstrækkeligt stort landområde er det eneste på denne jord, der sikrer et folk sin frie eksistens.”²¹⁹

Hitler mente, at statens politik skulle sikre folkets overlevelse, gennem en tilpasset mængde jord til befolkningens størrelse, som kunne forsyne befolkningen med blandt andet mad. Problemet for Tyskland var, at befolkningen var for stor til Tysklands areal. Heraf kom Hitlers ønske om og brug af Lebensraum begrebet. Dette citat sammenholdt med citatet, der omhandler ny jord i Europa, synes det tydeligt, at Hitlers fremtidsplan var at ekspandere mod øst for at erobre de stater, der fik sin uafhængighed efter Det Russiske Imperiums fald og ikke mindst selve Rusland.²²⁰ Ønsket om at sikre landets fødevarerforsyning på en måde, der gjorde Tyskland uafhængig fra andre lande, stemmer overens med det økonomiske ønske om at være selvforsynende. Eftersom det vides fra tidligere i denne undersøgelse, at Tyskland var afhængig af sovjetiske fødevarereksport, må dette have dannet en etisk problemstilling for Hitler, da den nationalistiske ideologis økonomiske mål var at være uafhængig. På baggrund af denne problemstilling kan det tidligere argument om frygten for et sovjetiske handelsstop igen pointeres som et centralt argument for krigen.

Tyskland og Sovjetunionen anså, før underskrivelsen af pagten, hinanden for ideologiske fjender og muligvis også stadig imens pagten var aktiv. Dette i sig selv kunne danne et etisk argument for krig mellem de to lande. Dog lader situationen vedrørende Lebensraum og fødevarer-situationen til at danne et stærkere etisk aspekt i forståelsen af krigen, da dette var et aspekt Hitler selv havde tillagt stor relevans for nationen, men også fordi fødevarer-situationen kunne have stor strategisk relevans for Tysklands militære fremtid. Trods etiske aspekter kan fremhæves i forståelsen af baggrunden for Operation Barbarossa synes det usandsynligt, at beslutningen om at angribe Sovjetunionen skulle være foretaget alene eller blot primært på baggrund af de etiske grundlag. Hitler har sandsynligvis haft et problematisk forhold til handelsaftalen og dermed den tyske afhængighed af Sovjetunionen. Men havde det ikke været for enten frygt, hovmod, det militære aspekt eller nogen af de øvrige aspekter virker det til, at en krig, primært på grund af det etiske aspekt, ville have været direkte dumdrigt.

²¹⁹ Hitler, *Min Kamp*: Bind 2, s. 180.

²²⁰ For at se omtalte citat se afsnit om De Storstrategiske overvejelser.

Konklusion

Beslutningen om at invadere Sovjetunionen blev uden tvivl truffet på baggrund af flere aspekter og flere af disse er igennem specialet blevet undersøgt. Ikke ét af disse aspekter kan ud fra undersøgelsen ses bort fra i forsøget på at forstå baggrunden for Operation Barbarossa. Tysklands situation før udbruddet af krigen var svag bedømt ud fra landets økonomiske, kommercielle og diplomatiske situation. Kun inden for det militære aspekt stod Tyskland stærkt i kraft af, at landet havde været igennem en længere mobiliseringsproces. Problemet for Tyskland var, at landet potentielt kunne risikere at ende i en to frontskrig, som ville svække deres ellers stærke militær. Den svage position medførte underskrivelsen af Molotov-Ribbentrop pagten, der afhjalp flere af Tysklands problemer. Efter signeringen af pagten i august 1939 og frem til udbruddet af Operation Barbarossa i 1941 skete massive ændringer i Europa og for Tysklands magtposition.

Tyskland havde gennem deres militære magt erobret størstedelen af Europa på mindre end to år. Imens havde Den Røde Hær under Vinterkrigen bevist, at den ikke besad samme krigsførende evner. Det faktum alene kan være nok til at skabe en forståelse for, hvor stor en faktor det militære aspekt måtte have spillet. Derudover er tyske generaler og Hitler selv citeret for at have sagt, at Sovjetunionen ville falde på kort tid grundet deres svage militær. Endnu en grund til, at det militære aspekt anses for at være centralt, var frygten for Sovjetunionens fremtidige udvikling. Hitler havde indset, at selv om Sovjetunionen tog sig dårligt ud, rent militært, så var det ikke muligt at forudse, hvordan landet ville udvikle sig og derfor var det nødvendigt at angribe, mens landet stadig var svagt. Jeg har derfor konkluderet det militære aspekt som et centralt og essentielt element i forståelsen af baggrunden for Operation Barbarossa. Det er samtidig usandsynligt, at Tyskland ville have bekriget Sovjetunionen, havde det ikke været for den nazistiske ideologi. Nazismen indbefattede racerenhed, nationalisme, antisemitisme og et had til kommunismen. En succesfuld krig mod Sovjetunionen ville give mulighed for at komme flere af nazismens etiske problemstillinger til livs. Da den tyske ledelse på dette tidspunkt udelukkende var fra det nazistiske parti, synes det kun naturligt at konkludere, at det etiske aspekt fungerede som et grundlag for den kommende krig. På trods af, at jeg konkluderer de militære og etiske aspekter til at være de centrale aspekter i forståelsen af Operation Barbarossa, virker den tyske invasion usandsynlig havde det ikke været for forbedret forhold i de øvrige undersøgte aspekter.

Det er samtidig relevant at belyse Sovjetunionen og dermed Stalins intentioner og interesser. Til dette formål er Viktor Suvorovs teori blevet diskuteret med henblik på at undersøge om den kunne sandsynliggøres. Suvorov formår at argumentere for, at Sovjetunionen havde intention om at angribe Tyskland, men formår ikke at argumentere for, at dette skulle være sket i 1941. Sovjetunionens intentioner

lader til at have været at føre krig mod Tyskland på et senere tidspunkt, hvor mobiliseringen af landets militær og industri var udført, samt på et tidspunkt hvor Tyskland var svækket grundet krigen.

Specialet har konkluderet, at de mest essentielle aspekter for forståelsen af Operation Barbarossa er det militære og det etiske aspekt. Konklusionen deler derfor synspunkt med flertallet af forskere og deriblandt Ericson, som konkluderer, at det var de ideologiske bevæggrunde, som var den primære årsag til krigen. Samtidig kan jeg acceptere ét aspekt af Suvorovs teori. For med Hitlers frygt for det fremtidige Sovjetunion, kan invasionen accepteres som et forebyggende angreb, blot over længere sigt end hvad Suvorov argumenterer for.

Forskere omtaler ofte et stærkt tysk militær, men tildeler ofte ikke dette aspekt større betydning. Specialets konklusion påpeger denne fejl ved at pointere at havde det ikke været for Tysklands adskillige militære succeser og overlegenhed, så ville en beslutning om at angribe Sovjetunionen sandsynligvis ikke have været truffet.

Det etiske aspekt lå til grund for invasionen, men nazismens etik havde altid været et argument for krig mellem de to nationer. Derfor var det de øvrige aspekter, som dikterede hvornår denne krig skulle udfolde sig, hvori den afgørende faktor var det militære aspekt.

Litteraturliste

Bøger

Beevor, Antony. *Anden Verdenskrig*, oversættelse af Anders Juel Michaelsen. Sverige: Lindhardt og Ringhof Forlag, 2012.

Ericson, Edward E. *Feeding the German Eagle: Soviet Economic Aid to Nazi Germany, 1933-1941*. Westpoint: Praeger Publishers, 1999.

Goralski, Robert. *World War II Almanac 1931-1945 – A Political and military Record*. New York: Bonanza Books, 1981.

Harrison, Richard W. *The Russian Way of War: Operational Art 1904–1940*. Lawrence, Kansas: University Press of Kansas, 2001.

Hitler, Adolf. *Min kamp: Bind 1 Den nationalsocialistiske bevægelse*, oversættelse af Clara Hammerich. Viborg: Jørgen Paludans Forlag, 1977.

Hitler, Adolf. *Min kamp: Bind 2 Den nationalsocialistiske bevægelse*, oversættelse af Clara Hammerich. Viborg: Jørgen Paludans Forlag, 1977.

Johansen, Claes. *Finland og den totale krig 1939-1945*. København: Gyldendal, 2013.

Kirby, David. *The Baltic World 1772-1993: Europe's Northern Periphery in an Age of Change*. New York: Longman Publishing, 1995.

Liddell Hart, B. H. *Strategy*. London: Meridian Printing, 1967.

Moorhouse, Roger. *En Djævelsk Alliance: Hitlers pagt med Stalin 1939-1945*, oversættelse Peter Dürrfeld. København: Kristeligt Dagblads Forlag, 2015.

Poulsen, Niels Bo. *Skæbnekamp: Den tysk-sovjetiske krig – 1941-1945*. Litauen: Gyldendal, 2016.

Scherner, Jonas og White, Eugene N. *Paying for Hitler's War: The Consequences of Nazi Economics Hegemony for Europe*. New York: Cambridge University Press, 2016.

Suvorov, Viktor. *The Chief Culprit*. Annapolis: Navel Institute Press, 2008.

Trotter, William R. *Den Finske Vinterkrig 1939-1940*. København: Borgen, 2004.

Weinberg, Gerhard L. *Hitlers Foreign Policy 1933-1939: The Road to World War 2*. New York: Enigma Books, 1970.

Elektronisk publiceret bøger

Suvorov, Viktor. *Icebreaker*, oversat af Thomas B. Beattie. London: Hamish Hamilton, 1990. PDF-udgave.

Downloadet d. 25/02/18.

http://www.jrbooksonline.com/PDF_Books/icebreaker.pdf

Internetsider

BBC. "Blitzkrieg," konsulteret 02/05/18

http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/blitzkrieg_01.shtml

BBC. "The Soviet-German War 1941-1945" i underrubrik "Roots of War" konsulteret 02/03/18.

http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/soviet_german_war_01.shtml

- BBC. "The Soviet-German War 1941-1945" i underrubrik "Price of Victory" konsulteret 02/03/18.

BBC. "World War Two: Summary Outline of Key Events," konsulteret 02/03/18.

http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/ww2_summary_01.shtml

Britannica. "Autarky," konsulteret 30/04/18.

<https://www.britannica.com/topic/autarky>

Britannica. "Axis Powers," konsulteret 15/05/18

<https://www.britannica.com/topic/Axis-Powers><https://www.britannica.com/topic/Axis-Powers>

Britannica. "Battle of Kursk," konsulteret 26/03/18.

<https://www.britannica.com/event/Battle-of-Kursk>

Britannica. "Blitzkrieg" konsulteret 02/05/18

<https://www.britannica.com/topic/blitzkrieg>

Britannica. "German-Soviet Nonaggression Pact," konsulteret 09/03/18.

<https://www.britannica.com/event/German-Soviet-Nonaggression-Pact>

Britannica. "Nazism," konsulteret 04/04/18.

<https://www.britannica.com/event/National-Socialism>

Britannica. "Operation Barbarossa" i underrubrik "Introduction," konsulteret 02/03/18.

<https://www.britannica.com/event/Operation-Barbarossa>

- Britannica. "Operation Barbarossa" i underrubrik "Background" konsulteret 02/03/18.

<https://www.britannica.com/event/Operation-Barbarossa#ref300627>

Britannica. "Purge Trials," konsulteret 11/05/18.

<https://www.britannica.com/event/purge-trials>

Britannica. "Russo-Finnish War," konsulteret 28/03/18.

<https://www.britannica.com/event/Russo-Finnish-War>

Britannica. "Treaty of Rapallo," konsultret 13/04/18.

<https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rapallo>

Britannica. "World War I," konsulteret 30/04/18.

<https://www.britannica.com/place/Germany/World-War-I>

Britannica. "World War II," I underrubrik "The Invasion of the Low Countries and France," konsulteret 14/05/18.

<https://www.britannica.com/event/World-War-II/The-invasion-of-the-Low-Countries-and-France>

Den Danske Ordbog. "Økonomi," konsulteret 11/04/18.

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=%C3%B8konomi>

Calvin Collage. "The Führer to the German People: 22 June 1941," konsulteret 03/05/18.

<http://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/hitler4.htm>

Cambridge Dictionary, "Shock Troops," konsulteret 26/03/18.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/shock-troops>

Den Store Danske. "Versaillestraktaten 1919," konsulteret 06/04/18.

http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Milit%C3%A6re_forhold_og_krigshistorie/F%C3%B8rste_Verdenskrig/Versaillestraktaten_1919

History. "Germans take Vichy France," konsulteret 24/04/18

<https://www.history.com/this-day-in-history/germans-take-vichy-france>

Indiana University Blommington. "Chronology 1939," konsulteret 25/04/18

<http://www.indiana.edu/~league/1939.htm>

New York Times. "Hitler's Russian Blunder," konsulteret 05/03/18.

<http://www.nytimes.com/1981/06/21/magazine/hitler-s-russian-blunder.html?pagewanted=all>

The Ecclesbourne School. "The Achievements and weaknesses of the Five Year Plans in the 1930's," konsulteret 08/05/18.

<http://ww2.ecclesbourne.derbyshire.sch.uk/ecclesbourne/content/subsites/history/files/Mr%20Mcs%20Russia%20Themes%20Resources/Five%20Year%20Plans%20figures.pdf>

The Invasion of Poland. "October 1939: Poland is Partitioned," konsulteret 06/03/18.

<http://isr2016.github.io/saisstrat/explainer.html>

The Mendenhall "War and Ideology," konsulteret 05/03/18.

<http://themendenhall.com/2013/05/22/war-and-ideology/>

The Telegraph. "Second World War: Frozen to death by the Fuhrer," konsulteret 02/05/18

<https://www.telegraph.co.uk/history/britain-at-war/5907564/Second-World-War-Frozen-to-death-by-the-Fuhrer.html>

The Washington Post. "Their Wehrmacht Was Better Than Our Army," konsulteret 03/05/18.

https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/1985/05/05/their-wehrmacht-was-better-than-our-army/0b2cfe73-68f4-4bc3-a62d-7626f6382dbd/?utm_term=.6d5b9fa519d3

United States Holocaust Memorial Museum. "Antisemitism in History: Nazi Antisemitism," konsulteret 04/05/18.

<https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007167>

United States Holocaust Memorial Museum. "Invasion of the Soviet Union, June 1941," konsulteret 15/05/18

<https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005164>

Uralvagonzavod. "History," konsulteret 07/03/18.

<http://uralvagonzavod.com/corporation/history/>

Yad Vashem. "Four-Year Plan," konsulteret 12/04/18.

http://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%205856.pdf

Artikler i et online tidsskrift

Bank, Stephan. "Reviewed Work(s): Grand Delusion: Stalin and the German Invasion of Russia by Gabriel Gorodetsky" *The Russian Review*, 59 2. udgave (2000): 310-311. Downloadet d. 10/03/18.

https://www.jstor.org/stable/2679782?seq=1#page_scan_tab_contents

Chew, Allan F. "Fighting the Russians in Winter: Three Case Studies," *Leavenworth Papers* 5 (1981): 31-43. Downloadet d. 20/04/18.

<https://archive.org/details/FightingTheRussiansInWinter>

Coox, Alvin D., "The Lake Khasan affair of 1938: Overview and Lessons," *Soviet Studies* 25, 1. udgave (1973). Downloadet d. 08/05/18.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668137308410900?journalCode=ceas19>

Gorodetsky" *The Russian Review*, 59, 2. udgave (2000): 310-311. Downloadet d. 10/03/18.

https://www.jstor.org/stable/2679782?seq=1#page_scan_tab_contents

Carl, Samantha. "The German Buildup of the German War Economy: The Importance of the Nazi-Soviet Economic Agreements of 1939 and 1940," *Holocaust Conference Papers* (1999): 1-40. Downloadet d. 06/03/18.

<https://www.millersville.edu/holocon/files/The%20Buildup%20of%20the%20German%20War%20Economy.pdf>

Dundzila, Antanas, "The Molotov-Ribbentrop pact of 1939: Legal and political consequences", *Lithuanian Quarterly Journal of Arts and Science* 34, 2. udgave, (1989). Downloadet d. 06/04/18.

http://www.lituanus.org/1989/89_2_02.htm

Kshyk, Christopher J. "Did Stalin Plan to Attack Hitler in 1941? The Historiographical Controversy Surrounding the "Origions of the Nazi-Soviet War"", *Inquiries Journal* 7 (2015). Downloadet d. 10/03/18.

<http://www.inquiriesjournal.com/articles/1278/did-stalin-plan-to-attack-hitler-in-1941-the-historiographical-controversy-surrounding-the-origins-of-the-nazi-soviet-war>

McCannon, John, "Soviet Intervention in the Spanish Civil War. 1936-39: A Reexamination," *Russian History* 22, 2. udgave (1995). Downloadet d. 09/05/18.

<http://www.jstor.org/stable/24657802>

Møller, Nicolai Stahlfest, "Strategi som fag på forsvarets uddannelser," *Forsvarsakademiet*, (2008):
Downloadet d. 09/03/18.

<http://www.fak.dk/publikationer/Pages/StrategisomfagpaaForsvaretsuddannelser.aspx>

Oldberg, Ingmar. "The USSR – Evil, Strong, and Dangerous?" *Journal of Peace Research* 22, 3. udgave, (1985) 273-277. Downloadet d. 07/03/18.

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002234338502200308>

Preda, Gavriil. "German Foreign Policy towards the Romanian Oil during 1938-1940," *International Journal of Social Science and Humanity* 3, 3. udgave, (2013) 326-327. Downloadet d. 07/03/18.

<http://www.ijssh.org/papers/255-S00048.pdf>

Raack, R. C. "Did Stalin Plan a *Drang Nach Westen?*," *World Affairs* 155 (1992): 13-22. Downloadet d. 10/03/18.

<http://www.jstor.org/stable/20672329>

Raack, R. C. "Stalin's Plans for World War II," *Contemporary History* 26 2. udgave (1991): 215. Downloadet d. 07/03/18.

<http://www.jstor.org/stable/260789>

Rentola, Kimmo. "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939-1940," *The International History Review* 35 3. udgave (2013): 1091-1105. Downloadet d. 27/04/18

<https://doi.org/10.1080/07075332.2013.828637>

Roberts, Cynthia A. "Planning for War: The Red Army and the Catastrophe of 1941," *Europe-Asia Studies* 47, 8. udgave (1995): 1293-1326. Downloadet d. 07/03/18.

<http://www.jstor.org/stable/153299>

Teder, Richard. "Stalin's Secret War Plans: Why Hitler Invaded the Soviet Union", *The Barnes Review*, November/December (2000): 27-33. Downloadet d. 08/03/18.

<https://www.wintersonnenwende.com/scriptorium/english/archives/articles/stalwarplans.html#ref34>

Tooze, J. Adam. "No Room for Miracles. German Industrial Output in World War II Reassessed," *Geschichte und Gesellschaft* 31 (2005): 439. Downloadet d. 06/03/18.

<http://www.jstor.org/stable/40186123>

Waddell, Steve R. "Stumbling Colossus: The Red Army on the Eve of World War," *History: Reviews of new books*, 27 2. udgave (1999): 80. Downloadet d. 08/03/18.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03612759.1999.10528332>

Utrykt bachelor projekt

Holdensen, Anders H., Jensen, Magnus L., Frederiksen, Mikkel og Andersen, Martin, *Vinterkrigen 1939-1940* (utrykt bachelorprojekt, Aalborg Universitet, 2015).

Dyck, Harvey Leonard, *Hitler's Foreign policy towards the Soviet Union: January 1933 – June 1941*, (utrykt bachelorprojekt, The University of British Columbia, 1958).